

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ Ν.Ο.Π.Ε.
ΤΜΗΜΑ **ΝΟΜΙΚΗΣ**

ΤΟΜΕΑΣ Α' ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2003-2004

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
της Διονυσίας Παναγιώτη Κούλου
ΑΜ 497

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΚΥΡΗΣ ΚΑΙ ΑΚΥΡΩΣΙΜΗΣ ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΤΗΤΑΣ

Επιβλέποντες

Απόστολος Γεωργιάδης
Ανθή Πελλένη-Παπαγεωργίου

Αθήνα, 31 Δεκεμβρίου 2010

Copyright © Διονυσία Παναγιώτη Κούλου, 2010

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

**ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΚΥΡΗΣ ΚΑΙ
ΑΚΥΡΩΣΙΜΗΣ ΠΛΗΡΕΞΟΥΣΙΟΤΗΤΑΣ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	σ. 7
---------------	------

Πρώτο Μέρος: Η άκυρη και ακυρωθείσα πληρεξουσιότητα ως λόγοι έλλειψης εξουσίας αντιπροσώπευσης σ. 9

A. Η θεμελίωση της εξουσίας του αντιπροσώπου στην εκούσια άμεση αντιπροσώπευση..... σ. 9

I. Θεμελίωση στη (δικαιοπρακτική) βούληση του αντιπροσωπευομένου..... σ. 10

II. Πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου-Πληρεξουσιότητα ανοχής και φαινόμενη πληρεξουσιότητα.....σ. 11

B. Η συστατική της πληρεξουσιότητας πράξη σ. 16

I. Νομοτυπική μορφή – Δικαιοπρακτικός χαρακτήρας σ. 16

II. Συνέπειες του δικαιοπρακτικού χαρακτήρασ. 19

III. Σχέση πληρεξουσιότητας με κύρια δικαιοπραξία.....σ.20

Γ. Συνέπειες της άκυρης και ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας ως λόγων έλλειψης εξουσίας αντιπροσώπευσηςσ. 23

I. Η κατ' αρχήν εφαρμογή των ΑΚ 229-234 σε περίπτωση άκυρης και ακυρωθείσας πληρεξουσιότητας σ. 23

II. Στάθμιση και διευθέτηση των συγκρουόμενων συμφερόντων των εμπλεκομένων μερών στη νομοθετική ρύθμιση της έλλειψης πληρεξουσιότητας (ΑΚ 229-234).....σ. 26

III. Η νομική κατάσταση της δικαιοπραξίας που επιχειρείται χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης..... σ. 29

α) Η λειτουργία της έγκρισης σε περίπτωση σύμβασης και μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίαςσ. 29

β) Το δικαίωμα έγκρισης της κύριας δικαιοπραξίας ειδικότερασ. 32

IV. Συνέπειες άρνησης έγκρισης – Θεμελιωτικοί λόγοι και περιεχόμενο ευθύνης σ. 34

α) Ευθύνη του ψευδοαντιπρόσωπου έναντι του τρίτου σ. 34

1. Ευθύνη κατ' ΑΚ 231§§ 1 και 2 σ. 34

i. Διαβάθμιση της κατ' ΑΚ 231 ευθύνης και περιεχόμενο αυτής.....σ. 34

ii. Λόγοι αποκλεισμού της κατ' ΑΚ 231 ευθύνης	σ. 36
iii. Ειδικό ζήτημα: Δυνατότητα άσκησης των κατ' ΑΚ 231 αξιώσεων από τον τρίτο σε περίπτωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου	σ. 38
2. Ευθύνη κατ' ΑΚ 197-198	σ. 39
β) Ευθύνη του κυρίου της υπόθεσης έναντι του τρίτου	σ. 40

Δεύτερο Μέρος: Εγγύτερη προσέγγιση των περιπτώσεων εικονικής πληρεξουσιότητας και πληρεξουσιότητας λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής - Νομοθετική αντιμετώπιση αυτών υπό το φως της προστασίας της καλής πίστης.....

A. Η περίπτωση της εικονικής πληρεξουσιότητας.....σ. 41

Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....σ. 41

I. Παρατηρήσεις σχετικά με τις προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση εικονικής πληρεξουσιότητας κατ' ΑΚ 138§1

II. Έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης λόγω εικονικής πληρεξουσιότητας και προστατευτική λειτουργία της ΑΚ 139..... σ. 43

B. Η περίπτωση της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας.....σ. 48

I. Βασικές παρατηρήσεις σχετικά με τη νομοθετική ρύθμιση της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας

α) Νομική κατάσταση της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας.....σ. 48

β) Στάθμιση συμφερόντων των συναλλαχθέντων – ιδίως: οι εκφάνσεις της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αντικειμενικής καλής πίστης..... σ. 50

II. Η ρύθμιση της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας ειδικότερα..... σ. 54

α) Ενέργεια της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας και δυνατότητες προστασίας του πληρεξουσιοδότη..... σ. 54

β) Άσκηση του δικαιώματος ακύρωσης: νομιμοποιούμενα πρόσωπα-διάδικοι..... σ. 56

γ) Λόγοι αποκλεισμού ακύρωσης χάριν προστασίας της καλής πίστης

1. Αντίθεση της λόγω πλάνης ακύρωσης της πληρεξουσιότητας στην καλή πίστη (ΑΚ 144 περ. 2)

2. Αποκλεισμός ακύρωσης της πληρεξουσιότητας σε περίπτωση απάτης από τρίτο (ΑΚ 147 εδ. β)

δ) Έννομες συνέπειες ακύρωσης της πληρεξουσιότητας

1. Αναδρομική ενέργεια – Έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης..... σ. 60

2. Ευθύνη του πληρεξουσιοδότη προς αποκατάσταση της ζημίας από την ακύρωση ..	σ.62
i. Σε περίπτωση ακύρωσης λόγω πλάνης (AK 145).....	σ.63
ii. Σε περίπτωση ακύρωσης λόγω απειλής από τρίτο (AK 153).....	σ.64
3. Εφαρμογή της κατ' AK 184 προστασίας των καλόπιστων τρίτων σε περίπτωση ακύρωσης πληρεξουσιότητας.....	σ. 67

Τρίτο Μέρος: Θεμελίωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου σε περίπτωση άκυρης ή ακυρώσιμης πληρεξουσιοδότησης **σ.70**

A. Η αυτοτέλεια της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου έναντι της δικαιοπρακτικά παρασχεθείσας	σ. 70
B. Η επίδραση ορισμένων λόγων ακυρότητας της πληρεξουσιοδότησης στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου	σ.71
I. Έλλειψη δικαιοπρακτικής ικανότητας	σ.72
II. Έλλειψη νόμιμου συστατικού τύπου	σ. 73
Γ. Η επίδραση των ελαττωμάτων της βούλησης και της διάστασης μεταξύ δήλωσης και βούλησης του πληρεξουσιοδότη στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου	σ. 74
I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις: Βούληση προς εξουσιοδότηση και βούληση προς ανακοίνωση	σ.74
II. Ειδικότερη διερεύνηση της επίδρασης των ελαττωμάτων της βούλησης και της διάστασης μεταξύ δήλωσης και βούλησης του πληρεξουσιοδότη στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου	σ.76
α) Σε περίπτωση πλάνης	σ. 76
β) Σε περίπτωση απάτης	σ.78
γ) Σε περίπτωση απειλής	σ.79
δ) Σε περίπτωση εικονικότητας	σ.80
Συμπεράσματα.....	σ. 81
Βιβλιογραφία.....	σ.83

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η λειτουργία της πληρεξουσιότητας ως μέσου για τη διευκόλυνση της συναλλακτικής ζωής είναι κρίσιμη όχι μόνο στο πεδίο των εμπορικών συναλλαγών, όπου αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση τόσο για την ευελιξία και την ταχύτητα αυτών όσο και για την εξασφάλιση ενός ευρύ κύκλου δικαιοπρακτικής δράσης του φορέα της εμπορικής επιχείρησης, φυσικού ή νομικού προσώπου (εταιρείας), αλλά και στο πεδίο ρύθμισης των αστικών περιουσιακών εννόμων σχέσεων, όπου συχνά ο κύριος της υπόθεσης κωλύεται να δικαιοπρακτήσει αυτοπροσώπως για πραγματικούς λόγους όπως η απόσταση ή η βεβαρημένη υγεία.

Αποτέλεσμα της λειτουργίας αυτής είναι αφενός μεν η κατάρτιση του μεγαλύτερου όγκου δικαιοπραξιών (π.χ. συμβάσεων πώλησης, δανείου, παρακαταθήκης, έργου, έκδοσης αξιογράφων κ.ο.κ.) στη σύγχρονη επιχειρηματική δραστηριότητα με τη μεσολάβηση τρίτων προσώπων, τα οποία ενεργούν δυνάμει ρητής ή –ακόμα συχνότερα– σιωπηρής πληρεξουσιότητας, συναγόμενης συνήθως από τη σχέση εργασίας ή εντολής, που τους συνδέει με το φορέα της επιχείρησης, αφετέρου δε η αξιολογη συχνότητα χορήγησης πληρεξουσιότητας από ιδιώτες (μη εμπόρους) για τη διευθέτηση περιουσιακών τους υποθέσεων, με σημαντικότερη περίπτωση την πώληση και μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου.

Οι προηγούμενες παρατηρήσεις καθιστούν εύληπτη τη σημασία που έχει για την ασφαλή και ομαλή ροή των συναλλαγών η μεσολάβηση προσώπων εφοδιασμένων με ισχυρή πληρεξουσιότητα. Η λειτουργία αυτής ως μέσου έμμεσης δικαιοπρακτικής δράσης του κυρίου της υπόθεσης επιβάλλει, κατ' αρχήν, τη μη παραγωγή αποτελεσμάτων από τη δικαιοπραξία του ψευδοαντιπροσώπου χωρίς την έγκριση του ίδιου του κυρίου, προκειμένου να προστατευτεί ο τελευταίος από αυθαίρετες επεμβάσεις στην έννομη σφαίρα του. Από την άλλη πλευρά όμως, η προκαλούμενη αβεβαιότητα από την επιχείρηση «μετέωρων» δικαιοπραξιών και ο κίνδυνος της τελικής ματαίωσης ισχύος της επιχειρηθείσας δικαιοπραξίας οδηγεί σε διάψευση της εμπιστοσύνης των συναλλασσομένων και «πυροδοτεί» την ασφάλεια των συναλλαγών.

Στην παραπάνω σύγκρουση συμφερόντων επεμβαίνει ρυθμιστικά ο νόμος, αποβλέποντας σε μια ισορροπημένη και συνεπή προς βασικές δικαιοτικές αρχές και αξιολογήσεις διευθέτηση αυτής. Όπως ήδη υποδηλώθηκε, άξονες της ρύθμισης είναι η ιδιωτική αυτονομία από τη μία πλευρά και η καλή πίστη από την άλλη. Η συγκριτική βαρύτητα, ωστόσο, που αποδίδει ο νόμος στις δύο

αυτές βασικές αρχές, στα πλαίσια ρύθμισης της έλλειψης πληρεξουσιότητας, διαφοροποιείται σε ορισμένες περιπτώσεις όπου ο συγκεκριμένος λόγος της (κατ' αρχήν) έλλειψης ισχυρής πληρεξουσιότητας ή οι συγκεκριμένες συνθήκες υπό τις οποίες αυτός ανακύπτει δικαιολογούν διαφορετική στάθμιση των συγκρουόμενων συμφερόντων. Τέτοιες αποκλίσεις, κυρίως υπέρ της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των καλόπιστων συναλλασσομένων και του φαινομένου δικαίου, παρατηρούνται στην περίπτωση της εικονικής και της ακυρώσιμης (ιδίως λόγω πλάνης) πληρεξουσιότητας, όπου η καταλογιστή στον πληρεξουσιοδότη πρόκληση του ελαττώματος της πληρεξουσιότητας μπορεί να οδηγήσει π.χ. στη δέσμευση αυτού από τη δικαιοπραξία του ψευδοαντιπροσώπου ή στη θεμελίωση αντικειμενικής ευθύνης του.

Εν όψει των ανωτέρω, για τη διερεύνηση των συνεπειών της άκυρης και ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας στην παρούσα εργασία θα εξεταστεί, αρχικά, ο δικαιοπρακτικός χαρακτήρας αυτής και η δυνατότητα ελαττωματικής της κατάρτισης, που μπορεί να οδηγήσει σε μη παραγωγή των αποτελεσμάτων της σχετικής δικαιοπραξίας, δηλαδή σε έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης, με παράλληλη, ωστόσο, επισήμανση της δυνατότητας αυτοτελούς θεμελίωσης πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου. Στη συνέχεια, θα παρουσιαστούν οι νομοθετικές επιλογές για τη ρύθμιση της έλλειψης πληρεξουσιότητας, στην οποία κατ' αρχήν υπάγεται η άκυρη και η ακυρωθείσα πληρεξουσιότητα, ενώ, στο δεύτερο μέρος, η ανάπτυξη θα εστιάσει στις περιπτώσεις της εικονικής και της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας, λόγω αφενός των ειδικών προστατευτικών διατάξεων που πρέπει να ληφθούν υπ' όψη για τη συνολική διερεύνηση των συνεπειών τους, αφετέρου των ειδικών ζητημάτων που γεννά η ακυρωσία ως εν δυνάμει ακυρότητα. Τέλος, θα επιχειρηθεί προσέγγιση της επίδρασης που μπορεί να ασκήσουν τυχόν υφιστάμενοι λόγοι ακυρότητας ή ακυρωσίας στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Η άκυρη και ακυρωθείσα πληρεξουσιότητα ως λόγοι έλλειψης εξουσίας αντιπροσώπευσης

Α. Η θεμελίωση της εξουσίας του αντιπροσώπου στην εκούσια άμεση αντιπροσώπευση

Σύμφωνα με την ΑΚ 211, ουσιώδεις προϋποθέσεις¹ για τη λειτουργία του θεσμού της άμεσης αντιπροσώπευσης, για την επέλευση δηλαδή των αποτελεσμάτων μιας δικαιοπραξίας όχι στο πρόσωπο του δικαιοπρακτούντος² (αντιπροσώπου) αλλά ευθέως και αμέσως στο πρόσωπο ενός άλλου ενδιαφερομένου (αντιπροσωπευομένου), είναι αφενός να ενήργησε ο αντιπρόσωπος στο όνομα και για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου³, αφετέρου να υφίσταται αντίστοιχη εξουσία αντιπροσώπευσης στο πρόσωπο του δικαιοπρακτούντος.

¹ Για τις προϋποθέσεις λειτουργίας της άμεσης αντιπροσώπευσης συνολικά, που από ορισμένους συγγραφείς αναφέρονται ως «στοιχεία του πραγματικού» του οικείου θεσμού (π.χ. Σημαντήρα, Γενικές Αρχές §49 σελ 690 αρ. 934) βλ. αναλυτικά μεταξύ άλλων Απ. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου §45 ΙΙΙ, Δ. Κλαβανίδου, Έλλειψη πληρεξουσιότητας, σελ. 41 επ., Φ. Δωρή σε ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο ΑΚ 211, Ι.

² Η άμεση αντιπροσώπευση καταλαμβάνει τόσο την περίπτωση που ο αντιπρόσωπος προβαίνει σε δήλωση βούλησης (ενεργητική αντιπροσώπευση – ΑΚ 211§1) όσο και εκείνη που είναι λήπτης δικαιοπρακτικής δήλωσης τρίτου προσώπου (παθητική αντιπροσώπευση – ΑΚ 211§2), εφόσον και στις δύο περιπτώσεις δικαιοπρακτεί στο όνομα και για λογαριασμό του αντιπροσωπευομένου, εντός των ορίων της εξουσίας αντιπροσώπευσης.

³ Η «αρχή του εμφανούς», κατά την οποία ο αντιπρόσωπος πρέπει να δικαιοπρακτεί φανερά στο όνομα του αντιπροσωπευομένου, είτε αυτό δηλώνεται ρητά από τον ίδιο είτε συνάγεται από τις περιστάσεις (ΑΚ 211§1 εδ. β), προκειμένου η δικαιοπραξία να ενεργεί αμέσως υπέρ και κατά του τελευταίου, διακρίνει την άμεση από την έμμεση αντιπροσώπευση και συνιστά, μαζί με την εξουσία αντιπροσώπευσης, τις δύο ουσιώδεις προϋποθέσεις για τη λειτουργία του θεσμού Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ 42, 145 επ. Η έλλειψή της αποκλείει την άμεση αντιπροσώπευση, καθώς τίθεται σε εφαρμογή ο ερμηνευτικός κανόνας της ΑΚ 212, έννομη συνέπεια του οποίου είναι η αυτοπρόσωπη δέσμευση του δικαιοπρακτούντος, (ανεξάρτητα από ενδεχόμενη βούληση του τελευταίου να ενεργήσει στο όνομα του αντιπροσωπευομένου), καθώς τη λύση αυτή επιβάλλει η ιδιωτική αυτονομία του τρίτου, με τον οποίο καταρτίζει δικαιοπραξία ο αντιπρόσωπος και, γενικότερα, η ασφάλεια των συναλλαγών (Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ 38). Στην περίπτωση αυτή, εφόσον ο δικαιοπρακτών ενήργησε για λογαριασμό άλλου, θα πρόκειται για έμμεση αντιπροσώπευση.

I. Θεμελίωση στη (δικαιοπρακτική) βούληση του αντιπροσωπευομένου

Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, η δικαιοπραξία που καταρτίζεται από τον αντιπρόσωπο στα πλαίσια της άμεσης αντιπροσώπευσης αποτελεί μέσο ρύθμισης των εννόμων σχέσεων του αντιπροσωπευομένου, επενεργώντας άμεσα στην έννομη σφαίρα του τελευταίου. Είναι, επομένως, συνεπές προς την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας, που διατρέχει το αστικό δίκαιο, η ως άνω εξουσία του αντιπροσώπου να εδράζεται (τουλάχιστον κατ' αρχήν) στη βούληση του ίδιου του αντιπροσωπευομένου. Για το λόγο αυτό, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου η σχέση άμεσης αντιπροσώπευσης απορρέει απευθείας από το νόμο και δικαιολογείται χάριν προστασίας των εννόμων συμφερόντων του δικαιοπρακτικά ανίκανου ή περιορισμένα ικανού αντιπροσωπευομένου (νόμιμη αντιπροσώπευση)⁴, η εξουσία αντιπροσώπευσης θεμελιώνεται στη βούληση του ίδιου του αντιπροσωπευομένου, περιεχόμενο της οποίας είναι ακριβώς η άμεση επέλευση στο δικό του πρόσωπο των εννόμων συνεπειών μιας δικαιοπραξίας που καταρτίζει στο όνομά του κάποιος άλλος (εκούσια αντιπροσώπευση). Η δήλωση της ως άνω βούλησης (δήλωση βούλησης για παροχή πληρεξουσιότητας) συγκροτεί το πραγματικό της κατ' ΑΚ 216 και 217 δικαιοπραξίας, έννομη συνέπεια της οποίας είναι η παροχή εξουσίας αντιπροσώπευσης (πληρεξουσιότητας)⁵. Έτσι, η παροχή πληρεξουσιότητας, ως «αναγνώριση» της δέσμευσης του πληρεξουσιοδότη από μελλοντική δικαιοπραξία (κύρια δικαιοπραξία) που θα συνάψει στο όνομα και για λογαριασμό του το πρόσωπο στο οποίο παρέχεται η εξουσία αυτή (πληρεξούσιος), αποτελεί πράξη αυτοκαθορισμού του αντιπροσωπευομένου και εκδήλωση της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας στο πεδίο της εκούσιας άμεσης αντιπροσώπευσης⁶.

⁴ Π.χ. στα πλαίσια της γονικής μέριμνας ΑΚ 1510

⁵ Με τον όρο «πληρεξουσιότητα» νοείται κατά το νόμο (ΑΚ 216 επ.) η εξουσία αντιπροσώπευσης που παρέχεται δικαιοπρακτικά στα πλαίσια της εκούσιας αντιπροσώπευσης. Ωστόσο, ο ίδιος όρος χρησιμοποιείται συνήθως και για να υποδηλώσει τη δικαιοπραξία με την οποία παρέχεται η ως άνω εξουσία.

⁶ Αντίστοιχα, πράξη αυτοκαθορισμού του αντιπροσωπευομένου είναι και η εκ των υστέρων αναγνώριση, μέσω άσκησης του δικαιώματος έγκρισης (ΑΚ 229§1, ΑΚ 233§1 εδ. α), ως δεσμευτικής γι' αυτόν, της δικαιοπραξίας που κατάρτισε στο όνομά του ψευδοαντιπρόσωπος, δηλαδή πρόσωπο που ενήργησε χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης (πληρεξουσιότητα). Εκδηλώσεις ιδιωτικής αυτονομίας στο πεδίο της εκούσιας άμεσης αντιπροσώπευσης είναι, εξ' άλλου, η ελευθερία παροχής πληρεξουσιότητας, μέσω της οποίας ο αντιπροσωπευόμενος διευρύνει τον κύκλο της δικαιοπρακτικής του δράσης, καταρτίζοντας δικαιοπραξίες μέσω άλλων, η δυνατότητά του να καταρτίζει αυτοπροσώπως δικαιοπραξίες για τις οποίες έχει παράσχει εξουσία αντιπροσώπευσης (εφόσον δεν το απαγορεύει ειδική διάταξη όπως η ΑΚ 749 ή η ΑΚ 756) καθώς το κατ' αρχήν ελεύθερα ανακλητο της πληρεξουσιότητας (ΑΚ 218) βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ 38-39

II. Πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου-Πληρεξουσιότητα ανοχής και φαινόμενη πληρεξουσιότητα

α) Κατά παρέκκλιση από την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας ως θεμελιωτικού λόγου πληρεξουσιότητας, η θεωρία και η νομολογία δέχονται, εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις, τη δυνατότητα ex lege δέσμευσης του κυρίου της υπόθεσης από δικαιοπραξίες που ενεργεί, στο όνομα και για λογαριασμό αυτού, πρόσωπο εμφανιζόμενο ως πληρεξουσίου του, παρά την έλλειψη σχετικής (δικαιοπρακτικής) βούλησης του αντιπροσωπευομένου.

Η ex lege νομιμοποίηση του παρένθετου προσώπου γίνεται δεκτή, όταν αυτό επιβάλλεται στα πλαίσια εφαρμογής της γενικώς ισχύουσας⁷ στο αστικό δίκαιο αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του καλόπιστου τρίτου⁸ (αρχή φαινομένου δικαίου ή αρχή της δημοσιότητας⁹). Η εν λόγω αρχή επιτάσσει την προστασία¹⁰ εκείνου του συναλλασσόμενου που

⁷ Για το περιεχόμενο της αρχής και τις διάσπαρτες στο αστικό και το εμπορικό (κυρίως περί αξιογράφων) δίκαιο εκφάνσεις της βλ. Κοτσίρη, Φαινόμενον του δικαίου και αρχή της εμπιστοσύνης, ΕΕΝ 1967, σελ. 875 επ. επίσης Γ. Κουμάντο, Η υποκειμενική καλή πίστις 1958 σελ. 92 επ.

⁸ Για τη δυνατότητα δέσμευσης του κυρίου της υπόθεσης από τις ενέργειες του εμφανιζόμενου ως πληρεξουσίου του κατ' εφαρμογήν της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των καλόπιστων τρίτων (αρχή φαινομένου δικαίου) βλ. ενδεικτικά Κοτσίρη, ό.π. σελ. 878-879, Απ. Γεωργιάδη, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, § 46 V, Δωρή ό.π. άρθρα 216-217, Δελιγιάννη, Η πληρεξουσιότης εις το παρ' ημιν ισχύον ιδιωτικόν δίκαιον, σελ. 69-70, Δ. Μπόσδα, Περί σιωπηράς πληρεξουσιότητος, Ελληνική Δικαιοσύνη 1980 σελ. 2, Ε. Νεζερίτη, Η φαινόμενη και κατ' ανοχήν πληρεξουσιότητα υπό το φως της αρχής της προστατευομένης εμπιστοσύνης, Digesta 2006, σελ. 36. Ρητές εκφάνσεις της αρχής στο πεδίο της αντιπροσώπευσης συνιστούν οι ΑΚ 221, ΑΚ 224 και ΑΚ 426, οι οποίες έτσι παρέχουν τη βάση για ad hoc αναλογία δικαίου σε κάθε περίπτωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου.

Επιβοηθητικά προτείνεται και η εφαρμογή της ΑΚ 281 (για την απόκρουση του ισχυρισμού του κυρίου της υπόθεσης ότι δεν υφίσταται εξουσία αντιπροσώπευσης στις υπό εξέταση περιπτώσεις) βλ. αντί άλλων Κουμάντο ό.π. σελ. 25-26.

⁹ Βλ. Δελιγιάννη ό.π. σελ. 70

¹⁰ Γενικά, η προστασία της εμπιστοσύνης του καλόπιστου τρίτου κατ' εφαρμογήν της εν λόγω αρχής μπορεί να είναι θετική ή αρνητική. Στην πρώτη περίπτωση, συνίσταται στη διατήρηση των αποτελεσμάτων μιας κατ' αρχήν ανίσχυρης (λόγω της έλλειψης στην πραγματικότητα της έννομης σχέσης που εκλαμβάνεται ως δεδομένη) δικαιοπραξίας, ενώ στη δεύτερη περίπτωση, στην αναγνώριση αξίωσης αποζημίωσης για την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε στον εμπιστευόμενο επειδή η δικαιοπραξία δεν παράγει τα σκοπούμενα αποτελέσματα βλ. Νεζερίτη ό.π. σελ. 36, με παραπομπές στη γερμανική θεωρία. Στα πλαίσια του παρόντος κεφαλαίου ενδιαφέρει η

θεωρεί καλόπιστα ως υφιστάμενη ή μη υφιστάμενη ορισμένη έννομη σχέση ή κατάσταση, η πίστη του δε αυτή βασίζεται σε εξωτερικές περιστάσεις, διαγνωστές από έναν τρίτο αντικειμενικό παρατηρητή. Στο πεδίο της εκούσιας άμεσης αντιπροσώπευσης, έκφανση της ανωτέρω αρχής είναι η προστασία του τρίτου με τον οποίο καταρτίστηκε η κύρια δικαιοπραξία, όταν αυτός συμμετείχε στην κατάρτισή της, επειδή¹¹ πίστευε καλόπιστα κατά το χρόνο εκείνο¹² ότι στον εμφανιζόμενο ως πληρεξούσιο του κυρίου της υπόθεσης είχε πράγματι παρασχεθεί η απαιτούμενη προς τούτο πληρεξουσιότητα και η εμπιστοσύνη του είναι δικαιολογημένη βάσει των αντιλήψεων των συναλλαγών (της συναλλακτικής πρακτικής) και της αρχής της καλής πίστης, το ως άνω δε φαινόμενο ύπαρξης πληρεξουσιότητας προκλήθηκε από καταλογιστή στον κύριο της υπόθεσης συμπεριφορά¹³. Όταν συντρέχουν οι ανωτέρω προϋποθέσεις, ο κύριος της υπόθεσης (καθ' ου η προστασία) δεσμεύεται από την κύρια δικαιοπραξία *ex lege*, ανεξάρτητα δηλαδή από την ύπαρξη και το κύρος σχετικής δικαιοπρακτικής βούλησης του αντιπροσωπευομένου.

πρώτη μορφή προστασίας. Στα επόμενα κεφάλαια, ωστόσο, εντοπίζονται και αναλύονται εκφάνσεις «αρνητικής» προστασίας της εμπιστοσύνης όπως είναι π.χ. η ΑΚ 231§§1 και 2, ΑΚ 234, ΑΚ 145, ΑΚ 153

¹¹ Ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της εμπιστοσύνης του τρίτου στην ύπαρξη πληρεξουσιότητας (που συνιστά τη φαινόμενη έννομη σχέση) και της κατάρτισης από αυτόν της κύριας δικαιοπραξίας με το φαινόμενο πληρεξούσιο (εξωτερίκευση της εμπιστοσύνης) αποτελεί προϋπόθεση για την προστασία του τρίτου βλ. Νεζερίτη ό.π. σελ. 37 και 43-44. Αιτιώδης σύνδεσμος εν προκειμένω πρέπει να υφίσταται και μεταξύ της (έγκαιρης, δηλαδή πριν από την κύρια δικαιοπραξία) γνώσης του φαινομένου από τον τρίτο και της γέννησης της εμπιστοσύνης αυτού.

¹² Κρίσιμος χρόνος για τη συνδρομή της καλής πίστης του τρίτου είναι ο χρόνος σύναψης της κύριας δικαιοπραξίας βλ. Νεζερίτη ό.π. σελ. 41. Για το είδος άγνοιας που απαιτείται για τη συνδρομή της προϋπόθεσης της καλής πίστης βλ. παρακάτω υποσημείωση 15.

¹³ Για τις προϋποθέσεις προστασίας της εμπιστοσύνης του καλόπιστου συναλλασσομένου στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου βλ. αναλυτικά Νεζερίτη ό.π. σελ. 36 επ., Δεληγιάννη ό.π. σελ. 76 επ. Επιγραμματικά, οι προϋποθέσεις μπορούν να συνοψισθούν ως εξής: ύπαρξη φαινομένου δικαίου (δηλαδή συνδρομή αντικειμενικών εξωτερικών ενδείξεων για την ύπαρξη πληρεξουσιότητας), προέλευση αυτού από συμπεριφορά καταλογιστή στον κύριο της υπόθεσης, δηλαδή από ηθελημένη συμπεριφορά αυτού, έγκαιρη γνώση του φαινομένου από τον τρίτο, καλή πίστη του τρίτου και εξωτερίκευση της εμπιστοσύνης με την κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας και αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ εμπιστοσύνης και κατάρτισης. Για την αιτιώδη σχέση μεταξύ της συμπεριφοράς του κυρίου και της δημιουργίας του φαινομένου βλ. και Κοτσίρη ό.π. σελ. 878. Έτσι, δεν αρκεί π.χ. η επίδειξη από τον πληρεξούσιο ανυπόγραφης ή εν λευκώ εξουσιοδότησης, καθώς τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη πρέπει να προκαλεί η συμπεριφορά του κυρίου και όχι οι διαβεβαιώσεις του πληρεξουσίου βλ. Μπόσδα ό.π. σελ. 17.

Στην προστατευτική αρχή του φαινομένου δικαίου, ως θεμελιωτικό λόγο πληρεξουσιότητας, βασίζονται δύο μορφώματα που έχουν διαπλαστεί στη συναλλακτική πρακτική από την ανάγκη ασφάλειας των συναλλαγών, η φαινόμενη (με τη στενή έννοια του όρου) πληρεξουσιότητα και η κατ' ανοχήν πληρεξουσιότητα (ή πληρεξουσιότητα ανοχής)¹⁴.

Διαφορές εμφανίζουν τα δύο μορφώματα ως προς το περιεχόμενο της εξωτερικής συμπεριφοράς του αντιπροσωπευομένου που προκαλεί το φαινόμενο της πληρεξουσιότητας (γενικότερα, τις εξωτερικές ενδείξεις που συγκροτούν το φαινόμενο) καθώς και ως προς το σύνδεσμο της συμπεριφοράς του με την πρόκληση του φαινομένου, που δικαιολογεί τον καταλογισμό αυτού στον κύριο της υπόθεσης. Κατά μία άποψη¹⁵, διαφορά παρουσιάζει και το περιεχόμενο της απαιτούμενης «καλής πίστης» του τρίτου συναλλασσόμενου. Για το περιεχόμενο των ανωτέρω προϋποθέσεων υποστηρίζονται, ωστόσο, περισσότερες απόψεις.

β) Στην περίπτωση της φαινόμενης (με τη στενή έννοια του όρου) πληρεξουσιότητας, η συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης μπορεί να συνίσταται π.χ. στην τοποθέτηση από το

¹⁴ Πρέπει να επισημανθεί ότι για τις υπό εξέταση περιπτώσεις υποστηρίζεται και η άποψη περί δικαιοπρακτικής θεμελίωσης της πληρεξουσιότητας. Πιο συγκεκριμένα, όταν η εξωτερική συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης δεν συνίσταται σε ρητή δήλωση προς τον τρίτο ή τρίτους αλλά σε έμπρακτη συμπεριφορά (θετική ή αρνητική), θεωρείται, κατά την άποψη αυτή, ότι εμπίπτει στην έννοια της σιωπηρής (συναγόμενης) πληρεξουσιότητας (πληρεξουσιοδότησης), η οποία στηρίζεται σε πραγματική δικαιοπρακτική βούληση, που, αν και δεν διατυπώνεται ρητά από τον κύριο της υπόθεσης, συνάγεται όμως από τη συμπεριφορά αυτού και τις ειδικές περιστάσεις, ερμηνευόμενες όπως επιβάλλουν η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη (ΑΚ 173, 200). Η θεμελίωση αυτή υποστηρίζεται κυρίως για την κατ' ανοχήν πληρεξουσιότητα βλ. Απ. Γεωργιάδη ό.π., Δωρή ό.π., Κοτσίρη ό.π. σελ. 878. Για τη δυνατότητα υπαγωγής στην ΑΚ 217 (ερμηνεύομενη με ευρύτητα) των υπό εξέταση περιπτώσεων, της συμπεριφοράς δηλαδή του κυρίου της υπόθεσης, όταν προκαλεί η ανέχεται το φαινόμενο δικαίου βλ. Κουμάντο σελ. 25. Ευρέως επίσης συναντάται στη νομολογία η ταύτιση μεταξύ κατ' ανοχήν πληρεξουσιότητας και σιωπηρής πληρεξουσιότητας, από την οποία δηλαδή συνάγεται δικαιοπρακτική βούληση για παροχή πληρεξουσιότητας βλ. ενδεικτικά ΑΠ 1493/2002, ΕφΑθ 592/2008, ΑΠ 677/1996, ΑΠ 1005/2007 (πηγή: ΝΟΜΟΣ)

¹⁵ Βλ. Νεζερίτη, που τάσσεται υπέρ της άποψης ότι στην πληρεξουσιότητα ανοχής (όπου ο κύριος της υπόθεσης γνωρίζει και ανέχεται τη δράση του εμφανιζόμενου ως πληρεξουσίου του, βλ. παρακάτω υπό στοιχείο γ) αρκεί η (έστω λόγω βαριάς αμέλειας) άγνοια του τρίτου, επειδή το φαινόμενο της πληρεξουσιότητας και το στοιχείο του καταλογισμού είναι έντονα, ενώ στη φαινόμενη πληρεξουσιότητα (βλ. παρακάτω υπό στοιχείο β), η άγνοια του τρίτου δεν πρέπει να οφείλεται σε βαριά αμέλεια (που αποτελεί το συνήθη ορισμό της καλής πίστης). Υποστηρίζεται και η άποψη ότι η άγνοια πρέπει σε κάθε περίπτωση να είναι ανυπαίτια βλ. ενδεικτικά Μπόσδα ό.π. σελ. 2

φορέα της επιχείρησης ενός προσώπου σε θέση που συνεπάγεται συναλλαγές με το κοινό, έτσι ώστε να προκαλείται στους τρίτους δικαιολογημένα η πεποίθηση ότι στο πρόσωπο αυτό έχει παρασχεθεί αντίστοιχου περιεχομένου και έκτασης πληρεξουσιότητα, κάτι που στην πραγματικότητα δεν ισχύει¹⁶ ή ακόμα η δυνατότητα χρήσης από υπάλληλο των σφραγίδων και άλλων νομιμοποιητικών συμβόλων της επιχείρησης¹⁷. Το ίδιο μπορεί να συμβεί και σε περιπτώσεις όπου ο κύριος ανακοινώνει άμεσα ή έμμεσα (π.χ. με επίδειξη σε τρίτο, από τον εμφανιζόμενο ως πληρεξούσιο του κυρίου της υπόθεσης, πληρεξουσίου εγγράφου που του έχει εγχειρίσει ο τελευταίος) την παροχή πληρεξουσιότητας, ενώ αυτή δεν έχει πράγματι παρασχεθεί ή δεν έχει παρασχεθεί έγκυρα ή έχει παρασχεθεί με διαφορετικό περιεχόμενο από αυτό με το οποίο ανακοινώθηκε ή έχει λήξει, οπότε το περιεχόμενο της ανακοίνωσης δεν καλύπτεται από αντίστοιχη (δικαιοπρακτική) βούληση του κυρίου για παροχή πληρεξουσιότητας. Για τον καταλογισμό του φαινομένου στον κύριο της υπόθεσης, αρκεί ο τελευταίος να θέλησε τη συμπεριφορά ή την ανακοίνωση στην οποία προέβη, καθ' εαυτήν, χωρίς να απαιτείται πρόθεση ή έστω συνείδηση σχετικά με το ενδεχόμενο πρόκλησης φαινομένου πληρεξουσιότητας στον τρίτο ή στους τρίτους¹⁸. Κατά μία άποψη¹⁹, για τη δημιουργία φαινομένου πληρεξουσιότητας απαιτείται διαρκής και επαναλαμβανόμενη συναλλακτική δράση του «φαινομένου πληρεξουσίου» με την ιδιότητα αυτή, την οποία ο κύριος της υπόθεσης δεν γνώριζε μεν, όφειλε όμως και μπορούσε να τη γνωρίζει και να την εμποδίσει, αν μεριμνούσε για τις υποθέσεις του με τον επιβαλλόμενο στις συναλλαγές τρόπο. Κατ' άλλη άποψη²⁰, δεν αποκλείεται και η επιχείρηση μιας μόνο δικαιοπραξίας να είναι αρκετή για τη γέννηση της εντύπωσης, εφόσον η

¹⁶ Βλ. Δωρή ό.π. άρθρα 216-217 αρ. 13

¹⁷ Βλ. Νεζερίτη σελ. 38 βλ. και ΑΠ 677/1996 (Νόμος), η οποία όμως δέχεται εν προκειμένω σιωπηρή πληρεξουσιότητα, δηλαδή συναγόμενη δικαιοπρακτική βούληση του κυρίου της υπόθεσης (του Διοικητικού Συμβουλίου ως οργάνου της Α.Ε. που εκφράζει τη βούληση του νομικού προσώπου)

¹⁸ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 78-79

¹⁹ Βλ. Γεωργιάδη ό.π., Δωρή ό.π., επίσης ΑΠ 939/2004, ΠολΠρωτ. 75/2005 (νόμος)

²⁰ Βλ. Νεζερίτη ό.π. σελ. 38-39. Κατά την ίδια άποψη, η κατάφαση υπαιτιότητας (αμέλειας) του κυρίου της υπόθεσης ως προς τη δημιουργία του φαινομένου δεν είναι εύκολο να στοιχειοθετηθεί, όπως στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας ανοχής (παρακάτω υπό στοιχείο γ) αλλά και ούτε είναι αυτό απαραίτητο, δεδομένου ότι βάση του καταλογισμού δεν είναι η υπαιτιότητα αλλά η αρχή του κινδύνου. Σύμφωνα με αυτήν, ο κύριος των υποθέσεων φέρει τον κίνδυνο της πλημμελούς άσκησης καθηκόντων εκ μέρους των παρένθετων προσώπων που χρησιμοποιεί στις συναλλαγές του π.χ. των υπαλλήλων του βλ. στην ίδια σελ. 40-41.

εν λόγω δικαιοπραξία έχει μείζονα σημασία για τον κύριο της υπόθεσης²¹. Σε κάθε περίπτωση, βέβαια, απαιτείται καλή πίστη του τρίτου ως προς την ύπαρξη πληρεξουσιότητας.

γ) Από την άλλη πλευρά, πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου μπορεί να θεμελιώσει και η (αρνητική) συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης, όταν ανέχεται τη δικαιοπρακτική δράση ενός προσώπου, που ενεργεί στο όνομα και για λογαριασμό του, για χρονικό διάστημα ικανό²² να δημιουργήσει στους τρίτους την πίστη ότι έχει παρασχεθεί από τον κύριο αντίστοιχη πληρεξουσιότητα (κατ' ανοχήν πληρεξουσιότητα ή πληρεξουσιότητα ανοχής). Απαραίτητη προϋπόθεση είναι στην περίπτωση αυτή, όπως είναι ευνόητο, η γνώση του κυρίου της υπόθεσης σχετικά με τη συμπεριφορά του φαινομένου πληρεξουσίου²³. Η δεύτερη αυτή μορφή *ex lege* θεμελίωσης πληρεξουσιότητας πρέπει να διακρίνεται από τη σιωπηρή πληρεξουσιότητα που στηρίζεται σε πραγματική δικαιοπρακτική βούληση, η οποία δεν διατυπώνεται ρητά, αλλά συνάγεται από τις περιστάσεις, ιδίως από την εσωτερική σχέση πληρεξουσιοδότη-πληρεξουσίου. Η διάκριση αυτή στην πράξη δεν είναι ωστόσο εύκολη²⁴.

²¹ Πάντως, εντελώς ασυνήθιστες συναλλαγές, που εκφεύγουν φανερά των ορίων της συνήθους διαχειριστικής εξουσίας δεν στοιχειοθετούν φαινόμενο βλ. Νεζερίτη ό.π. σελ. 39

²² Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 92-93. Σχετικά με την προϋπόθεση του «ικανού χρονικού διαστήματος» βλ. τον αντίλογο στην περίπτωση της φαινομένης πληρεξουσιότητας (ανωτέρω υπό στοιχείο β).

²³ Στην πληρεξουσιότητα ανοχής η γνώση και ανοχή εκ μέρους του κυρίου των υποθέσεων της συμπεριφοράς του εμφανιζόμενου ως πληρεξουσίου του και, επομένως, η στοιχειοθέτηση (τουλάχιστον ενδεχόμενου) δόλου (βλ. Νεζερίτη ό.π. σελ. 40) ως προς το φαινόμενο που δημιουργείται δεν συνεπάγεται σχετική δικαιοπρακτική βούληση του κυρίου για (σιωπηρή) παροχή πληρεξουσιότητας. Ως παράδειγμα πληρεξουσιότητας ανοχής μπορεί να αναφερθεί η περίπτωση του franchising (σύμβασης δικαιώχρησης), όταν ο δότης γνωρίζει ότι ο λήπτης κατά τις συναλλαγές με τρίτους δημιουργεί την εντύπωση ότι συμβάλλεται στο όνομά του (συγκεκριμένα ότι η επιχείρηση του λήπτη είναι υποκατάστημα της ενιαίας επιχείρησης του δότη) και το ανέχεται. Αυτό μπορεί να γίνει δεκτό αν συνάγεται από το ελεγκτικό και καθοδηγητικό του δικαίωμα, ότι έχει εποπτεία του τρόπου λειτουργίας της επιχείρησης του λήπτη. Στις περίπτωση αυτή, δότης και λήπτης δημιουργούν σκόπιμα στο καταναλωτικό κοινό εσφαλμένη εντύπωση για το ιδιοκτησιακό καθεστώς της επιχείρησης του λήπτη, ο μὲν για να ενδυναμώσει την επιχειρηματική του φήμη, ο δε για να την αξιοποιήσει ως πόλο έλξης πελατών. Μπορεί, ωστόσο, να συντρέχει φαινόμενη πληρεξουσιότητα, αν ο δότης δημιουργεί την εντύπωση ότι η επιχείρηση του λήπτη είναι υποκατάστημα της επιχείρησής του και ενώ οφείλει να γνωρίζει τη συναλλακτική δράση του λήπτη με το καταναλωτικό κοινό στο όνομά του και μπορεί να παρέμβει στο πλαίσιο του ευρύτατου καθοδηγητικού δικαιώματος του που παρέχει η σύμβαση, δεν το κάνει. Βλ. σχετικά Απ. Γεωργιάδη, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας σελ. 234 αρ. Ε 110 επ.

²⁴ βλ. ανωτέρω υποσημείωση 14

Από τη σκοπιά της παρούσας εργασίας, δηλαδή των συνεπειών της άκυρης και της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας στο πεδίο της άμεσης αντιπροσώπευσης, η επισήμανση της δυνατότητας θεμελίωσης πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου, κατά τα ανωτέρω, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον αφενός μεν στο βαθμό που η *in concreto* στοιχειοθέτησή της μπορεί να αναπληρώσει –ως προς τις παραγόμενες συνέπειες- την ελαττωματικότητα και το ανίσχυρο της άκυρης ή ακυρωθείσας δήλωσης βούλησης του πληρεξουσιοδότη, αφετέρου δε στο βαθμό που –κατ’ εξαίρεση- η συνδρομή ορισμένων λόγων ακυρότητας ή ακυρωσίας μπορεί να επιδράσει αρνητικά όχι μόνο στο κύρος της συστατικής πληρεξουσιότητας δικαιοπραξίας αλλά και στην ισχύ της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου.

B. Η συστατική της πληρεξουσιότητας πράξη

I. Νομοτυπική μορφή – Δικαιοπρακτικός χαρακτήρας

α) Από το συνδυασμό των διατάξεων των άρθρων ΑΚ 216 και ΑΚ 217§1 συνάγεται, ότι η πράξη με την οποία παρέχεται (συστήνεται) πληρεξουσιότητα (πληρεξουσιοδότηση ή πληρεξουσιότητα) είναι μονομερής δικαιοπραξία²⁵, το πραγματικό της οποίας συγκροτείται από μία απευθυντέα δήλωση βούλησης του πληρεξουσιοδότη προς τον πληρεξούσιο (εσωτερική πληρεξουσιότητα) ή προς τον τρίτο με τον οποίο θα επιχειρηθεί η δικαιοπραξία (κύρια δικαιοπραξία), στην οποία αφορά (εξωτερική πληρεξουσιότητα). Η κατάφαση του δικαιοπρακτικού χαρακτήρα της δήλωσης παροχής πληρεξουσιότητας, ανεξάρτητα από το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται²⁶, κατά τα ανωτέρω, αποτελεί την κρατούσα θέση στη θεωρία²⁷. Σύμφωνα με αυτήν, η δήλωση της ΑΚ 217§1 αποτελεί σε κάθε περίπτωση δήλωση βούλησης με συστατικό χαρακτήρα, που συνίσταται στη δημιουργία εξουσίας

²⁵ Δεν αποκλείεται όμως και η κατάρτισή της με σύμβαση βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 83-84

²⁶ Ακόμα κι αν απευθύνεται αόριστα σε τρίτους με δημόσια γνωστοποίηση π.χ. με δημοσίευση στις εφημερίδες, οπότε αποκτά ενέργεια όταν υπάρξει δυνατότητα γνώσης για τους τρίτους βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 74

²⁷ Βλ. ενδεικτικά Γεωργιάδη ό.π. §46 I, Δωρή ό.π. άρθρα 216-217 II αρ. 1, Φίλιος Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, 2009 §220 B, Σταθόπουλος, Περί της μεθόδου ερμηνείας της δήλωσης βουλήσεως Νδίκ 25 (1969) σελ. 5 σημ. 26, Κλαβανίδου ό.π. σελ. 73 επ., Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 118, Πουρνάρα, Η κατάχρηση της πληρεξουσιότητας σελ. 41.

αντιπροσώπευσης²⁸ και στην συνακόλουθη νομιμοποίηση του πληρεξουσίου έναντι των τρίτων να δικαιοπρακτεί στο όνομα του πληρεξουσιοδότη. Υποστηρίζεται όμως και η άποψη²⁹ ότι δικαιοπρακτικό χαρακτήρα έχει μόνο η δήλωση προς τον πληρεξούσιο, ενώ η δήλωση που απευθύνεται στον τρίτο δεν αποτελεί δήλωση βούλησης που κατευθύνεται στην παροχή εξουσίας αντιπροσώπευσης («ουσιαστικής πληρεξουσιότητας») αλλά πράξη δικαίου με στενή έννοια και ειδικότερα ανακοίνωση γεγονότος (της παροχής πληρεξουσιότητας σε ορισμένο πρόσωπο), στην οποία ο νόμος προσαρτά αμέσως και αυτοτελώς εξουσιοδοτικά αποτελέσματα («τυπική πληρεξουσιότητα»), ανεξάρτητα (κατά βάση) από τη βούληση του δηλούντος³⁰.

²⁸ Για τις προσεγγίσεις της νομικής φύσης της εξουσίας αντιπροσώπευσης ως νομικής ικανότητας, ιδιόρρυθμου διαπλαστικού δικαιώματος ή συναλλακτικής νομιμοποίησης βλ. αναλυτικά Πουρνάρα ό.π. σελ. 42 επ.

²⁹ Βλ. Δεληγιάννη Η πληρεξουσιότης σελ. 68, Μπόσδα, Σύσταση πληρεξουσιότητος δια δηλώσεως προς τον τρίτον ΑρχΝ ΚΓ' (1972) σελ. 3 επ.

³⁰ Βλ. αναλυτικά Δεληγιάννη ό.π. σελ 65 επ. Η άποψη αυτή αποβλέπει στην προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των τρίτων στην ύπαρξη πληρεξουσιότητας, κατ' εφαρμογή της αρχής του φαινομένου δικαίου και, γενικότερα της ασφάλειας των συναλλαγών (βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ 69), ιδίως σε περίπτωση ελαττώματος της βούλησης του πληρεξουσιοδότη. Κατά την εν λόγω άποψη, λόγω του χαλαρού δεσμού που συνδέει την προς το τρίτο δήλωση, ως απλή πράξη δημοσιότητας, με τη βούληση του αντιπροσωπευομένου (και της ανεξαρτησίας αυτής, ειδικότερα, από τη βούληση προς εξουσιοδότηση βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ 113 επ.), γίνεται δεκτό ότι δεν εφαρμόζονται στη δήλωση προς τον τρίτο οι διατάξεις για την ακύρωση δικαιοπραξίας όταν το ελάττωμα αναφέρεται στη βούληση για παροχή πληρεξουσιότητας (π.χ. πλάνη ως προς την ιδιότητα του πληρεξουσίου ή το περιεχόμενο της παρασχεθείσας πληρεξουσιότητας βλ. ό.π. σελ 115), παρά μόνο, υπό προϋποθέσεις, όταν αναφέρεται στην ίδια την ανακοίνωση. Για την αντίκρουση της άποψης αυτής, ενόψει και των ειδικών διατάξεων του ΑΚ για την προστασία των καλόπιστων συναλλαχθέντων σε περίπτωση ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας αλλά και της γενικής απαγορευτικής διάταξης της ΑΚ 281 βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 75. Κατά το Δεληγιάννη, ωστόσο, η εφαρμογή των ως άνω διατάξεων είναι ανεπαρκής για την προστασία των τρίτων (ό.π. σελ 111), εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις αφενός της καλής πίστης και αφετέρου της καταλογιστής συμπεριφοράς του πληρεξουσιοδότη σχετικά με την πρόκληση εντύπωσης για την ύπαρξη πληρεξουσιότητας. Σχετικά με το τελευταίο επιχείρημα, ωστόσο, πρέπει να επισημανθεί, ότι και κατά την κρατούσα άποψη, η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των τρίτων μπορεί να προστατευθεί, ακόμα και παρά την ενδεχόμενη ακύρωση της σχετικής δήλωσης, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της φαινομένης πληρεξουσιότητας. Εκτός αυτού, η ενιαία θεώρηση της νομικής φύσης της δήλωσης της ΑΚ 217§1 δικαιολογείται από την χωρίς διάκριση ρύθμιση του νόμου, ενώ δεν συνιστά νομικό παράδοξο στον ΑΚ η δημιουργία δικαιώματος υπέρ προσώπου άλλου από το λήπτη της δήλωσης (βλ. Κλαβανίδου ό.π. και Δωρή ό.π.).

β) Αντίθετα, γίνεται δεκτό σχεδόν³¹ από το σύνολο της θεωρίας³² ότι δεν έχει δικαιοπρακτικό αλλά απλά δηλωτικό χαρακτήρα η –μετά την παροχή εσωτερικής πληρεξουσιότητας στον πληρεξούσιο- δήλωση του πληρεξουσιοδότη στον τρίτο ή σε αόριστο αριθμό προσώπων (π.χ. με δημοσίευση στις εφημερίδες), με την οποία ανακοινώνει την ύπαρξη της –ήδη παρασχεθείσας (με τη δήλωση προς τον αντιπρόσωπο)- πληρεξουσιότητας, προκειμένου να λάβουν γνώση αυτής. Η εν λόγω δήλωση δεν εμπίπτει στην ΑΚ 217§1 και αποτελεί πράξη δικαίου με στενή έννοια (ανακοίνωση γεγονότος).

Η σημασία της ως άνω ανακοίνωσης ανακύπτει όταν δεν υφίσταται έγκυρη εσωτερική πληρεξουσιότητα (π.χ. είναι άκυρη ή έχει ακυρωθεί) και, επομένως, δεν μπορεί να θεμελιωθεί η εξουσία αντιπροσώπευσης στη βούληση του αντιπροσωπευομένου, οπότε η ως άνω πράξη δημοσιότητας μπορεί να αξιοποιηθεί για τη θεμελίωση φαινόμενης πληρεξουσιότητας, στο μέτρο που αποτέλεσε καταλογιστή συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης, με την οποία προκάλεσε στον τρίτο δικαιολογημένη εμπιστοσύνη για την ύπαρξη πληρεξουσιότητας³³.

γ) Η παροχή της πληρεξουσιότητας προϋποθέτει τις περισσότερες φορές την ύπαρξη κάποιας σχέσης που συνδέει εσωτερικά τον αντιπροσωπευόμενο με τον πληρεξούσιο και δικαιολογεί την παροχή της σχετικής εξουσίας. Κατά κανόνα, η εσωτερική αυτή σχέση, στην οποία στηρίζεται η πληρεξουσιότητα (βασική σχέση) πηγάζει από σύμβαση π.χ. εντολή, σύμβαση εργασίας, εταιρεία κ.ο.κ., η οποία γεννά δικαιώματα και υποχρεώσεις μεταξύ των μερών. Η πληρεξουσιότητα, στις περιπτώσεις αυτές, παρέχεται προς διευκόλυνση της προς τα έξω λειτουργίας της βασικής σχέσης. Παρόλ' αυτά, η πληρεξουσιότητα έχει διαπλαστεί από το νόμο ως αυτοτελής και αυθύπαρκτη δικαιοπραξία (αρχή του διαχωρισμού), χάριν ασφάλειας και ταχύτητας των συναλλαγών. Ειδικότερη εκδήλωση της ως άνω αρχής είναι η αρχή του «αναιτιώδους» της πληρεξουσιότητας έναντι της βασικής σχέσης, συνέπεια της οποίας είναι ότι η πληρεξουσιότητα είναι έγκυρη ακόμα κι αν η βασική σχέση είναι άκυρη ή ακυρωθεί επειδή

³¹ Βλ. όμως Πουρνάρα ό.π. σελ. 62, Μεντή Σιωπηρή Πληρεξουσιότητα 2005 σελ. 133-134

³² Βλ. ενδεικτικά Γεωργιάδη ό.π. §46 Ι αρ. 1 σημ. 1, Κλαβανίδου ό.π. σελ. 82-83

³³ Παρατηρείται ότι, κατά την προαναφερθείσα άποψη που αρνείται το δικαιοπρακτικό χαρακτήρα της κατ' ΑΚ 217§1 δήλωσης προς τον τρίτο, αντιμετωπίζεται τόσο η ανακοίνωση στον τρίτο της ήδη παρασχεθείσας εσωτερικής πληρεξουσιότητας όσο και η εξαρχής προς αυτόν δήλωση για παροχή πληρεξουσιότητας με ενιαίο τρόπο, με την αποδοχή δηλαδή ότι παράγουν «τυπική πληρεξουσιότητα», ανεξάρτητα από τη βούληση του δηλούντος προς εξουσιοδότηση.

συνέτρεχε λόγος ακυρωσίας (εκτός, βέβαια, αν ο ίδιος λόγος πλήττει *in concreto* και την πληρεξουσιότητα)³⁴.

II. Συνέπειες του δικαιοπρακτικού χαρακτήρα

Συνέπεια του δικαιοπρακτικού χαρακτήρα της δήλωσης παροχής πληρεξουσιότητας (που, κατά την κρατούσα και πειστικότερη θέση, όπως εκτέθηκε ανωτέρω, υφίσταται ανεξάρτητα από το λήπτη της κατ' ΑΚ 217§1 δήλωσης) είναι ότι διέπεται από τις γενικές διατάξεις περί δικαιοπραξιών π.χ. ως προς τη δικαιοπρακτική ικανότητα (ΑΚ 128 επ), τον τύπο (ΑΚ 158 επ.), τα ελαττώματα της βούλησης (ΑΚ 140 επ.), την εξάρτηση των αποτελεσμάτων της από αίρεση³⁵ ή προθεσμία (ΑΚ 201 επ), την αντιπροσώπευση κ.ο.κ.

Ακολούθως, μπορεί να είναι άκυρη, εφόσον συντρέχει κάποιος λόγος ακυρότητας π.χ. έλλειψη (της *in concreto* απαιτούμενης) δικαιοπρακτικής ικανότητας του πληρεξουσιοδότη (ΑΚ 128 επ.) ή του λήπτη της δήλωσης βούλησης (ΑΚ 170 επ σε συνδυασμό με ΑΚ 128 επ), έλλειψη τύπου (ΑΚ 159) (εφόσον πρέπει *in concreto* να υποβληθεί σε συστατικό τύπο), αντίθεση σε απαγορευτική διάταξη νόμου (ΑΚ 174), αντίθεση στα χρηστά ήθη (ΑΚ 178), εικονικότητα (ΑΚ 138) ή να είναι ακυρώσιμη λόγω ουσιώδους πλάνης του πληρεξουσιοδότη (ΑΚ 140 επ.), εσφαλμένης διαβίβασης της δήλωσής του (ΑΚ 146), απάτης (ΑΚ 147επ.) ή απειλής (ΑΚ 150επ.) σε βάρος του.

Προκειμένου, ωστόσο, να επιχειρηθεί η προσέγγιση των πιθανών λόγων ακυρότητας της πληρεξουσιότητας, είναι απαραίτητο να ληφθεί υπ' όψη η ιδιόμορφη στενή σχέση που συνδέει την πληρεξουσιότητα με την κύρια δικαιοπραξία στην οποία αφορά.

³⁴ Βλ. αντί άλλων Κλαβανίδου ό.π. σελ. 128 επ. Όριο της ανεξαρτησίας της πληρεξουσιότητας έναντι της βασικής σχέσης είναι η σημασία της τελευταίας ως ερμηνευτικό κριτήριο κατά τον καθορισμό του περιεχομένου της πρώτης, σε περίπτωση εσωτερικής πληρεξουσιότητας βλ. στην ίδια ό.π. σελ. 133-134.

³⁵ Γίνεται δεκτό ότι η δυνατότητα παροχής πληρεξουσιότητας υπό αίρεση αποκλείεται μόνο όταν η κύρια δικαιοπραξία είναι ανεπίδεκτη αιρέσεως βλ. Δωρή ό.π. II αρ. 6 με παραπομπή σε νομολογία, Φίλιο ό.π. §220 Β

III. Σχέση πληρεξουσιότητας με κύρια δικαιοπραξία

i. Παρά την αυτοτέλεια της πληρεξουσιοδότησης ως δικαιοπραξίας, ο χαρακτήρας της χαρακτηρίζεται³⁶ βοηθητικός, με την έννοια ότι η πληρεξουσιότητα, ως άμεση έννομη συνέπειά της, δεν αποτελεί αυτοσκοπό³⁷, αλλά μέσο για την επιδίωξη ενός περαιτέρω σκοπού, που πραγματώνεται με την κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας από τον πληρεξούσιο στο όνομα του πληρεξουσιodότη και την επέλευση των αποτελεσμάτων της στην έννομη σφαίρα του τελευταίου στα πλαίσια της λειτουργίας του θεσμού της άμεσης αντιπροσώπευσης.

Από την άλλη πλευρά, η εξουσία αντιπροσώπευσης αποτελεί, όπως επισημάνθηκε, ουσιώδη προϋπόθεση για τη λειτουργία του θεσμού της άμεσης αντιπροσώπευσης. Κατά συνέπεια, όταν η εξουσία αυτή παρέχεται με δικαιοπραξία (εκούσια άμεση αντιπροσώπευση)³⁸, για την παραγωγή των εννόμων συνεπειών της τελευταίας, πρέπει απαραίτητα να λαμβάνουν χώρα δύο νομικές πράξεις, αφενός η συστατική της πληρεξουσιότητας δικαιοπραξία και αφετέρου η κύρια δικαιοπραξία.

Συνέπεια της ως άνω λειτουργίας της πληρεξουσιοδότησης είναι η λειτουργική αλληλεξάρτηση³⁹ μεταξύ αυτής και της κύριας δικαιοπραξίας, δηλαδή η ύπαρξη ισχυρού λειτουργικού δεσμού με αμφίδρομες εκδηλώσεις: Από τη μια πλευρά, το περιεχόμενο της χορηγούμενης πληρεξουσιότητας είναι αναπόφευκτα συνάρτηση του περιεχομένου της κύριας δικαιοπραξίας για την οποία παρέχεται, με συνέπεια το τελευταίο να επιδρά στο κύρος της πληρεξουσιότητας. Από την άλλη πλευρά, η κύρια δικαιοπραξία δεν επάγεται αυτοτελώς αποτελέσματα στην έννομη σφαίρα του πληρεξουσιodότη, παρά μόνο σε συνδυασμό με την πληρεξουσιοδότηση, έτσι ώστε, ελλείψει πληρεξουσιότητας, να καθίσταται ανίσχυρη η κύρια δικαιοπραξία⁴⁰, με την έννοια ότι δεν παράγει (με την επιφύλαξη της έγκρισής της από τον

³⁶ Βλ. Δωρή, ό.π. III αρ. 2

³⁷ Βλ. Δωρή ό.π., Κλαβανίδου ό.π. σελ. 134

³⁸ Με την επιφύλαξη, βέβαια, της φαινόμενης πληρεξουσιότητας

³⁹ Βλ. Δωρή ό.π., Κλαβανίδου ό.π. σελ. 135, Καρύμπαλη-Τρίπτσιου, Η έγκριση των δικαιοπραξιών, σελ. 119

⁴⁰ Σε αντίθεση με την αρχή του εμφανούς, που εκφράζεται από την ΑΚ 211 και τον ερμηνευτικό κανόνα της ΑΚ 212, αποτέλεσμα παράβασης της οποίας είναι η ισχύς της δήλωσης ως αυτοπρόσωπης. Για τη μορφή του ανίσχυρου της δικαιοπραξίας που επιχειρείται στο όνομα του κυρίου της υπόθεσης, χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης βλ. στο επόμενο κεφάλαιο, όπου αναλύεται η ιδιόρρυθμη «μετέωρη» κατάσταση στην οποία τελεί η δικαιοπραξία αυτή

κύριο της υπόθεσης) αποτελέσματα⁴¹, έστω κι αν, αυτοτελώς ορωμένη, ως δικαιοπραξία που καταρτίζεται αυτοπρόσωπα, θα ήταν ισχυρή. Ωστόσο, παρά το (κατ' αρχάς) ανίσχυρο της κύριας δικαιοπραξίας στην ανωτέρω περίπτωση, η επιχείρηση αυτής προκαλεί ex lege ειδικές έννομες συνέπειες, που ρυθμίζονται στο νόμο με ένα πλέγμα διατάξεων (ΑΚ 229-234), όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια.

Από τη σκοπιά που ενδιαφέρει εδώ, θα εξεταστούν εγγύτερα οι βασικές εκδηλώσεις της πρώτης από τις ανωτέρω πλευρές της αλληλεξάρτησης, δηλαδή η επίδραση του περιεχομένου της κύριας δικαιοπραξίας στο κύρος της πληρεξουσιοδότησης (κατωτέρω υπό ii)

ii. Η εν λόγω επίδραση εκδηλώνεται, αφενός, στο βαθμό που το περιεχόμενο της κύριας δικαιοπραξίας είναι καθοριστικό για ορισμένες από τις προϋποθέσεις κύρους της πληρεξουσιότητας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι ο απαιτούμενος βαθμός δικαιοπρακτικής ικανότητας του πληρεξουσιοδότη και η τυχόν υποβολή της πληρεξουσιότητας σε συστατικό τύπο. Στην πρώτη περίπτωση, γίνεται δεκτό⁴² ότι ο πληρεξουσιοδότης πρέπει να έχει πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα, εκτός αν η κύρια δικαιοπραξία, για την οποία χορηγείται η πληρεξουσιότητα, μπορεί να επιχειρηθεί έγκυρα από πρόσωπο με περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα κατά τις ΑΚ 134 επ.⁴³, δεδομένου ότι τα αποτελέσματα της κύριας δικαιοπραξίας δεσμεύουν τον πληρεξουσιοδότη. Στη δεύτερη περίπτωση, σύμφωνα με την ΑΚ 217§2, η πληρεξουσιότητα υποβάλλεται στον τύπο⁴⁴ που απαιτείται για την κύρια δικαιοπραξία,

(προκειμένου για σύμβαση ή μονομερή απευθυντέα δικαιοπραξία) μέχρι την έγκρισή της από τον κύριο ή τη ματαίωση της έγκρισης, οπότε καθίσταται οριστικά ανίσχυρη και ανακύπτουν ζητήματα ευθύνης έναντι του καλόπιστου τρίτου (ΑΚ 229-234).

⁴¹ Όπως προκύπτει από την ανάλυση, στο επόμενο κεφάλαιο, των εννόμων συνεπειών (π.χ. της ανακύπτουσας ευθύνης) που προκύπτουν από επιχείρηση δικαιοπραξίας χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης (ΑΚ 231, ΑΚ 234), σε περίπτωση ματαίωσης της έγκρισης, οι συνέπειες αυτές δεν απορρέουν από την επιχειρηθείσα ανίσχυρη δικαιοπραξία, αλλά ex lege (βλ. και αμέσως παρακάτω στο παρόν κεφάλαιο).

⁴² Βλ. Δεληγιάννη, ό.π. σελ. 43, Δωρή ό.π. άρθρο ΑΚ 213 II αρ. 5 και ΑΚ 216-217 II αρ. 1, 6

⁴³ Από την άλλη πλευρά, περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα αρκεί σε κάθε περίπτωση για το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται η δήλωση παροχής πληρεξουσιότητας, όπως προκύπτει ρητά από την ΑΚ 213, προκειμένου για τον πληρεξούσιο και από το συνδυασμό των ΑΚ 172 και ΑΚ 134 τόσο για τον πληρεξούσιο όσο και για τον τρίτο, δεδομένου ότι η πληρεξουσιότητα δεν επάγεται βάρος στην έννομη κατάσταση αυτών βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ 74

⁴⁴ Ως συστατικός τύπος της κύριας δικαιοπραξίας, τον οποίο πρέπει να περιβληθεί και η πληρεξουσιότητα, νοείται μόνο ο νόμιμος τύπος (ΑΚ 159§1) και όχι ο δικαιοπρακτικός (ΑΚ 159§2). Για τη σχετική αιτιολογία βλ. Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 216-217 II αρ. 1,7

«εφόσον δεν συνάγεται κάτι άλλο». Από το συνδυασμό της ως άνω διάταξης με την ΑΚ 158, προκύπτει ότι η πληρεξουσιότητα είναι μεν κατ' αρχήν άτυπη, υποβάλλεται όμως σε συστατικό τύπο σε δύο περιπτώσεις: αφενός, όταν ο τύπος προβλέπεται από ειδική διάταξη νόμου για συγκεκριμένη δήλωση παροχής πληρεξουσιότητας (όπως π.χ. στην περίπτωση της ΑΚ 1848§1 εδ. β), αφετέρου, όταν προβλέπεται συστατικός τύπος για την κύρια δικαιοπραξία⁴⁵. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η κατάρτιση συμβολαιογραφικού πληρεξουσίου για την πώληση και μεταβίβαση κυριότητας ακινήτου, για τις οποίες απαιτείται συμβολαιογραφικός τύπος (ΑΚ 369 και ΑΚ 1033 αντίστοιχα). Ειδικά, μάλιστα, όσον αφορά στην πληρεξουσιότητα⁴⁶ για συμβάσεις μεταβίβασης ή κτήσης κυριότητας ή άλλου εμπράγματος δικαιώματος επί ακινήτου, για τις οποίες απαιτείται μεταγραφή (ΑΚ 1192 περ. 1), ως όρος του ενεργού αυτών (ΑΚ 1198), γίνεται δεκτό⁴⁷ ότι πρέπει να υποβάλλεται σε μεταγραφή -μαζί με την κύρια δικαιοπραξία- και η σχετική πληρεξουσιότητα⁴⁸, στην οποία βασίζεται η νομιμοποίηση των συμβαλλομένων, παρά το γεγονός ότι η πληρεξουσιότητα, αυτοτελώς ορώμενη, δεν αποτελεί μεταγραφτέα δικαιοπραξία. Η παράλειψη της από κοινού μεταγραφής εμποδίζει την επέλευση των αποτελεσμάτων της, καθώς δεν είναι πλήρης⁴⁹.

Αφετέρου, η ακυρότητα της κύριας δικαιοπραξίας για λόγο που ανάγεται στο περιεχόμενό της, μπορεί να καθιστά άκυρη και την πληρεξουσιότητα για τον ίδιο λόγο, όπως στην περίπτωση χορήγησης πληρεξουσιότητας για κατάρτιση ανήθικης δικαιοπραξίας (δηλαδή δικαιοπραξίας,

⁴⁵ Το ανωτέρω ισχύει κατά την ΑΚ 217 §2, «εφόσον δεν συνάγεται κάτι άλλο». Στην επιφύλαξη αυτή εμπίπτουν οι περιπτώσεις όπου η τήρηση του τύπου της κύριας δικαιοπραξίας και για την πληρεξουσιότητα είτε δεν συνάδει με την ιδιομορφία του τύπου της τελευταίας όπως στην περίπτωση των αξιογράφων, όπου η ενσωμάτωση της δήλωσης παροχής πληρεξουσιότητας για έκδοση αξιογράφου στο ίδιο το αξιογράφο οδηγεί σε άτοπο (βλ. όμως ΟΛΑΠ 19/2003 ΔΕΕ 2003,1351, ΕπισκΕΔ Γ/2003, 742 επ., κατά την οποία η ασφάλεια των συναλλαγών επιβάλλει την τήρηση έγγραφου τύπου στην πληρεξουσιότητα για την ανάληψη υποχρέωσης από συναλλαγματική, κάτι που υποστηρίζεται από το μεγαλύτερο μέρος της νομολογίας, ενώ υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη π.χ. ΕφΠειρ 1256/1998 ΠειρΝμ 1999, 55), είτε υπερακοντίζει τον προστατευτικό σκοπό της διάταξης, όταν δηλαδή το άτυπο της πληρεξουσιότητας δεν ενέχει κίνδυνο ματαίωσης του σκοπού της κύριας δικαιοπραξίας, όπως στην περίπτωση της υποβολής της μίσθωσης ακινήτου κατ' ΑΚ 614 σε έγγραφο βέβαιης χρονολογίας, ο σκοπός της οποίας δεν θίγεται από το άτυπο της πληρεξουσιότητας.

⁴⁶ Για τα απαιτούμενα στοιχεία του σχετικού πληρεξουσίου βλ. μεταξύ άλλων Κλαβανίδου ό.π. σελ. 78

⁴⁷ Μεταξύ άλλων, βλ. Γεωργιάδη, Εμπράγματο Δίκαιο ΙΙ, §96 ΙΙ σελ. 283 αρ. 16

⁴⁸ Η μεταγραφή της πληρεξουσιότητας περιέχεται στη μεταγραφή της κύριας δικαιοπραξίας, όταν το πληρεξούσιο μνημονεύεται και προσαρτάται στο συμβόλαιο της τελευταίας

⁴⁹ Για τις δυνατότητες θεραπείας της έλλειψης βλ. Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 216-217 ΙΙ αρ. 1, 10

που λόγω αντίθεσης του περιεχομένου της στα χρηστά ήθη με την έννοια της ΑΚ 178, είναι απόλυτα άκυρη), οπότε και η πληρεξουσιοδότηση είναι άκυρη για τον ίδιο λόγο⁵⁰. Αντίθετα, η πληρεξουσιοδότηση για κατάρτιση κύριας δικαιοπραξίας, που αντιβαίνει σε απαγορευτική διάταξη νόμου (ΑΚ 174) δεν είναι άκυρη αν δεν εμπίπτει αυτοτελώς στην απαγόρευση⁵¹.

Γ. Συνέπειες της άκυρης και ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας ως λόγων έλλειψης εξουσίας αντιπροσώπευσης

Ι. Η κατ' αρχήν εφαρμογή των ΑΚ 229-234 σε περίπτωση άκυρης και ακυρωθείσας πληρεξουσιότητας

α) Λαμβάνοντας υπ' όψη ότι στο πεδίο της εκούσιας άμεσης αντιπροσώπευσης, η σχετική εξουσία του αντιπροσώπου θεμελιώνεται κατ' αρχήν, όπως εκτέθηκε ανωτέρω, στη συστατική της πληρεξουσιότητας δικαιοπραξία, με αποτέλεσμα το λειτουργικό δεσμό αυτής με την κύρια δικαιοπραξία, κατ' εξαίρεση δε -και υπό ορισμένες προϋποθέσεις- στο φαινόμενο δικαιώματος (πληρεξουσιότητας)⁵² που προκαλεί η συμπεριφορά του αντιπροσωπευομένου (φαινόμενη πληρεξουσιότητα), παρά την έλλειψη σχετικής δικαιοπρακτικής βούλησης του τελευταίου, έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης θα συνεπάγεται η μη συνδρομή, στη συγκεκριμένη περίπτωση, και των δύο παραπάνω θεμελιωτικών λόγων πληρεξουσιότητας⁵³.

⁵⁰ Βλ. Λαδά, Η ακυρότης της δικαιοπραξίας λόγω αντίθεσος εις τα χρηστά ήθη, σελ. 111 επ.

⁵¹ Βλ. σχετικά την ΑΠ 578/1998 Τμήμα Γ', ΕλλΔνη 39 (1998) σελ. 1327 (μεταξύ άλλων αποφάσεων που αφορούν στο ίδιο θέμα), που έκρινε ότι δεν είναι άκυρη λόγω αντίθεσης σε απαγορευτική διάταξη νόμου (ΑΚ 174) η πληρεξουσιοδότηση για τη σύναψη απαγορευμένης σύμβασης με αλλοδαπούς σε παραμεθόριες περιοχές, επειδή είναι απλώς προπαρασκευαστικό μέτρο μελλοντικής δικαιοπραξίας, ελεύθερα ανακλητό έως τη σύναψη της σύμβασης κατ' ΑΚ 218 και δεν επιφέρει κάποια εμπράγματη ή ενοχική ενέργεια πάνω σε ακίνητο στις περιοχές αυτές, επομένως δεν υπόκειται αυτοτελώς στην απαγόρευση του νόμου (άρθρο 1 α.ν. 1366/1938).

⁵² Στην περίπτωση της φαινόμενης πληρεξουσιότητας, δεν γίνεται κατά κυριολεξία λόγος για «θεμελίωση εξουσίας», αφού ο ενεργών ως αντιπρόσωπος δεν διαθέτει πραγματική εξουσία. Τη δέσμευση του αντιπροσωπευομένου προκαλεί, ωστόσο, η καταλογιστή σ' αυτόν πρόκληση στους τρίτους της εντύπωσης ότι υφίσταται σχετική εξουσία (φαινόμενο δικαιώματος).

⁵³ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 177 επ., Δωρή ό.π. άρθρα 229-231 Ι αρ. 4

Ακολούθως, με δεδομένο ότι δεν τίθεται *in concreto* ζήτημα φαινόμενης πληρεξουσιότητας, κατά τα ανωτέρω, έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης (πληρεξουσιότητας) θα συντρέχει αν δεν έχει λάβει χώρα πράξη χορήγησης πληρεξουσιότητας ή αν η σχετική δικαιοπραξία είναι ανίσχυρη⁵⁴, λόγω έλλειψης κάποιου ουσιώδους στοιχείου του πραγματικού της⁵⁵ (ανυπόστατη πληρεξουσιότητα) ή προϋπόθεσης του κύρους της (άκυρη πληρεξουσιότητα –ΑΚ 180) ή ελαττώματος που οδήγησε στην ακύρωσή της (ακυρώσιμη πληρεξουσιότητα, που ακυρώθηκε - ΑΚ 184 σε συνδυασμό με ΑΚ 180) ή όρου του ενεργού αυτής⁵⁶ (ανενεργός πληρεξουσιότητα) καθώς και όταν η χορηγηθείσα πληρεξουσιότητα έχει παύσει⁵⁷, με εξαίρεση την ειδική περίπτωση θεμελίωσης φαινόμενης πληρεξουσιότητας κατά την ΑΚ 224. Επίσης, έλλειψη πληρεξουσιότητας συνεπάγεται η μη χορήγηση ειδικής πληρεξουσιότητας, όταν αυτό απαιτείται από διάταξη νόμου⁵⁸. Τέλος, ζήτημα έλλειψης πληρεξουσιότητας ανακύπτει και σε περίπτωση υπέρβασης από τον πληρεξούσιο της έκτασης της χορηγηθείσας πληρεξουσιότητας⁵⁹ και, κατά μία άποψη, σε περίπτωση κατάχρησης πληρεξουσιότητας⁶⁰.

Στις ανωτέρω περιπτώσεις, το πρόσωπο που επιχειρεί τη δικαιοπραξία στο όνομα του κυρίου της υπόθεσης, χωρίς να έχει αντίστοιχη εξουσία αντιπροσώπευσης, ενεργεί ως

⁵⁴ Για την έννοια του «ανίσχυρου» βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 230 επ. (με αφορμή την εξέταση της μορφής ανίσχυρου της δικαιοπραξίας που επιχειρείται χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης)

⁵⁵ Π.χ. λόγω μη περιέλευσης της δήλωσης του πληρεξουσιοδότη στον εξουσιοδοτούμενο ή τον τρίτο

⁵⁶ Π.χ. όταν επιχειρείται η κύρια δικαιοπραξία στο στάδιο ηρτημένης της αναβλητικής αίρεσης υπό την οποία χορηγήθηκε η πληρεξουσιότητα (με την προϋπόθεση ότι είναι επιδεκτική αίρεσης και η κύρια δικαιοπραξία), δεδομένου ότι η πλήρωση της αίρεσης ενεργεί *ex nunc* (ΑΚ 201) βλ. Σημαντήρα ΓενΑρχ §48 σελ 663, αρ. 893

⁵⁷ Λόγω παραίτησης του πληρεξουσίου ή ανάκλησης της πληρεξουσιότητας, εφόσον αυτή δεν είναι αμετάκλητη (ΑΚ 218 επ.) ή παύσης της βασικής έννομης σχέσης, εφόσον δεν συνάγεται το αντίθετο (ΑΚ 222), ή θανάτου ή δικαιοπρακτικής ανικανότητας του πληρεξουσιοδότη ή του πληρεξουσίου, εφόσον δεν συνάγεται το αντίθετο (ΑΚ 223) ή, τέλος, πλήρωσης διαλυτικής αίρεσης ή προθεσμίας υπό την οποία τελεί *in concreto* η πληρεξουσιότητα.

⁵⁸ Π.χ. ΑΚ 1848 για την αποποίηση κληρονομίας

⁵⁹ Δωρής σελ. 400 τέλος, Καρακώστας, Γενικές Αρχές, άρθρο ΑΚ 229, αρ. 2, ΕφΘες 2966/1992 ΕλλΔνη 35, σελ. 636

⁶⁰ Για το ζήτημα υπάρχει διχογνωμία τόσο στη θεωρία όσο και στη νομολογία, αφού κατά μία άποψη η καταχρηστική άσκηση της πληρεξουσιότητας από τον πληρεξούσιο οδηγεί στην ακυρότητα της κύριας δικαιοπραξίας κατ' ΑΚ 174, λόγω αντίθεσης αυτής σε απαγορευτική διάταξη νόμου (ΑΚ 281), ενώ κατ' άλλη άποψη αντιμετωπίζεται ως υπέρβαση πληρεξουσιότητας με αποτέλεσμα της αντιμετώπισης της καταχρηστικά επιχειρηθείσας κύριας δικαιοπραξίας στα πλαίσια των ΑΚ 229 επ. Βλ. αναλυτικά Κλαβανίδου ό.π. σελ. 205 επ., με κριτική αξιολόγηση των θέσεων, Πουρνάρα ό.π.

ψευδοαντιπρόσωπος (*falsus procurator*)⁶¹ και η συμπεριφορά του αντιμετωπίζεται νομοθετικά από τις ΑΚ 229-234 (σε συνδυασμό με την ΑΚ 225 στην ειδική περίπτωση που η έλλειψη οφείλεται σε παύση πληρεξουσιότητας).

β) Πρέπει στο σημείο αυτό να επισημανθεί, ότι η σημασία της έλλειψης πληρεξουσιότητας, από την άποψη των συνεπειών αυτής στη λειτουργία της άμεσης αντιπροσώπευσης και στη διαμόρφωση των σχέσεων των εμπλεκόμενων μερών, με εφαρμογή των διατάξεων των ΑΚ 229-234, ανακύπτει βασικά όταν η κύρια δικαιοπραξία, αυτοτελώς ορωμένη (δηλαδή ορωμένη ως δικαιοπραξία που καταρτίστηκε αυτοπρόσωπα), είναι ισχυρή.

Ακολούθως, σε περίπτωση π.χ. άκυρης ή ακυρωθείσας πληρεξουσιότητας (που ενδιαφέρει εν προκειμένω), δεν τίθεται θέμα εφαρμογής των ΑΚ 229-234⁶², αν για τον ίδιο (ή άλλο) λόγο είναι άκυρη ή ακυρώθηκε και η κύρια δικαιοπραξία, λαμβανομένου υπ' όψη ότι η δυνατότητα έγκρισης της κύριας δικαιοπραξίας από τον αντιπροσωπευόμενο, που προβλέπεται στις εν λόγω διατάξεις, δεν θεραπεύει πιθανή ακυρότητα ή ακυρωσία αυτής⁶³. Τέτοια περίπτωση θα συντρέχει π.χ. αν ο πληρεξούσιος, στον οποίο χορηγήθηκε πληρεξουσιότητα λόγω ουσιώδους πλάνης (ΑΚ 140 επ) του πληρεξουσιόδοτη, μετέχει κι αυτός (ΑΚ 214) της ίδιας πλάνης, που είναι επίσης ουσιώδης για την κύρια δικαιοπραξία, και λόγω αυτής καταρτίζει την τελευταία⁶⁴. Στην περίπτωση αυτή, αν ο πληρεξουσιόδοτης⁶⁵ πετύχει την ακύρωση και των δύο δικαιοπραξιών κατ' ΑΚ 154, δεν θα εφαρμοστούν οι ΑΚ 229-234, παρά μόνο, ενδεχομένως, να τεθεί θέμα ευθύνης του τελευταίου κατά την ΑΚ 145. Αντίστοιχα, δεν θα εφαρμοστούν οι ΑΚ

⁶¹ Βλ. Γ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου, Η ευθύνη στο πεδίο των δικαιοπραξιών που επιχειρούνται στο όνομα άλλου χωρίς πληρεξουσιότητα, ΕλλΔνη 35 (1994), σελ. 565, Κλαβανίδου ό.π. σελ. 149, που χαρακτηρίζει την επιχείρηση δικαιοπραξίας από ψευδοαντιπρόσωπο ως «παθολογική μορφή άμεσης αντιπροσώπευσης»

⁶² Βλ. Για την άποψη ότι η εφαρμογή της ΑΚ 231 (για την ευθύνη του ψευδοαντιπροσώπου) προϋποθέτει κύρια σύμβαση που συγκεντρώνει τις προϋποθέσεις του κύρους της και που ο μόνος λόγος μη παραγωγής των εννόμων συνεπειών της είναι η έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης και η άρνηση έγκρισης αυτής βλ. Παπαχρήστου, ΓενΑρχ. ΑΚ 231 αρ. 5 IV σελ. 567 και Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 571-572, κατά την οποία η άποψη αυτή είναι ορθή, δεδομένου ότι θα ήταν άδικη η επιβάρυνση του ψευδοαντιπροσώπου, εφόσον, ακόμα και σε περίπτωση έγκρισης, δεν θα επέρχονταν τα έννομα αποτελέσματα της κύριας δικαιοπραξίας λόγω των ελαττωμάτων αυτής.

⁶³ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου, Η έγκριση των δικαιοπραξιών, σελ. 91-92

⁶⁴ Βλ. Παράδειγμα από Μπόσδα, Παρατηρήσεις επί της ακύρου και ακυρωσίμου πληρεξουσιότητας Αρμ Η' (1954) σελ 76

⁶⁵ Βλ. ΕρμΑΚ σελ 241

229-234, αν και οι δύο δικαιοπραξίες είναι άκυρες π.χ. ως ανήθικες (ΑΚ 178) ή λόγω μη υποβολής και των δύο σε συστατικό τύπο ή ακόμα όταν δυνάμει πληρεξουσιότητας που χορηγήθηκε λόγω εξαπάτησης του πληρεξουσιοδότη (ΑΚ 147), καταρτίστηκε από τον εξαπατήσαντα πληρεξούσιο εικονική σύμβαση με κακόπιστο αντισυμβαλλόμενο (ΑΚ 138)⁶⁶. Στις περιπτώσεις, επομένως, που είναι άκυρη ή ακυρώθηκε και η κύρια δικαιοπραξία, θα είναι δυνατή μόνο η θεμελίωση αδικοπρακτικής ευθύνης (ΑΚ 914 επ.) ή ευθύνης από τις διαπραγματεύσεις (197 επ.) ή κατά την ΑΚ 145, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις αυτών⁶⁷.

II. Στάθμιση και διευθέτηση των συγκρουόμενων συμφερόντων των εμπλεκομένων μερών στη νομοθετική ρύθμιση της έλλειψης πληρεξουσιότητας (ΑΚ 229-234)

Η νομοθετική ρύθμιση (ΑΚ 229-234) των συνεπειών από την επιχείρηση δικαιοπραξίας στο όνομα άλλου χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης αποτελεί προϊόν στάθμισης και αξιολόγησης των συγκρουόμενων συμφερόντων των εμπλεκομένων μερών, δηλαδή του κυρίου της υπόθεσης, του ψευδοαντιπροσώπου και του τρίτου, ο οποίος συμμετέχει στην κατάρτιση της δικαιοπραξίας με τον ψευδοαντιπρόσωπο, ως αντισυμβαλλόμενος ή λήπτης⁶⁸ μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι βασικές επιλογές του νομοθέτη σχετικά με τη στάθμιση και διευθέτηση των συγκρουόμενων συμφερόντων, οι οποίες έχουν εφαρμογή σε κάθε περίπτωση έλλειψης πληρεξουσιότητας, επομένως, κατ' αρχήν, και σε περίπτωση άκυρης ή ακυρωθείσας πληρεξουσιότητας με την επιφύλαξη, βέβαια, της εφαρμογής *in concreto* των σχετικών διατάξεων (βλ. αμέσως ανωτέρω). Η στάθμιση αυτή διαφοροποιείται σε ορισμένες από τις υπό εξέταση περιπτώσεις, όπως ιδίως σε περίπτωση ακυρωθείσας λόγω πλάνης πληρεξουσιότητας⁶⁹.

⁶⁶ Βλ. το σχετικό ιστορικό της ΠΠρΡοδ 149/2009 ΝΟΜΟΣ

⁶⁷ Βλ. Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 216-217 ΙΙΙ αρ.2,20. Για τις προϋποθέσεις εφαρμογής των ΑΚ 197-198 βλ. παρακάτω υπό IV α 2, ενώ για τις προϋποθέσεις εφαρμογής της ΑΚ 145 βλ. παρακάτω στο δεύτερο μέρος, υπό Β ΙΙ δ 2

⁶⁸ Λήπτης μπορεί να είναι και ο ψευδοαντιπρόσωπος όταν η μονομερής απευθυντέα δικαιοπραξία επιχειρείται από τον τρίτο και απευθύνεται σ' αυτόν με τη συναίνεσή του (ΑΚ 211§2), οπότε ο τρίτος έχει κατ' ανάλογη εφαρμογή της ΑΚ 233§1 το δικαίωμα να ζητήσει την έγκριση της δικαιοπραξίας από τον κύριο της υπόθεσης (ΑΚ 233§2).

⁶⁹ Βλ. παρακάτω στο οικείο κεφάλαιο

Αναφορικά με τα συγκρουόμενα συμφέροντα που ανακύπτουν σε περίπτωση έλλειψης πληρεξουσιότητας, παρατηρούνται τα εξής: Από τη μία πλευρά, ο κύριος της υπόθεσης έχει συμφέρον να αποφασίσει ο ίδιος, αζημίως, για την τύχη της δικαιοπραξίας και, ειδικότερα, για τη δέσμευσή του από αυτήν, αφού εκτιμήσει πρώτα τα συμφέροντά του. Από την άλλη πλευρά, ο τρίτος, αν ωφελείται από τη δικαιοπραξία, έχει συμφέρον στην παραγωγή των συνεπειών αυτής στην έννομη σφαίρα του κυρίου, αντίθετα, έχει συμφέρον να μην ισχύσει αυτή, αν δεν είναι επωφελής. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, έχει συμφέρον να μη ζημιωθεί εξαιτίας της εμπιστοσύνης του στην ύπαρξη εξουσίας αντιπροσώπευσης. Περαιτέρω, συμφέρον του τρίτου είναι να αρθεί το συντομότερο δυνατό η εκκρεμότητα για την τύχη της δικαιοπραξίας. Τέλος, συμφέρον του ψευδοαντιπροσώπου είναι να ισχύσει η δικαιοπραξία του επιχείρησε, προκειμένου να μην προκύψει ζήτημα ευθύνης του έναντι του τρίτου⁷⁰.

Η αξιολογική στάθμιση και διευθέτηση των παραπάνω συμφερόντων από το νόμο έχει ως άξονες την αρχή της ιδιωτικής αυτονομίας και την προστασία της καλής πίστης, υπό την ειδικότερη έκφανση της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των καλόπιστων τρίτων.

Προβάδισμα δίνεται, ωστόσο, από το νόμο στην ιδιωτική αυτονομία του κυρίου της υπόθεσης, δηλαδή στο συμφέρον αυτοκαθορισμού από τον τελευταίο των έννομων σχέσεών του, δεδομένου ότι η συμπεριφορά του ψευδοαντιπροσώπου συνιστά αυθαίρετη επέμβαση στην έννομη σφαίρα του. Η προστασία του εν λόγω συμφέροντος εκδηλώνεται με την παροχή στον κύριο της υπόθεσης του δικαιώματος έγκρισης ή άρνησης (αποποίησης) έγκρισης (ΑΚ 229§1 και ΑΚ 234) της σύμβασης ή της μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας που επιχείρησε στο όνομα αυτού ο ψευδοαντιπρόσωπος, ώστε, αντίστοιχα, να πετύχει ή να αποκλείσει οριστικά τη δικαιοπρακτική του δέσμευση. Έτσι, η ισχύς της δικαιοπραξίας του ψευδοαντιπροσώπου εξαρτάται από την έγκριση του κυρίου της υπόθεσης, αποκλεισμένης της δέσμευσης του τελευταίου παρά τη θέλησή του, ανεξάρτητα από ενδεχόμενη καλή πίστη του τρίτου (για να επέλθει το αποτέλεσμα αυτό θα απαιτείται η συνδρομή των προϋποθέσεων της φαινόμενης πληρεξουσιότητας, που εδώ λαμβάνεται ως δεδομένο ότι δεν συντρέχουν). Όσον αφορά δε στη θεμελίωση ενδεχόμενης ευθύνης του κυρίου έναντι του τρίτου, αυτή διέπεται μόνο από τις

⁷⁰ Για τα συγκρουόμενα συμφέροντα βλ. Φίλιο ό.π. §225 Β και Κλαβανίδου ό.π. σελ. 168 επ.

σχετικές γενικές διατάξεις (π.χ. ΑΚ 914 επ., ΑΚ 904 επ., ΑΚ 281)⁷¹, με εξαίρεση την περίπτωση της δυνητικής ευθύνης του για εύλογη αποζημίωση του τρίτου υπό τους όρους της ΑΚ 225, η οποία όμως αφορά ειδικά στην περίπτωση παύσης της πληρεξουσιότητας.

Όπως επισημάνθηκε, η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του καλόπιστου τρίτου δεν φτάνει μέχρι το σημείο της δέσμευσης του κυρίου της υπόθεσης από την επιχειρηθείσα δικαιοπραξία, παρά τη θέληση του τελευταίου, όπως θα συνέβαινε σε περίπτωση θεμελίωσης πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου. Προς άρση, ωστόσο, της αβεβαιότητας που δημιουργεί η εξάρτηση της ισχύος της δικαιοπραξίας από την έγκριση του κυρίου της υπόθεσης, ο νόμος αναγνωρίζει στον τρίτο το δικαίωμα να ζητήσει από τον κύριο να εγκρίνει ρητά τη δικαιοπραξία μέσα σε εύλογη προθεσμία που καθορίζει ο ίδιος (ΑΚ 229 εδ. β προκειμένου για σύμβαση, ΑΚ 233§1 εδ. β, προκειμένου για μονομερή απευθυντέα δικαιοπραξία). Σε περίπτωση δε σύμβασης, εφόσον αγνοούσε την έλλειψη πληρεξουσιότητας, ο αντισυμβαλλόμενος τρίτος έχει δικαίωμα, όσο εκκρεμεί η παροχή έγκρισης, να επέμβει κυριαρχικά, τερματίζοντας ο ίδιος την αβεβαιότητα, καθώς αναγνωρίζεται σε αυτόν το δικαίωμα «υπαναχώρησης» (ΑΚ 230) από τη σύμβαση, με την έννοια της ανάκλησης της δήλωσής του⁷² προς το ψευδοαντιπρόσωπο. Αλλά και στην περίπτωση της μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας, παρέχεται στο λήπτη το δικαίωμα να αποκρούσει, όσο εκκρεμεί η παροχή έγκρισης, την προς αυτόν δήλωση του ψευδοαντιπροσώπου, λόγω ακριβώς της έλλειψης πληρεξουσιότητας (ΑΚ 233§1 εδ. α)⁷³

⁷¹ Για τις δυνατότητες στοιχειοθέτησης ευθύνης του αντιπροσωπευομένου-κύριου της υπόθεσης βλ. αναλυτικά Καρύμπαλη-Τρίπτσιου, Η ευθύνη στο πεδίο των δικαιοπραξιών που επιχειρούνται στο όνομα άλλου χωρίς πληρεξουσιότητα, σελ. 574 επ. και κατωτέρω υπό IV β

⁷² Δεν πρόκειται εδώ για υπαναχώρηση με την τεχνική έννοια, καθώς αυτή προϋποθέτει ισχυρή σύμβαση, αλλά για ιδιόμορφη ανάκληση της δήλωσης προς τον ψευδοαντιπρόσωπο βλ. Δωρή ό.π. άρθρα 229-231 II αρ. 3,14, Καρύμπαλη-Τρίπτσιου, Η έγκριση των δικαιοπραξιών, σελ. 125. Γίνεται δεκτό (βλ. π.χ. Μπαλή, Γενικά Αρχαί του Αστικού Δικαίου, 1961, §122, αρ. 2) ότι δικαίωμα ανάκλησης μέχρι την έγκριση, με αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 230, έχει και ο τρίτος που επιχείρησε μονομερή δικαιοπραξία προς τον ψευδοαντιπρόσωπο.

⁷³ Το δικαίωμα αυτό διαφέρει από το δικαίωμα του λήπτη στην περίπτωση της ΑΚ 226, όπου λόγος απόκρουσης της δήλωσης είναι η μη επίδειξη πληρεξουσίου εγγράφου από τον εμφανιζόμενο ως πληρεξούσιο, ανεξάρτητα από το αν ο τελευταίος έχει ή όχι στην πραγματικότητα εξουσία αντιπροσώπευσης. Στην περίπτωση αυτή, αρκεί η αμελλητί απόκρουση της δήλωσης για τον παραπάνω λόγο, για να καταστήσει αυτήν άκυρη. Αντίθετα, στην περίπτωση της ΑΚ 233§1 εδ. α, απαιτείται έλλειψη (όχι απλά μη απόδειξη) πληρεξουσιότητας και η απόκρουση, εφόσον γίνει πριν από την έγκριση, οριστικοποιεί το ανίσχυρο της δικαιοπραξίας βλ. Δωρή ό.π. άρθρα 232-234 II αρ. 7

Βασική εκδήλωση δε της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του τρίτου στην ύπαρξη πληρεξουσιότητας είναι η θεμελίωση αντικειμενικής ευθύνης του ψευδοαντιπροσώπου απέναντί του, κατά τις ΑΚ 231 και ΑΚ 234 (που προβλέπει αναλογική εφαρμογή της ΑΚ 231 στις μονομερείς απευθυντές δικαιοπραξίες), σε περίπτωση μη έγκρισης της δικαιοπραξίας από τον κύριο της υπόθεσης. Από την ευθύνη αυτή απαλλάσσεται ο ψευδοαντιπρόσωπος σε περίπτωση κακοπιστίας του τρίτου (την οποία πρέπει να αποδείξει ο ίδιος). Δικαιολογητικός λόγος αυτής της ex lege αντικειμενικής ευθύνης είναι η διάψευση της ως άνω δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του τρίτου, την οποία προκάλεσε η συμπεριφορά του ψευδοαντιπρόσωπου, με τη δημιουργία φαινομένου του δικαίου σχετικά με την ύπαρξη πληρεξουσιότητας⁷⁴.

Ειδικότερα:

III. Η νομική κατάσταση της δικαιοπραξίας που επιχειρείται χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης

α) Η λειτουργία της έγκρισης σε περίπτωση σύμβασης και μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας

Όπως ήδη επισημάνθηκε, η ισχύς της δικαιοπραξίας που επιχειρεί ο ψευδοαντιπρόσωπος, σε περίπτωση σύμβασης (ΑΚ 229§1) ή μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας (που επιχειρείται από ή απευθύνεται στον ψευδοαντιπρόσωπο με τη συναίνεσή του –ΑΚ 233§1 εδ. α ή ΑΚ 233§2 αντίστοιχα) εξαρτάται κατά το νόμο από την έγκριση του αντιπροσωπευομένου (κυρίου της υπόθεσης), σε περίπτωση άρνησης της οποίας ανακύπτει ζήτημα ευθύνης του ψευδοαντιπροσώπου έναντι του τρίτου κατά τις ΑΚ 231 (σε περίπτωση σύμβασης) και ΑΚ 234 σε συνδυασμό με την ΑΚ 231 (σε περίπτωση μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας). Από την άλλη πλευρά, ο ΑΚ προβλέπει ως κύρωση για τη μονομερή μη απευθυντέα δικαιοπραξία που επιχειρείται χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης την ακυρότητα, χωρίς να αφήνει περιθώρια έγκρισης (ΑΚ 232).

⁷⁴ Για το λόγο αυτό, οι ΑΚ 231 §§1 και 2 και 234 αποτελούν εκφάνσεις αρνητικής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των καλόπιστων τρίτων

Ακολούθως, στις περιπτώσεις της σύμβασης και της μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας, η ισχύς της δικαιοπραξίας μετέρχεται ένα στάδιο εκκρεμότητας (κατά το χρονικό διάστημα που υφίσταται η δυνατότητα ισχυροποίησής της με την έγκριση). Αν επακολουθήσει έγκριση, η καταρχήν ανίσχυρη δικαιοπραξία καθίσταται οριστικά ισχυρή, διαφορετικά, οριστικά ανίσχυρη.

Για τη μορφή ανισχύρου της εν λόγω δικαιοπραξίας, ωστόσο, και τη συνακόλουθη λειτουργία της έγκρισης ως μέσου ισχυροποίησής της, είναι έντονος ο θεωρητικός διάλογος, αφετηρία του οποίου είναι οι διαφορετικές προσεγγίσεις του νομικού δεσμού που υφίσταται μεταξύ της πληρεξουσιοδότησης και της κύριας δικαιοπραξίας αναφορικά με το βαθμό αυτοτέλειας των δύο δικαιοπραξιών και τη σύμπραξη ή μη του αντιπροσωπευόμενου στη δικαιοπραξία που καταρτίζει ο αντιπρόσωπος⁷⁵.

Κατά την κρατούσα άποψη⁷⁶, στο πλαίσιο της οποίας έχουν διατυπωθεί περισσότερες επιμέρους θέσεις που διαφοροποιούνται μερικώς η μία από την άλλη, η δικαιοπραξία του ψευδοαντιπροσώπου έχει ήδη αποκτήσει υπόσταση ανεξάρτητα από την έγκριση αυτής, δηλαδή έχουν συντελεστεί τα στοιχεία του πραγματικού της, ενώ σε μετέωρη κατάσταση βρίσκεται μόνο η το κύρος ή η ενέργειά της. Κατά συνέπεια, εν προκειμένω μπορεί να γίνει λόγος για «ηρτημένη ακυρότητα»⁷⁷, ή «εκκρεμή ανενέργεια», έτσι ώστε η λειτουργία της έγκρισης να συνίσταται στην αναδρομική ισχυροποίηση της κύριας δικαιοπραξίας (η οποία, διαφορετικά,

⁷⁵ Για τις διαφορετικές απόψεις περί του νομικού δεσμού των δύο δικαιοπραξιών βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 136 επ., με αναφορά στις βασικές αντικρουόμενες προσεγγίσεις που έχουν αναπτυχθεί στη γερμανική θεωρία.

⁷⁶ Αφετηρία των επιμέρους απόψεων της κρατούσας θέσης είναι η θεωρία του διαχωρισμού (Trennungstheorie), που δέχεται τον πλήρη διαχωρισμό των δύο δικαιοπραξιών (πληρεξουσιότητας-κύριας δικαιοπραξίας) και την αυτοτέλεια καθεμίας. Στο πλαίσιο αυτής της άποψης, γίνεται δεκτό ότι η κύρια δικαιοπραξία καταρτίζεται αποκλειστικά από τον πληρεξούσιο, χωρίς τη σύμπραξη του αντιπροσωπευόμενου, με αποτέλεσμα τα στοιχεία του πραγματικού της να συντελούνται με μόνη την ενέργεια του αντιπροσώπου, ο δε καταλογισμός των αποτελεσμάτων της στον αντιπροσωπευόμενο δικαιολογείται από την παροχή της πληρεξουσιότητας, ως πράξη αυτοκαθορισμού του τελευταίου (στα πλαίσια της θεωρίας της εκπροσώπησης – Repräsentationstheorie). Κατά συνέπεια, η πληρεξουσιότητα αποτελεί απλά όρο του ενεργού της κύριας δικαιοπραξίας. Για τον ως άνω χαρακτηρισμό της πληρεξουσιότητας και την αντίκρουση της αντίθετης «ενωτικής θεωρίας» βλ. αντί άλλων Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 216-217 ΙΙΙ αρ. 2,19

⁷⁷ Βλ. μεταξύ άλλων, Σημαντήρα ΓενΑρχ §49 σελ. 705 αρ. 955, Ασπρογέρακα-Γρίβα, ΓενΑρχ §81 σελ. 340

καθίσταται οριστικά άκυρη) ή στην πλήρωση όρου του ενεργού⁷⁸ αυτής (ή νομικής αίρεσης, από την οποία εξαρτώνται τα αποτελέσματά της⁷⁹). Παρατηρείται, ωστόσο, ότι στα πλαίσια της κρατούσας άποψης, ο διαχωρισμός των επιμέρους θέσεων δεν είναι πάντα ξεκάθαρος, αν και, όπως επισημάνθηκε, συγκλίνουν στο ανωτέρω βασικό σημείο⁸⁰. Αντίστοιχα, στη νομολογία, ο χαρακτηρισμός της δικαιοπραξίας χωρίς πληρεξουσιότητα δεν είναι ενιαίος⁸¹. Αναφορικά, πάντως, με την έγκριση, κρατούσα θέση στη θεωρία είναι ότι αυτή αποτελεί όρο του ενεργού της δικαιοπραξίας που επιχείρησε ο ψευδοαντιπρόσωπος⁸².

Διαφορετικές είναι οι απόψεις⁸³ που δέχονται ότι στην περίπτωση της έλλειψης πληρεξουσιότητας δεν πληρούνται όλα τα στοιχεία του ιδιότυπου πραγματικού της δικαιοπραξίας που καταρτίζεται με αντιπρόσωπο, η οποία διαθέτει σύνθετη νομοτυπική μορφή (πραγματικό), που διαφέρει από τη νομοτυπική μορφή της αντίστοιχης αυτοπρόσωπα καταρτιζόμενης δικαιοπραξίας. Η διαφορά έγκειται στο ότι στο σύνθετο πραγματικό της δικαιοπραξίας με αντιπρόσωπο ενυπάρχει, εκτός από τη δήλωση βούλησης του αντιπροσώπου και η δήλωση του αντιπροσωπευομένου, ο οποίος, έτσι συμπράττει στη δικαιοπραξία, μέσω της χορήγησης πληρεξουσιότητας, με αποτέλεσμα τη συνύπαρξη των δύο δικαιοπραξιών (πληρεξουσιότητας-κύριας δικαιοπραξίας) στο ίδιο σύνθετο πραγματικό⁸⁴. Κατ' άλλη

⁷⁸ Βλ. Καράση ΕγγΓενΑρχ σελ. 177 και 93, αντίστοιχα. Είναι χαρακτηριστικό όμως ότι, αν και δέχεται την ύπαρξη εν προκειμένω κατάσταση «ηρημένης ακυρότητας», αντιμετωπίζει την έγκριση ως όρο του ενεργού.

⁷⁹ Βλ. Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 229-231 Π αρ. 7.

⁸⁰ Για την επισκόπηση των επιμέρους θεωρητικών απόψεων βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 237 επ.

⁸¹ Βλ. ενδεικτικά ΕφΔωδ 84/2005 («ατελής και μετέωρη, με την έννοια ότι προσωρινώς δεν παράγει αποτελέσματα»), ΟΛΑΠ 18/1990 («ανίσχυρη»), ΕφΑθ 6452/1994 («άκυρη έναντι του αντιπροσωπευομένου που δεν την ενέκρινε») ΕφΘεσσαλ 428/2008 ΕπισκΕμπΔ 2008, 799 («το κύρος της δήλωσης του αντιπροσώπου εξαρτάται από την έγκριση του αντιπροσωπευομένου»)

⁸² Βλ. μεταξύ άλλων Ασπρογέρακα-Γρίβα ΓενΑρχ §93 σελ. 417, Απ. Γεωργιάδη ΓενΑρχ §28 σελ. 334 αρ. 22 αλλά και Καράση ό.π., Δωρή ό.π.

⁸³ Αφετηρία των θέσεων αυτών είναι η γερμανική «ενωτική θεωρία» (με κύριο υποστηρικτή τον Muller-Freienfels), που βρίσκεται στον αντίποδα της «θεωρίας του διαχωρισμού», καθώς δέχεται ότι η πληρεξουσιότητα, ως δικαιοπραξία, είναι μεν αυτοτελής, ταυτόχρονα όμως και τμήμα μιας ενιαίας δικαιοπραξίας που απαρτίζεται από αυτήν και από τη «δικαιοπραξία» που καταρτίζει ο αντιπρόσωπος, η δε τελευταία δεν είναι αυθύπαρκτη, καθώς συνιστά πράξη ετεροκαθορισμού και όχι αυτοκαθορισμού. Παραλλαγή αυτής της άποψης είναι εκείνη (εκφραζόμενη από τον Thiele) που δέχεται ότι οι δύο δικαιοπραξίες είναι μεν αυτοτελείς, συνιστούν όμως τα ισοδύναμα τμήματα του πραγματικού της έγκυρης αντιπροσώπευσης. Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 136 επ.

⁸⁴ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου, Η έγκριση των δικαιοπραξιών, σελ. 118 επ.

διαφοροποιημένη άποψη⁸⁵, στη συγκρότηση του σύνθετου πραγματικού δεν μετέχει η ίδια η δικαιοπραξία της πληρεξουσιότητας, αλλά η μόνο έννομη κατάσταση που αυτή δημιουργεί, δηλαδή η εξουσία αντιπροσώπευσης. Κοινή παραδοχή των εν λόγω θέσεων είναι ότι η δικαιοπραξία χωρίς πληρεξουσιότητα είναι ατέλεστη⁸⁶ ή τελεί (κατά το στάδιο της εκκρεμότητας) σε κατάσταση «ηρτημένης ανυποστασίας»⁸⁷, αφού δεν πληρούνται εν προκειμένω όλα τα στοιχεία του σύνθετου πραγματικού. Ακολούθως, η έγκριση του κυρίου της υπόθεσης δεν καλύπτει μεν «φύσει» το υφιστάμενο κενό της έλλειψης πληρεξουσιότητας, αφού αυτή δεν μπορεί να χορηγηθεί εκ των υστέρων, συνιστά όμως μια πρόσθετη δυνατότητα σύμπραξης του αντιπροσωπευομένου, που προσφέρει ο νόμος για την εκ των υστέρων συγκρότηση ενός σύνθετου πραγματικού με τις ίδιες έννομες συνέπειες με αυτές που θα παρήγαγε η δικαιοπραξία με πληρεξουσιότητα, επομένως, τη «θέσει πλήρωση» του κενού.

β) Το δικαίωμα έγκρισης της κύριας δικαιοπραξίας ειδικότερα

Σχετικά με τη δυνατότητα της έγκρισης της δικαιοπραξίας από τον κύριο της υπόθεσης, πρέπει να επισημανθούν τα ακόλουθα βασικά σημεία:

Όσον αφορά στη νομική φύση της, δεν αποτελεί, σε καμία περίπτωση, υποχρέωση του κυρίου της υπόθεσης⁸⁸, αλλά δικαίωμα (διαπλαστικό) αυτού, η άσκηση του οποίου μπορεί να περιοριστεί μόνο στα πλαίσια της ΑΚ 281⁸⁹. Δεδομένου ότι, ως δικαιοπραξία, έχει τη νομοτυπική μορφή της ΑΚ 238⁹⁰ και τα εννοιολογικά στοιχεία αυτής, παρέχεται με απευθυντέα δήλωση βούλησης του κυρίου της υπόθεσης προς τον τρίτο ή τον ψευδοαντιπρόσωπο, έχει δε ως αντικείμενο την κύρια δικαιοπραξία στην κατάσταση που βρίσκεται κατά το χρόνο της έγκρισης⁹¹.

⁸⁵ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 138 επ.

⁸⁶ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 122 επ.

⁸⁷ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 249

⁸⁸ Βλ. αντί άλλων Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 229-231 II αρ. 9

⁸⁹ Βλ. Απ. Γεωργιάδη ΓενΑρχ §47 σελ. 610 αρ. 40, Σημαντήρα ΓενΑρχ §49 σελ. 705 αρ. 955

⁹⁰ Βλ. Δωρή .ο.π. άρθρο ΑΚ 238 με παραπομπή στο άρθρο ΑΚ 236 IV αρ. 10

⁹¹ Βλ. αντί άλλων Κλαβανίδου ό.π. σελ. 266-267

Περαιτέρω, δεδομένου ότι κατ' ΑΚ 236, η έγκριση είναι κατ' αρχήν άτυπη, μπορεί να είναι και σιωπηρή⁹², όταν από τη συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης συνάγεται με βεβαιότητα η δικαιοπρακτική βούληση επιδοκιμασίας της δικαιοπραξίας του ψευδοαντιπροσώπου και των εννόμων συνεπειών που συνδέονται με αυτήν, με χαρακτηριστική περίπτωση την άσκηση αγωγής από τον κύριο, που στηρίζεται στην ως άνω δικαιοπραξία ή την εκτέλεση αυτής από τον τελευταίο⁹³, σε περίπτωση δε απλής σιωπής, μόνο κατ' εξαίρεση θα συνιστά έγκριση, όταν είναι «εύγλωττη»⁹⁴.

Γίνεται, ωστόσο, παγίως δεκτό ότι, όταν προβλέπεται από το νόμο συστατικός τύπος για την εγκρινόμενη δικαιοπραξία, του τύπου αυτού πρέπει να περιβληθεί και η έγκριση⁹⁵, κατ' ανάλογη εφαρμογή της ΑΚ 217§2, δεδομένου ότι ο ίδιος δικαιολογητικός λόγος που θα επέβαλε το συστατικό τύπο της πληρεξουσιότητας κατ' εφαρμογή της ως άνω διάταξης (π.χ. ασφάλεια των συναλλαγών), συντρέχει και εδώ. Αν μάλιστα η κύρια δικαιοπραξία αφορά στη σύσταση, μετάθεση, αλλοίωση ή κατάργηση εμπράγματος δικαιώματος σε ακίνητο (η οποία είναι μεταγραφτέα κατ' ΑΚ 1192), είναι απαραίτητη η μεταγραφή και της έγκρισης⁹⁶. Πέρα, όμως, από τον κατά περίπτωση συστατικό τύπο της έγκρισης (και την ενδεχόμενη ανάγκη μεταγραφής, ως όρο του ενεργού της), κατά τα ανωτέρω, απαιτείται, όπως είναι ευνόητο, η πλήρωση και των υπόλοιπων προϋποθέσεων του κύρους της, όπως η ικανότητα για δικαιοπραξία. Ακολούθως, συνάγεται ότι αν η ακυρότητα της χορηγηθείσας πληρεξουσιότητας οφείλεται σε έλλειψη της απαιτούμενης δικαιοπρακτικής ικανότητας του πληρεξουσιοδότη, δεν θα είναι δυνατή ούτε η εκ των υστέρων ισχυροποίηση της κύριας δικαιοπραξίας.

⁹² Για τις προϋποθέσεις ερμηνείας της σιωπής του κυρίου της υπόθεσης ως έγκριση της δικαιοπραξίας του ψευδοαντιπροσώπου βλ. τη σχετική γνωμοδότηση του Θ.Κ. Παπαχρίστου, ΧρΙΔ Β/2002 σελ. 88επ

⁹³ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 263-264 με παραπομπές στη νομολογία

⁹⁴ Βλ. Παπαχρίστου ό.π. σελ. 89 επ.

⁹⁵ Βλ. ενδεικτικά ΕφΘεσσαλ 428/2008 ΕπισκΕμπΔ 2008, 799, ΑΠ 40/2006 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 19/2005 ΕΕμπΔ 2005, σελ. 737 και Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 229-231 ΙΙ, αρ. 10

⁹⁶ Βλ. ΕφΔωδ 40/2005 ΝΟΜΟΣ

Τα χρονικά όρια⁹⁷ για την άσκηση του δικαιώματος της έγκρισης εξαρτώνται κυρίως από την άσκηση εκ μέρους του τρίτου των δικαιωμάτων που του παρέχει ο νόμος για την επίσπευση άρσης της αβεβαιότητας, κυρίως δε της θέσης από τον τρίτο εύλογης προθεσμίας για την άσκηση του δικαιώματος της έγκρισης (ΑΚ 229 εδ. β και ΑΚ 233§1εδ. β), η παρέλευση της οποίας ισοδυναμεί με άρνηση έγκρισης. Περαιτέρω, η άσκηση από τον καλόπιστο τρίτο του δικαιώματος «υπαναχώρησης» (που συνίσταται στη δυνατότητα ανάκλησης της δήλωσής του, σε περίπτωση σύμβασης –ΑΚ 230) ή της απόκρουσης της δήλωσης του ψευδοαντιπροσώπου (σε περίπτωση μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας -ΑΚ 233§1 εδ. α) επιφέρει την απόσβεση του δικαιώματος έγκρισης.

Όσον αφορά, τέλος, στην ενέργεια της έγκρισης, όπως ήδη επισημάνθηκε, αυτή συνίσταται στην αναδρομική ισχυροποίηση της εγκριθέουσας δικαιοπραξίας κατ' ΑΚ 238 (με την επιφύλαξη αυτής), δηλαδή στην επέλευση των αποτελεσμάτων της στο πρόσωπο του κυρίου της υπόθεσης ήδη από το χρόνο κατάρτισής της, εκτός αν συμφωνηθεί διαφορετικά⁹⁸, με εξαίρεση την περίπτωση της μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας, όπου η κρατούσα άποψη στη νομολογία αποκλείει την αναδρομικότητα⁹⁹.

IV. Συνέπειες άρνησης έγκρισης – Θεμελιωτικοί λόγοι και περιεχόμενο ευθύνης

α) Ευθύνη του ψευδοαντιπρόσωπου έναντι του τρίτου

1. Ευθύνη κατ' ΑΚ 231§§1 και 2

ι) Διαβάθμιση της κατ' ΑΚ 231 ευθύνης και περιεχόμενο αυτής

Όπως προκύπτει από την προηγηθείσα εξέταση της στάθμισης των συγκρουόμενων συμφερόντων, στην οποία προβαίνουν οι ΑΚ 229-234, τον κίνδυνο της μη έγκρισης της

⁹⁷ Αν δεν έχει τεθεί χρονικός περιορισμός, η παρέλευση χρόνου θα ληφθεί υπόψη μόνο για την τυχόν θεμελίωση κρίσης περί αποδυνάμωσης δικαιώματος σε συνάρτηση όμως πάντα με την τυχόν εξ αυτής πρόκληση δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στον τρίτο βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 269

⁹⁸ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 272

⁹⁹ Βλ. Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 232-234 Π αρ. 8

δικαιοπραξίας από τον κύριο της υπόθεσης φέρει ο ψευδοαντιπρόσωπος, ανεξάρτητα από υπαιτιότητά του. Λόγος της ως άνω αντικειμενικής¹⁰⁰ ευθύνης του, όπως παρατηρήθηκε, είναι η διάψευση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του τρίτου λόγω της συμπεριφοράς του, που δημιούργησε επίφαση πληρεξουσιότητας παρά την έλλειψη πραγματικής νομιμοποίησής του. Η υπαιτιότητα του ψευδοαντιπροσώπου ως προς την πρόκληση της εν λόγω διάψευσης ενδιαφέρει το νομοθέτη μόνο για τη διαβάθμιση της ευθύνης του (κατά τις ΑΚ 231§§ 1 και 2, οι οποίες εφαρμόζονται αναλόγως¹⁰¹ στις μονομερείς απευθυντές δικαιοπραξίες κατ' ΑΚ 234).

Πιο συγκεκριμένα, σε περίπτωση που ο ψευδοαντιπρόσωπος αγνοούσε κατά την επιχείρηση της δικαιοπραξίας την έλλειψη πληρεξουσιότητας, η ΑΚ 231§2 προβλέπει ευθύνη του για αποκατάσταση της ζημίας του τρίτου λόγω της διάψευσης (αρνητικό διαφέρον ή διαφέρον εμπιστοσύνης), που δεν μπορεί όμως να υπερβαίνει το διαφέρον από την έγκυρη δικαιοπραξία. Παρά το γράμμα του νόμου, κατά το οποίο αρκεί για τον περιορισμό της ευθύνης στο ύψος του θετικού διαφέροντος, η άγνοια του ψευδοαντιπροσώπου (αποκλειομένης δηλαδή μόνο της εν γνώσει του αποσιώπησης της έλλειψης πληρεξουσιότητας), υποστηρίζονται στη θεωρία περισσότερες απόψεις σχετικά με το μέγιστο βαθμό υπαιτιότητας που εμπίπτει στην ΑΚ 231§2. Συγκεκριμένα, εκτός από την άποψη που εμμένει στο γράμμα της διάταξης, υποστηρίζοντας ότι αυτή αρκείται στην άγνοια έστω και αν οφείλεται σε βαριά αμέλεια του ψευδοαντιπροσώπου¹⁰², υποστηρίζεται ακόμα τόσο η αυστηρή άποψη ότι η άγνοια του τελευταίου πρέπει να είναι τελείως ανυπαίτια¹⁰³, όσο και εκείνη που συνδέει την «άγνοια», που απαιτεί η διάταξη, με την καλή πίστη, με την έννοια της απουσίας βαριάς αμέλειας, με τελολογική συστολή, δεδομένου του πνεύματος αυστηρότητας με το οποίο μεταχειρίζεται ο νόμος τον ψευδοαντιπρόσωπο¹⁰⁴.

Εξ αντιδιαστολής, σε περίπτωση κακής πίστης του ψευδοαντιπροσώπου, η ευθύνη του επεκτείνεται και συνίσταται (σε περίπτωση σύμβασης) είτε στην καταβολή του διαφέροντος

100 Κατά το Δωρή ό.π. άρθρα 229-231 ΙΙΙ αρ. 16, μόνο η ευθύνη που απορρέει από την ΑΚ231§2 αξιολογείται ως αντικειμενική, ενώ η ευθύνη κατ' ΑΚ 231§1 χαρακτηρίζεται υποκειμενική.

¹⁰¹ Με την επιφύλαξη της αξίωσης για εκτέλεση της σύμβασης (ΑΚ 231§1) η οποία δεν έχει πεδίο εφαρμογής στις μονομερείς δικαιοπραξίες.

¹⁰² Βλ. Δωρή ό.π. άρθρα 229-231 αρ. 16, Κλαβανίδου ό.π. σελ. 293

¹⁰³ Βλ. Δελγιάννη ό.π. σελ. 95, Κουμάντο, ό.π. σελ. 202

¹⁰⁴ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου, Η ευθύνη στο πεδίο των δικαιοπραξιών που επιχειρούνται στο όνομα άλλου χωρίς πληρεξουσιότητα, σελ. 569.

εκπλήρωσης (θετικού διαφέροντος)¹⁰⁵ είτε σε εκτέλεση της σύμβασης, κατ' επιλογή του αντισυμβαλλομένου τρίτου, υπέρ του οποίου θεμελιώνεται σχετικό διαπλαστικό δικαίωμα κατ' ΑΚ 306 επ. (διαζευκτική ενοχή). Ειδικότερα, σχετικά με το δικαίωμα του αντισυμβαλλομένου τρίτου να απαιτήσει από τον ψευδοαντιπρόσωπο την εκτέλεση της σύμβασης, πρέπει να επισημανθεί ότι πρόκειται και στην περίπτωση αυτή για ex lege ευθύνη του τελευταίου, με την ιδιαιτερότητα ότι περιεχόμενό της είναι η συμβατική παροχή που θα όφειλε ο κύριος της υπόθεσης, αν είχε εγκρίνει τη σύμβαση. Επομένως, όπως παρατηρείται¹⁰⁶, η άσκηση της επιλογής αυτής από τον τρίτο δεν καθιστά τον ψευδοαντιπρόσωπο ex lege αντισυμβαλλόμενο του τρίτου. Σχετικά δε με τα όρια του εν λόγω δικαιώματος του τρίτου, παρατηρείται¹⁰⁷ ότι η άσκησή του αποκλείεται εν τοις πράγμασι όταν η εκτέλεση της σύμβασης από τον ψευδοαντιπρόσωπο είναι πρακτικά αδύνατη (όπως στην περίπτωση που γεννά προσωποπαγείς υποχρεώσεις, όπως στη σύμβαση εργασίας, καθώς και σε εκπονητικές συμβάσεις, όπου η εκτέλεσή τους θα συνιστούσε διάθεση από μη δικαιούχο), ενώ υποστηρίζεται ότι η ως άνω επιλογή του τρίτου πρέπει να αποκλειστεί και στις περιπτώσεις όπου συνιστά καταχρηστική αξίωση, επειδή, ενώ συνεπάγεται ιδιαίτερη επιβάρυνση για τον ψευδοαντιπρόσωπο, επιφέρει υπερβολικά ωφελήματα στον αντισυμβαλλόμενο σε αντίθεση προς τις αρχές της συναλλακτικής καλής πίστης¹⁰⁸. Στις ανωτέρω περιπτώσεις, το δικαίωμα επιλογής του αντισυμβαλλομένου τρίτου πρακτικά ατονεί και αυτός περιορίζεται στην αξίωση αποζημίωσης.

ii) Λόγοι αποκλεισμού της κατ' ΑΚ 231 ευθύνης του ψευδοαντιπροσώπου

Όπως γίνεται δεκτό¹⁰⁹, αποκλεισμός της ευθύνης του ψευδοαντιπροσώπου προβλέπεται από την ΑΚ 231§3 μόνο στην περίπτωση που ο τρίτος κατά το χρόνο επιχείρησης της δικαιοπραξίας

¹⁰⁵ Κατά τη «θεωρία της διαφοράς» (Differenztheorie), το θετικό διαφέρον επί αμοτεροβαρών συμβάσεων προσδιορίζεται από τη διαφορά ανάμεσα στην αξία της παροχής που θα μπορούσε να αξιώσει ο αντισυμβαλλόμενος και στην αξία που εξοικονομείται βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ.569

¹⁰⁶ Βλ. Δωρή, ό.π.άρθρα ΑΚ 229-231, αρ. 18. Εν τοις πράγμασι, όμως, ο ψευδοαντιπρόσωπος υπεισέρχεται σε αυτή τη θέση με την έννοια ότι έχει όχι μόνο τις υποχρεώσεις αλλά και τα δικαιώματα που θα είχε ο κύριος των υποθέσεων, αν ενέκρινε τη σύμβαση π.χ. το δικαίωμα να αξιώσει αντιπαροχή, αν η σύμβαση είναι αμοτεροβαρής (με τα συναφή μέσα προστασίας της αξιώσής του, όπως την ένσταση μη εκπλήρωσης της σύμβασης κατ' ΑΚ 374), αλλά και το τυχόν δικαίωμα υπαναχώρησης από την κύρια σύμβαση ή επιδίωξης της ακύρωσης αυτής λόγω πλάνης απάτης ή απειλής βλ. σχετικά Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 570

¹⁰⁷ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π., Δωρή ό.π.

¹⁰⁸ Για την τελευταία άποψη βλ. και Σημαντήρα ό.π. §49 VIII 2 αρ. 960 σημ. 709

¹⁰⁹ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π.

γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης, συγκεκριμένα δε όταν η άγνοιά του οφείλεται σε βαριά αμέλεια¹¹⁰, δεδομένου ότι στην περίπτωση αυτή δεν θα συντρέχει η ratio των θεμελιωτικών της ευθύνης διατάξεων, δηλαδή η διάψευση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του τρίτου. Για τον ίδιο λόγο, αν και ο τρίτος δεν έχει γενική υποχρέωση να προβαίνει σε έλεγχο της νομιμοποίησης του εμφανιζόμενου ως πληρεξουσίου¹¹¹, παρατηρείται¹¹² ότι, εφόσον in concreto του γνωστοποιήθηκε η έλλειψη πληρεξουσιότητας ή τέθηκαν υπ' όψη του στοιχεία από τα οποία μπορούσε να βεβαιότητα¹¹³ να συναγάγει την έλλειψή της (ή κατ' άλλη άποψη¹¹⁴, στοιχεία ικανά να θεμελιώσουν στη συγκεκριμένη περίπτωση αμφιβολία σχετικά με την ύπαρξη ή έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης), δεν πρέπει να ενδιαφέρει η πηγή της γνώσης ή των στοιχείων αυτών. Υποστηρίζεται¹¹⁵ ωστόσο και η άποψη ότι ο ως άνω λόγος αποκλεισμού στοιχειοθετείται μόνο όταν ο ίδιος ο ψευδοαντιπρόσωπος είτε γνωστοποίησε στον τρίτο την έλλειψη πληρεξουσιότητας, είτε έθεσε υπ' όψη αυτού στοιχεία, από τα οποία ο τρίτος μπορούσε και όφειλε να συναγάγει την έλλειψή της.

Κρίσιμος χρόνος για τον έλεγχο τυχόν κακοπιστίας του τρίτου είναι εκείνος της επιχείρησης της κύριας δικαιοπραξίας. Ακολούθως, όπως γίνεται δεκτό¹¹⁶, τυχόν επιγενόμενη γνώση του τρίτου δεν αποκλείει την ευθύνη του ψευδοαντιπροσώπου για την αποκατάσταση των ζημιών του ενδιάμεσου χρόνου, ενώ απαλλάσσει από την υποχρέωση για αποκατάσταση νέων ζημιών που προκαλούνται μετά το κρίσιμο χρονικό σημείο και δεν αποτελούν συνέχιση των πρώτων. Δεδομένου, πάντως, ότι η τυχόν κακοπιστία του τρίτου προβλέπεται από το νόμο (βλ. ΑΚ231§3) ως λόγος αποκλεισμού της εύθυνης του ψευδοαντιπροσώπου απέναντί του, προκύπτει τεκμήριο του νόμου υπέρ της καλής πίστης του τρίτου. Ακολούθως, το βάρος απόδειξης της τυχόν κακοπιστίας του τρίτου φέρει ο εναγόμενος-ψευδοαντιπρόσωπος.

¹¹⁰ Η παραδοχή αυτή συνάγεται κατ' αντιδιαστολή προς το συνήθη ορισμό της καλής πίστης βλ. σχετικά Κουμάντο ό.π. σελ. 50-54. Βλ. όμως και Κλαβανίδου ό.π. σελ. 291, όπου γίνεται εν γένει λόγος για υπαίτια άγνοια.

¹¹¹ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 571, Κλαβανίδου ό.π. σελ. 291

¹¹² Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π.

¹¹³ Βεβαιότητα για την έλλειψη πληρεξουσιότητας (λόγω ακυρότητας αυτής) μπορεί να σχηματίσει ο τρίτος και από τη μη τήρηση του νόμιμου συστατικού τύπου αυτής, που τυχόν in concreto απαιτείται

¹¹⁴ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. Κατά την Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π., περιθώρια για την απαλλαγή του ψευδοαντιπροσώπου στην περίπτωση αυτή θα υπάρχουν μόνο αν κριθεί ότι ο τρίτος συμμετείχε στην κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας με δικό του κίνδυνο.

¹¹⁵ Βλ. Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 229-231 αρ. 17

¹¹⁶ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 571

Περαιτέρω, γίνεται δεκτό ότι συντρέχει λόγος απαλλαγής του ψευδοαντιπροσώπου και στις περιπτώσεις που ο τρίτος αντισυμβαλλόμενος συνήψε τη σύμβαση με δικό του κίνδυνο ή συμφώνησε με τον ψευδοαντιπρόσωπο τον αποκλεισμό της ευθύνης του τελευταίου¹¹⁷.

Τέλος, γίνεται δεκτό ότι λόγος απαλλαγής θα συντρέχει κατ' αρχήν¹¹⁸ και υπέρ του ψευδοαντιπροσώπου που έχει περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα κατά την ΑΚ 213, αφού ενδεχόμενη ευθύνη του θα προσέκρουε στη ratio της εν λόγω διάταξης που συνίσταται ακριβώς στη μη επιβάρυνση του πληρεξουσίου από τις δικαιοπραξίες που επιχειρεί στο όνομα άλλου. Τέλος, όπως έχει ήδη επισημανθεί σε προηγούμενο σημείο¹¹⁹, πρέπει να αποκλειστεί η ευθύνη του ψευδοαντιπροσώπου κατ' ΑΚ 231 όταν η κύρια δικαιοπραξία πάσχει από ελάττωμα που εμποδίζει ούτως ή άλλως την επέλευση των αποτελεσμάτων της ανεξάρτητα από την έγκριση του κυρίου.

iii) Ειδικό ζήτημα: Δυνατότητα άσκησης των κατ' ΑΚ 231 αξιώσεων από τον τρίτο σε περίπτωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου

Όπως επισημάνθηκε στην αρχή του κεφαλαίου, η εφαρμογή των ΑΚ 229-234 προϋποθέτει έλλειψη πληρεξουσιότητας, η οποία δεν συντρέχει σε περίπτωση που, παρά την έλλειψη έγκυρης δικαιοπρακτικά συσταθείσας πληρεξουσιότητας, θεμελιώνεται in concreto πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου. Εν προκειμένω, τίθεται το ερώτημα αν ο τρίτος έχει την ευχέρεια να στραφεί είτε κατά του κυρίου της υπόθεσης, επικαλούμενος τη δέσμευσή αυτού από την κύρια δικαιοπραξία είτε κατά του αντιπροσώπου επικαλούμενος την ευθύνη αυτού κατ' ΑΚ 231.

Κατά μία άποψη, ο τρίτος δεν έχει δικαίωμα επιλογής, αφού ο αντιπροσωπευόμενος δεσμεύεται εν προκειμένω, όπως και αν είχε χορηγήσει έγκυρη πληρεξουσιότητα. Επισημαίνεται ακόμη ότι, εφόσον στις περιπτώσεις αυτές το φαινόμενο δικαίου και η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του τρίτου προκαλούνται από τη συμπεριφορά του αντιπροσωπευομένου δεν υφίσταται η ratio της

¹¹⁷ Βλ. Δωρή ό.π.

¹¹⁸ Εκτός αν ο ψευδοαντιπρόσωπος θα είχε ικανότητα για τη δικαιοπραξία που επιχειρήσε ή σε περίπτωση που στοιχειοθετείται αδικοπρακτική ευθύνη του βλ. Δωρή ό.π. άρθρο ΑΚ 213 αρ. 4

¹¹⁹ Βλ. ανωτέρω υπό Γ Ι και υποσημείωση υπ' αριθ. 63

κατ' ΑΚ 231 ευθύνης του αντιπροσώπου. Κατά την άποψη αυτή, ο αντιπρόσωπος μπορεί να αμυνθεί κατά της κατ' ΑΚ 231 αξίωσης, επικαλούμενος τη δέσμευση του αντιπροσωπευομένου. Κατ' άλλη άποψη, όμως, πρέπει να παρέχεται στον καλόπιστο τρίτο το εν λόγω δικαίωμα επιλογής, αφενός μεν διότι η θεμελίωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου αποσκοπεί αποκλειστικά στην προστασία της εμπιστοσύνης αυτού και, επομένως, δεν συνάδει με τον σκοπό της να επωφελείται απ' αυτήν ο αντιπρόσωπος, προβάλλοντάς την κατά του τρίτου, αφετέρου δε διότι η απόδειξη των προϋποθέσεων αυτής είναι συχνά δυσχερής για τον τρίτο. Το δικαίωμα επιλογής του τρίτου διατηρείται μέχρι την τελεσιδικία της αγωγής του¹²⁰.

2. Ευθύνη κατ' ΑΚ 197-198

Σε περίπτωση που δεν μπορεί να θεμελιωθεί ευθύνη του ψευδοαντιπροσώπου στις ΑΚ 231 (και 234) επειδή π.χ. συντρέχει λόγος αποκλεισμού της ευθύνης κατ' ΑΚ 231§3 ή η κύρια δικαιοπραξία είναι, ανεξάρτητα από την έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης, ελαττωματική, είναι δυνατό να προκύψει ευθύνη του ψευδοαντιπροσώπου για καταβολή του αρνητικού διαφέροντος κατ' ΑΚ 197-198¹²¹, δεδομένου ότι αυτός έρχεται σε διαπραγματεύσεις με τον τρίτο για την κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας¹²². Προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση της εν λόγω ευθύνης είναι η πρόκληση ζημίας στον τρίτο από αντισυναλλακτική συμπεριφορά (αντίθετη στην καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη) του ψευδοαντιπροσώπου, η οποία, όπως γίνεται δεκτό¹²³, συντρέχει όχι μόνο όταν αυτός γνωρίζει την έλλειψη νομιμοποίησής του (π.χ. την ακύρωση της πληρεξουσιοδότησης) και παραλείπει να πληροφορήσει τον τρίτο, αλλά και όταν παραμελεί την υποχρέωση να διερευνήσει το θέμα και να προβεί σε αντίστοιχη διαφώτιση του τρίτου. Η ως άνω συμπεριφορά πρέπει, περαιτέρω, να είναι υπαίτια. Εν προκειμένω,

¹²⁰ Για τις υποστηριζόμενες απόψεις, που έχουν διαπλαστεί από τη γερμανική θεωρία και νομολογία, βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 289-290. Ως ορθότερη και σύμφωνη με την αρχή προστασίας της εμπιστοσύνης προκρίνεται η δεύτερη εξ αυτών.

¹²¹ Η προσφυγή στις γενικές αυτές διατάξεις παρέλκει, αν στοιχειοθετείται ήδη ευθύνη κατ' ΑΚ 231, καθώς η προστασία που παρέχεται στον τρίτο από αυτή, τόσο ως προς τις προϋποθέσεις (δεν απαιτείται υπαιτιότητα του ψευδοαντιπροσώπου) όσο και ως προς το περιεχόμενο (σε περίπτωση εφαρμογής της ΑΚ 231§1) είναι μεγαλύτερη.

¹²² Αν και οι διατάξεις αναφέρονται σε σύμβαση, γίνεται δεκτό ότι εφαρμόζονται και σε σχέση με το στάδιο συνεννοήσεων που τυχόν προηγείται της κατάρτισης μονομερούς δικαιοπραξίας. Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. υποσημείωση 78.

¹²³ Βλ. στην ίδια ό.π. με σχετικές παραπομπές στη θεωρία

υποστηρίζεται τόσο η άποψη¹²⁴ ότι αρκεί η ελαφρά αμέλεια (δεδομένης της αυστηρότητας με την οποία αντιμετωπίζεται ο ψευδοαντιπρόσωπος στις διατάξεις των ΑΚ 229-234), όσο και η (γενικά υποστηριζόμενη για τις ΑΚ 197-198) άποψη ότι ο διαπραγματευόμενος ευθύνεται για ελαφρά αμέλεια μόνο όταν στη σύμβαση που πρόκειται να καταριστεί γεννιέται ευθύνη από το βαθμό αυτό υπαιτιότητας¹²⁵. Γενεσιουργό λόγο της ευθύνης αποτελεί και στην περίπτωση αυτή (όπως και στην ΑΚ 231), η διάψευση της εμπιστοσύνης του τρίτου από τη συμπεριφορά του ψευδοαντιπροσώπου. Ωστόσο, δεν μπορεί να εφαρμοστεί αναλογικά η ΑΚ 231§3, δεδομένου ότι η ευθύνη κατ' ΑΚ 197-198 συνδέεται με υπαίτια αντισυναλλακτική συμπεριφορά του ψευδοαντιπροσώπου διαπραγματευόμενου και δεν μπορεί να αρθεί λόγω συντρέχοντος πταίσματος του τρίτου, το οποίο μπορεί μόνο να ληφθεί υπόψη για τη μείωση της επιδικαζόμενης αποζημίωσης (ΑΚ 300).

β) Ευθύνη του κυρίου της υπόθεσης έναντι του τρίτου

Τέλος, είναι δυνατή η θεμελίωση ευθύνης του αντιπροσωπευομένου έναντι του τρίτου κατά τις γενικές διατάξεις, ιδίως δε τις ΑΚ 281, ΑΚ 914 επ. (π.χ. στην περίπτωση που υπαιτίως παραλείπει να ενημερώσει τον τρίτο για την ακύρωση της χορηγηθείσας πληρεξουσιότητας), ΑΚ 904 επ καθώς και σε περίπτωση ευθύνης είτε κατά τις ΑΚ 334 ή ΑΚ 922 (σε συνδυασμό με τις ΑΚ 197-198) είτε κατά την ΑΚ 717, όταν την εφαρμογή τους επιτρέπει η εσωτερική σχέση κυρίου της υπόθεσης-ψευδοαντιπροσώπου¹²⁶.

¹²⁴ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 573

¹²⁵ Βλ. ενδεικτικά Καράση σε ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρα 197-198 αρ. 10

¹²⁶ Βλ. ό.π. σελ. 574 επ.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Εγγύτερη προσέγγιση των περιπτώσεων εικονικής πληρεξουσιότητας και πληρεξουσιότητας λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής - Νομοθετική αντιμετώπιση αυτών υπό το φως της προστασίας της καλής πίστης

Α. Η περίπτωση της εικονικής πληρεξουσιότητας

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η εικονικότητα, ως λόγος ακυρότητας της πληρεξουσιοδότησης, απαιτεί ξεχωριστή προσέγγιση, καθώς οι συνέπειές της στη λειτουργία της άμεσης αντιπροσώπευσης και στη διαμόρφωση των εννόμων σχέσεων των εμπλεκόμενων μερών (του χορηγήσαντα την εικονική δήλωση πληρεξουσιότητας, του εικονικού πληρεξουσίου και του τρίτου) διέπονται κατά πρώτο λόγο από την ειδική¹²⁷ προστατευτική διάταξη του άρθρου ΑΚ 139 και συμπληρωματικά από τις γενικές διατάξεις των άρθρων ΑΚ 229-234. Σύμφωνα με τον προστατευτικό σκοπό της ανωτέρω διάταξης, όπως εκτίθεται στη συνέχεια, το εμπλεκόμενο μέρος που αγνοεί τον εικονικό χαρακτήρα της πληρεξουσιότητας δεν πρέπει να υφίσταται τις βλαβερές γι' αυτό έννομες συνέπειες που απορρέουν από την λόγω εικονικότητας έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης (κατά τις ΑΚ 229-234). Ταυτόχρονα, όμως, η διάπλαση της πληρεξουσιότητας από το νόμο ως μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας (ΑΚ 217§1) με δύο εκδοχές (εσωτερική και εξωτερική πληρεξουσιότητα, ανάλογα με το αν λήπτης της δήλωσης είναι ο πληρεξούσιος ή ο τρίτος, με τον οποίο θα επιχειρηθεί η κύρια δικαιοπραξία στο όνομα του αντιπροσωπευομένου), αφενός, και η σχέση πληρεξουσιότητας-κύριας δικαιοπραξίας στα πλαίσια της άμεσης αντιπροσώπευσης, αφετέρου, έχουν δημιουργήσει πρόσφορο έδαφος για συζήτηση και διχογνωμία στη θεωρία και τη νομολογία σχετικά με τις προϋποθέσεις εφαρμογής των διατάξεων περί εικονικότητας στην εν λόγω τριμερή σχέση.

¹²⁷ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου Γ. Η ακυρότητα λόγω εικονικότητας. Συμβολή στην ερμηνεία των ΑΚ 138§1 και 139 (2004) σελ. 308

I. Παρατηρήσεις σχετικά με τις προϋποθέσεις για τη στοιχειοθέτηση εικονικής πληρεξουσιότητας κατ' ΑΚ 138§1

Η πληρεξουσιότητα, ως μονομερής δικαιοπραξία που περιέχει απευθυντέα δήλωση βούλησης, είναι δεκτική εικονικής κατάρτισης¹²⁸, όπως γίνεται ομόφωνα δεκτό από τη θεωρία και τη νομολογία τόσο για τις συμβάσεις όσο και για τις μονομερείς απευθυντέες δικαιοπραξίες¹²⁹. Για την υπαγωγή της στο πεδίο εφαρμογής της ΑΚ 138§1 πρέπει να συντρέχουν στο πρόσωπο του δηλώσαντος τα υποκειμενικά στοιχεία της εικονικότητας, δηλαδή η απουσία πρόθεσης για νομική δέσμευση και η ταυτόχρονη συνειδητή και εκούσια πρόκληση της εντύπωσης ότι μεταβάλλεται πραγματικά η νομική κατάσταση σύμφωνα με το περιεχόμενο της δήλωσης (ότι ιδρύεται πληρεξουσιότητα εν προκειμένω) σε όσους αγνοούν τη διάσταση μεταξύ της δικαιοπρακτικής δήλωσης και της πραγματικής βούλησης του δηλώσαντος (μη σοβαρός και φαινομενικός χαρακτήρας της εικονικής δήλωσης βούλησης, αντίστοιχα)¹³⁰.

Ζήτημα τίθεται, ωστόσο, σχετικά με το αν εννοιολογικό στοιχείο της εικονικότητας είναι και η γνώση του μη σοβαρού και φαινομενικού χαρακτήρα της δήλωσης εκ μέρους του λήπτη αυτής. Το ερώτημα εντάσσεται στο γενικότερο ζήτημα αν για τη στοιχειοθέτηση εικονικής δήλωσης βούλησης απαιτείται γνώση του λήπτη αυτής και, αντίστοιχα, αν για τη στοιχειοθέτηση εικονικής δικαιοπραξίας πρέπει να συμμετέχουν στην εικονικότητα (ή έστω να τη γνωρίζουν) όλοι όσοι συμμετέχουν στην κατάρτισή της (ή σε περίπτωση μονομερούς μη απευθυντέας δικαιοπραξίας οποιοσδήποτε τρίτος). Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, το πρόσθετο αυτό στοιχείο, αν και δεν περιέχεται στο γράμμα της ΑΚ 138, απαιτείται¹³¹. Στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας, όπου κατά ΑΚ 217§1 λήπτης της δήλωσης μπορεί να είναι είτε ο πληρεξούσιος (εσωτερική πληρεξουσιότητα) είτε ο τρίτος με τον οποίο θα επιχειρηθεί η κύρια δικαιοπραξία (εξωτερική πληρεξουσιότητα), η κατάφαση της παραπάνω θέσης περιορίζει την

¹²⁸ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 54, Δωρή ό.π., άρθρα 216-217 ΙΙΙ αρ. 21, Κλαβανίδου ό.π. σελ. 182, Δεληγιάννη, ό.π. σελ. 47, Μπόσδα Δ. Παρατηρήσεις επί της ακύρου ή ακυρωσίμου πληρεξουσιότητας Αρμ 8 (1954) σελ. 74-76

¹²⁹ Για την υπαγωγή των μονομερών μη απευθυντέων δικαιοπραξιών στο πραγματικό της ΑΚ 138§1 υφίσταται διχογνωμία, αν και η μάλλον κρατούσα θέση είναι υπέρ της δυνητικής εικονικότητας και αυτής της κατηγορίας δικαιοπραξιών π.χ. της διαθήκης βλ. σχετικά Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 56

¹³⁰ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 56

¹³¹ Βλ. Μπόσδα ό.π. σελ. 75, Καράση ΕγγΓενΑρχών, σελ. 126, Καρακατσάνη, ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρα ΑΚ 138-139 ΙΙ και ΙΙΙ, για την εικονική πληρεξουσιότητα και το απαιτούμενο στοιχείο της γνώσης στο πρόσωπο του λήπτη της δήλωσης βλ. Δωρή ό.π. άρθρα ΑΚ 216-217, ΙΙΙ αρ. 21

εφαρμογή των ΑΚ 138 και 139 στις περιπτώσεις που ο συγκεκριμένος κάθε φορά λήπτης της δήλωσης πληρεξουσιότητας συμφωνεί με το δηλούντα ως προς τον εικονικό χαρακτήρα αυτής ή έστω έχει γνωστοποιηθεί σ' αυτόν η πραγματική βούληση του δηλώσαντος. Ωστόσο, υποστηρίζεται και η άποψη ότι η γνώση της εικονικότητας εκ μέρους του λήπτη μιας απευθυντέας δήλωσης βούλησης δεν συνιστά εννοιολογικό στοιχείο της εικονικότητας της δήλωσης και της δικαιοπραξίας στο πραγματικό της οποίας αυτή εντάσσεται (ιδίως αν πρόκειται για μονομερή απευθυντέα δικαιοπραξία¹³²). Όπως παρατηρείται πειστικά, η εκδοχή αυτή εναρμονίζεται καλύτερα με το γράμμα της ΑΚ 138§1 και με τον προστατευτικό σκοπό της ΑΚ 139, που συνδέουν τη γνώση όχι με την εικονικότητα καθ' εαυτή, αλλά με τις συνέπειες της εξ' αυτής ακυρότητας.

II. Έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης λόγω εικονικής πληρεξουσιότητας και προστατευτική λειτουργία της ΑΚ 139

α) Όπως αναφέρθηκε ήδη, έννομη συνέπεια της εικονικότητας της δικαιοπραξίας κατ' ΑΚ 138§1 είναι η (αυτοδίκαιη) απόλυτη¹³³ ακυρότητα αυτής, δηλαδή η μη παραγωγή των εννόμων αποτελεσμάτων της κατ' αρχήν *erga omnes* (ΑΚ 180). Επομένως, στην περίπτωση της εικονικής πληρεξουσιότητας, δεν ιδρύεται εξουσία αντιπροσώπευσης στο πρόσωπο του εμφανιζόμενου ως πληρεξουσίου και η κύρια δικαιοπραξία την οποία επιχειρεί ο τελευταίος στο όνομα του δηλώσαντος είναι κατ' αρχήν ανίσχυρη λόγω έλλειψης εξουσίας αντιπροσώπευσης και αντιμετωπίζεται στα πλαίσια των ΑΚ 229-234. Επίκληση της λόγω εικονικότητας ακυρότητας μπορεί να γίνει, επομένως, κατά οιοδήποτε προβάλλει δικαιώματα που συναρτώνται με την εικονική δικαιοπραξία (πληρεξουσιότητα), εφόσον όμως ο τελευταίος δεν καλύπτεται από την προστασία της ΑΚ 139. Κι αυτό, γιατί σε αντίθεση με τις λοιπές περιπτώσεις απόλυτα άκυρης πληρεξουσιότητας, στην περίπτωση της εικονικότητας, η ειδική προστατευτική διάταξη της ΑΚ 139 αποκλείει την επίκληση της ακυρότητας σε βάρος των συναλλασσόμενων που αγνοούσαν τον εικονικό χαρακτήρα της πληρεξουσιότητας. Κατά συνέπεια, η εφαρμογή της άνω διάταξης αποκλείει την επέλευση εκείνων των εννόμων συνεπειών της ακυρότητας που βλάπτουν τα προστατευόμενα από τη διάταξη πρόσωπα.

¹³² Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 94-95 και 101-103. Την άποψη αυτή δέχεται και η Κλαβανίδου ό.π. σελ. 182-183

¹³³ Βλ. αντί άλλων Καρακατσάνη ό.π. άρθρα ΑΚ 138-139 IV αρ. 7

β) Προϋποθέσεις για την υπαγωγή κάποιου προσώπου στο προστατευτικό πεδίο της ΑΚ 139, όπως προκύπτει από το γράμμα της, είναι η ιδιότητα του «συναλλαχθέντος» και η άγνοια της εικονικότητας.

Όσον αφορά στο πρώτο στοιχείο, γίνεται γενικά δεκτό¹³⁴ ότι στην έννοια του συναλλαχθέντος εμπίπτει εκείνος που προβαίνει σε σοβαρή και μη φαινομενική συναλλαγή –συνήθως σύμβαση– με πρόσωπο, το οποίο, ενώ εμφανίζεται ως φορέας δικαιώματος, στην πραγματικότητα δεν είναι, επειδή η σύσταση του σχετικού δικαιώματος θεμελιώνεται σε προγενέστερη εικονική και, επομένως, άκυρη δικαιοπραξία. Περαιτέρω, η συναλλαγή πρέπει να συναρτάται με την εικονική δικαιοπραξία, με την έννοια ότι η ακυρότητα λόγω εικονικότητας της δεύτερης εμποδίζει την παραγωγή των εννόμων συνεπειών της πρώτης, προς βλάβη του συναλλαχθέντος¹³⁵. Στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας, συναλλαχθείς με αυτήν την έννοια είναι ο τρίτος με τον οποίο επιχειρεί την κύρια δικαιοπραξία ο φαινομενικός πληρεξούσιος (ψευδοαντιπρόσωπος), καθώς η έλλειψη της εξουσίας αντιπροσώπευσης στο πρόσωπο του ψευδοαντιπροσώπου εμποδίζει τη νομική δέσμευση του κυρίου των υποθέσεων κατά ΑΚ 211 και την άμεση δημιουργία συναλλακτικού δεσμού μεταξύ αυτού και του τρίτου, στην οποία αποβλέπει ο τρίτος, προς βλάβη του τελευταίου.

Διχογνωμία, ωστόσο, υφίσταται σχετικά με το αν την ιδιότητα του προστατευόμενου κατά ΑΚ 139 συναλλαχθέντος έχει και ο ίδιος ο λήπτης της εικονικής δήλωσης πληρεξουσιότητας, όταν αγνοεί την εικονικότητα. Το ζήτημα τίθεται ως προς τον πληρεξούσιο-λήπτη της δήλωσης (εσωτερική πληρεξουσιότητα), δεδομένου ότι ο τυχόν τρίτος-λήπτης της δήλωσης που αγνοεί την εικονικότητα μπορεί να προσφύγει στην προστασία της ΑΚ 139, σε κάθε περίπτωση, ως συναλλαχθείς με φαινομενικό δικαιούχο κατά τα προαναφερθέντα¹³⁶. Η υπαγωγή ή μη του

¹³⁴ Βλ. ενδεικτικά Μπαλή ΓενΑρχ §40 σελ. 125, Καρακατσάνη ό.π. αρ. 8, Ασπρογέρακα-Γρίβα §74 ΙΙΙ σελ. 298 και ενδεικτική νομολογία ΑΠ 197/1999 ΝοΒ 48 (2000), σελ. 637, ΑΠ1584/1980 ΝοΒ 29 (1981), σελ. 891

¹³⁵ Τους συναλλαχθέντες με την παραπάνω έννοια εντάσσει η Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 272 επ. στη «δεύτερη ομάδα συναλλαχθέντων» με την έννοια της ΑΚ 139

¹³⁶ Βλ. και Δελιγιάννη, ό.π. σελ. 47-48, ο οποίος, αν και δεν αρνείται στον τρίτο την ιδιότητα του συναλλαχθέντος, θέτει αυστηρά κριτήρια προκειμένου να θεωρήσει δικαιολογημένη την πίστη του τρίτου στην ύπαρξη έγκυρης πληρεξουσιότητας. Συγκεκριμένα, για την επίκληση της ΑΚ 139 από τον τρίτο, απαιτείται να στηρίζεται η εμπιστοσύνη του σε πειστικά εξωτερικά στοιχεία και όχι στην απλή διαβεβαίωση του εικονικού πληρεξουσίου ότι έχει έγκυρη πληρεξουσιότητα. Διαφορετική είναι, ωστόσο, κατά το Δελιγιάννη, η περίπτωση που ο καλόπιστος τρίτος έλαβε γνώση της πληρεξουσιότητας με δήλωση του πληρεξουσιοδότη, που είχε απευθυνθεί σε αυτόν άμεσα ή έμμεσα, αφού με τον τρόπο αυτό θεμελιώνεται απέναντί του τυπική (δηλαδή φαινόμενη) πληρεξουσιότητα.

πληρεξουσίου-λήπτη της δήλωσης στην ΑΚ 139, όπως είναι προφανές, συνδέεται ευθέως με το ζήτημα αν η γνώση της εικονικότητας της δήλωσης βούλησης εκ μέρους του λήπτη αυτής και, σε επίπεδο δικαιοπραξίας, η συμμετοχή στα στοιχεία της εικονικότητας όλων όσων συμμετέχουν στην κατάρτισή της¹³⁷, είναι εννοιολογικό στοιχείο της εικονικότητας της δήλωσης ή της δικαιοπραξίας αντίστοιχα ή όχι. Και τούτο διότι, αν υιοθετηθεί η κρατούσα άποψη περί εικονικότητας που απαιτεί τη συνδρομή του πρόσθετου αυτού στοιχείου, σε περίπτωση άγνοιας του λήπτη, δεν υφίσταται καν εικονική –και επομένως άκυρη– δικαιοπραξία, ούτε, ακολούθως, θέμα προσφυγής στην προστασία της ΑΚ 139. Αν όμως γίνει δεκτή η αντίθετη εκδοχή, η οποία, όπως παρατηρήθηκε, είναι πειστική αναφορικά με τη δήλωση βούλησης και τη μονομερή (απευθυντέα) δικαιοπραξία, τότε την ιδιότητα του συναλλαχθέντος έχει και ο λήπτης της εικονικής πληρεξουσιότητας, που αγνοεί την έλλειψη αντίστοιχης δικαιοπρακτικής βούλησης του δηλώσαντος, δεδομένων αφενός ότι ως λήπτης συμμετέχει (παθητικά) στην κατάρτιση της πληρεξουσιότητας και αφετέρου ότι βλάπτεται από την εικονικότητα λόγω της ευθύνης που θα υπέχει σε περίπτωση που συναλλαγεί στο όνομα του δηλώσαντος με καλόπιστο τρίτο (ΑΚ 231 και 234)¹³⁸.

γ) Τέλος, διχογνωμία υφίσταται στη θεωρία και τη νομολογία αναφορικά με την απαιτούμενη για την προσφυγή στην ΑΚ 139 «άγνοια» του συναλλαχθέντος. Κατά μία άποψη¹³⁹ ως «άγνοια» άξια προστασίας νοείται η ανυπαίτια άγνοια ή έστω η οφειλόμενη σε ελαφρά αμέλεια, αποκλεισμένης της βαριάς αμέλειας. Σύμφωνα με άλλη άποψη¹⁴⁰, στο προστατευτικό πεδίο της διάταξης εμπίπτει και ο συναλλαχθείς που αγνοεί την εικονικότητα από αμέλεια, ελαφρά ή

¹³⁷ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 262. Τα πρόσωπα, που αν και συμμετέχουν στην κατάρτιση μιας δικαιοπραξίας, μπορούν να χαρακτηριστούν «συναλλαχθέντες» με την έννοια της ΑΚ 139, εντάσσει η συγγραφέας στη «δεύτερη ομάδα συναλλαχθέντων». Κατά την άποψη που υποστηρίζει, στην κατηγορία αυτή μπορεί να υπαχθεί μόνο ο λήπτης μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας.

¹³⁸ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 308

¹³⁹ Βλ. Μπαλή ό.π. §40 σελ. 126, Καρακατσάνη ό.π. άρθρα ΑΚ 138-139 IV αρ. 8, Δεληγιάννη ό.π. σελ. 47-48 και σημείωση αρ. 42, κατά τον οποίο η άγνοια του πληρεξουσίου-λήπτη της δήλωσης πληρεξουσιότητας πρέπει να είναι «συγγνωστή», δηλαδή ανυπαίτια. Για τις προϋποθέσεις της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του τρίτου βλ. ανωτέρω υποσημείωση υπ' αριθ. 134. Ακόμα αυστηρότερη είναι η άποψη του Kohler, που μνημονεύεται από το Δεληγιάννη, ό.π., κατά την οποία η εικονική πράξη πρέπει να είναι έγγραφη (μάλιστα σε δημόσιο έγγραφο) για να δικαιολογεί την πίστη (και την προστασία) του τρίτου. Βλ. και σχετική νομολογία, ενδεικτικά ΕφΠατρ 739/1992, ΑχΝ 9 (1993) σελ. 291, ΕφΑθ 9546//1984 ΝοΒ 33 (1985) σελ. 122

¹⁴⁰ Βλ. Κουμάντος, Υποκειμενική καλή πίστις, σελ. 197, Μπόσδας ό.π. σελ. 75, αλλά και νομολογία π.χ. ΑΠ 197/1999 (νόμος), ΑΠ 262/1967 ΝοΒ 15 (1967) σελ. 1038

βαριά. Η άποψη αυτή κρίνεται ορθότερη καθώς βρίσκει έρεισμα αφενός στο γράμμα της ΑΚ 139 και στη συστηματική ένταξη αυτής στον ΑΚ¹⁴¹, συγκεκριμένα δε στη διαφοροποίησή της από διατάξεις του ΑΚ που προϋποθέτουν έλλειψη βαριάς αμέλειας ή υπαιτιότητας γενικά, αφετέρου στην τελολογική στάθμιση των συμφερόντων που συγκρούονται κατά την εφαρμογή της ΑΚ 139, η οποία επιτάσσει την κατ' αρχήν αντιμετώπιση ως δικαιολογημένης και άξιας προστασίας κάθε μορφή άγνοιας της εικονικότητας, δεδομένου ότι η τελευταία αποτελεί εξαιρετικό φαινόμενο στις συναλλαγές με ιδιαίτερα αποδοκιμαστέο χαρακτήρα, επομένως δεν δικαιολογείται να μετακυλίεται στον καλόπιστο συναλλαχθέντα το βάρος για την εξακρίβωση της μη συνδρομής της, έστω κι αν ο σχετικός έλεγχος στηρίζεται σε διαθέσιμα σ' αυτόν στοιχεία (βαριά αμέλεια).

δ) Με βάση την παραδοχή ότι η ΑΚ 139 προστατεύει και τον καλόπιστο (με την ανωτέρω έννοια) λήπτη της πληρεξουσιότητας, κατ' εφαρμογή της άνω διάταξης, όταν ο εξουσιοδοτούμενος-λήπτης της δήλωσης αγνοεί την εικονικότητά της, η ακυρότητα της πληρεξουσιοδότησης δεν θα μπορεί να αντισταχθεί κατ' αυτού. Ως προς τον καλόπιστο ψευδοαντιπρόσωπο, συνεπώς, η εικονική πληρεξουσιότητα θα παράγει την έννομη συνέπειά της, θα θεμελιώνει δηλαδή πληρεξουσιότητα¹⁴², η οποία θα αποκλείει την επέλευση στο πρόσωπό του των δυσμενών εννόμων συνεπειών που συνδέονται με την έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης. Επομένως, αν το εν λόγω πρόσωπο, πιστεύοντας ότι του έχει χορηγηθεί (σοβαρά και μη φαινομενικά) εξουσία αντιπροσώπευσης από τον κύριο των υποθέσεων, επιχειρήσει κύρια δικαιοπραξία με τρίτο στο όνομα του «αντιπροσωπευομένου», θα απαλλάσσεται από τυχόν ευθύνη προς αποζημίωση του τρίτου κατά τις γενικές διατάξεις περί ελλείψεως πληρεξουσιότητας (ΑΚ 231§2 και 234), η οποία βαρύνει, όπως προαναφέρθηκε, ακόμα και τον καλόπιστο ψευδοαντιπρόσωπο. Επομένως, στην περίπτωση της εικονικότητας, η άγνοια αυτής εκ μέρους του εξουσιοδοτούμενου-λήπτη της εικονικής δήλωσης αποτελεί αυτοτελή λόγο αποκλεισμού της ευθύνης του ως ψευδοαντιπροσώπου, χωρίς να απαιτείται η συνδρομή άλλου λόγου αποκλεισμού, όπως τυχόν κακοπιστία του τρίτου (με την έννοια της ΑΚ 231§3).

¹⁴¹ Βλ. Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 291

¹⁴² Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ.47

Αντίστοιχα, δεν μπορεί να αντιταχθεί έναντι του τρίτου, με τον οποίο επιχειρεί την κύρια δικαιοπραξία ο ψευδοαντιπρόσωπος, η εικονικότητα της πληρεξουσιότητας και η λόγω αυτής ανενέργεια της κύριας δικαιοπραξίας, όταν ο τρίτος αγνοεί την εικονικότητα. Στην περίπτωση αυτή, κατ' εφαρμογή της ΑΚ 139 προς όφελος του τρίτου, η κύρια δικαιοπραξία θα παράγει τις έννομες συνέπειές της υπέρ και κατά του κυρίου των υποθέσεων. Αν, αντίθετα, ο τρίτος γνωρίζει την εικονικότητα, τότε δεν θα μπορεί να επικαλεστεί δήθεν νομική δέσμευση του κυρίου των υποθέσεων δυνάμει της ΑΚ 139, ακόμα κι αν ο «πληρεξούσιος» είναι καλόπιστος¹⁴³, καθώς, όπως προαναφέρθηκε, για την εφαρμογή της ΑΚ 139 υπέρ κάποιου συγκεκριμένου συναλλαχθέντος, πρέπει να συντρέχει στο πρόσωπο αυτού το στοιχείο της άγνοιας. Η αντίθετη εκδοχή θα υπερέβαινε τον προστατευτικό σκοπό της ανωτέρω διάταξης και θα κατέληγε στην αξιολόγηση της κύριας δικαιοπραξίας ως ισχυρής και στη δημιουργία συναλλακτικού δεσμού μεταξύ του κυρίου των υποθέσεων και του τρίτου παρά την έλλειψη έγκυρης πληρεξουσιότητας ικανής να αναπληρώσει κατά ΑΚ 211 την απουσία δικαιοπρακτικής επαφής μεταξύ των δύο προσώπων. Το αποτέλεσμα αυτό, όμως, είναι θεμιτό μόνο χάριν προστασίας του καλόπιστου συναλλαχθέντος κατά ΑΚ 139.

Σύμφωνα με τις ανωτέρω παραδοχές, όταν ο τρίτος τελεί σε γνώση της εικονικότητας, δεν τυγχάνει προστασίας, ανεξάρτητα από το αν ο ψευδοαντιπρόσωπος είναι καλόπιστος ή κακόπιστος, καθώς η γνώση του τρίτου αποκλείει την ευθύνη του ψευδοαντιπροσώπου σε κάθε περίπτωση δυνάμει της ΑΚ 231§3 (ή της ΑΚ 234 σε συνδυασμό με αυτήν). Επιπλέον, σε περίπτωση καλοπιστίας του «πληρεξουσίου», ο τελευταίος απαλλάσσεται από την ευθύνη του άνευ ετέρου κατ' επίκληση της ΑΚ 139.

¹⁴³ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 185-186, Καρύμπαλη-Τρίπτσιου ό.π. σελ. 309-310

B. Η περίπτωση της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας

Λόγω του δικαιοπρακτικού χαρακτήρα της, η πληρεξουσιότητα ενδέχεται, όπως προαναφέρθηκε, να είναι ακυρώσιμη λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής του δηλώσαντος, οπότε εφαρμοστέες είναι οι αντίστοιχες διατάξεις των ΑΚ 140-157.

I. Βασικές παρατηρήσεις σχετικά με τη νομοθετική ρύθμιση της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας

α) Νομική κατάσταση της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας

Προκειμένου να εντοπιστούν οι συνέπειες της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας στη λειτουργία της εκούσιας άμεσης αντιπροσώπευσης, πρέπει κατ' αρχάς να ληφθεί υπ' όψη ότι η νομική κατάσταση και η ενέργεια κάθε ακυρώσιμης δικαιοπραξίας καθορίζονται από την άσκηση ή μη του διαπλαστικού δικαιώματος ακύρωσης αυτής από το δικαιούμενο προς τούτο (δηλαδή το πρόσωπο που πλανήθηκε, απατήθηκε ή απειλήθηκε και τους κληρονόμους του, σύμφωνα με την ΑΚ 154§2) και, σε περίπτωση άσκησης, από την ευδοκίμηση ή μη της σχετικής αγωγής (ΑΚ 155)¹⁴⁴ με την έκδοση σχετικής διαπλαστικής δικαστικής απόφασης, από την τελεσιδικία¹⁴⁵ της οποίας επέρχεται η ακύρωση της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας (ΑΚ 154§1). Κι αυτό γιατί, σύμφωνα με την ΑΚ 184, η ακυρώσιμη δικαιοπραξία μετά την ακύρωσή της εξομοιώνεται (κατ' αρχήν)¹⁴⁶ με την εξαρχής άκυρη, με την έννοια ότι «θεωρείται σαν να μην έγινε» (ΑΚ 180), εξ αντιδιαστολής δε, πριν από την ακύρωση η ίδια δικαιοπραξία εξομοιώνεται με έγκυρη και αναπτύσσει κανονικά τις έννομες συνέπειές της, χωρίς να μπορεί να γίνει επίκληση του δικαιώματος ακύρωσης από το δικαιούχο, προκειμένου αυτός να αποφύγει τη δικαιοπρακτική

¹⁴⁴ Το διαπλαστικό δικαίωμα της ακύρωσης μπορεί επίσης να ασκηθεί με ανταγωγή ή με ένσταση (με εξαίρεση την ακύρωση ακυρώσιμου γάμου), βλ. Ι. Καρακατσάνη σε ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρα ΑΚ 154-155, παρ. 9 με περαιτέρω παραπομπές σε σχετική νομολογία και θεωρία

¹⁴⁵ Βλ. ΚΠολΔ 519 σε συνδυασμό με ΑΚ 504 (καθώς επίσης και ΑΚ 1202, 1203 βλ. αμέσως επόμενη σημείωση). Ιδιαίτερη εν προκειμένω είναι μόνο η περίπτωση ακύρωσης (άκυρου ή ακυρώσιμου) γάμου, όπου απαιτείται αμετάκλητη απόφαση (ΑΚ 1381).

¹⁴⁶ «...με την επιφύλαξη των διατάξεων που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα που τρίτος απέκτησε από σύμβαση που ακυρώθηκε» (ΑΚ 184), δηλαδή, κυρίως, των ΑΚ 1203 και 1204

δέσμευση¹⁴⁷. Όπως ήδη επισημάνθηκε, η προσωρινή αυτή εγκυρότητα αίρεται αναδρομικά, σύμφωνα με την ΑΚ 184, από την τελεσιδικία της σχετικής ακυρωτικής απόφασης, η οποία, ως διαπλαστική ισχύει *erga omnes*, με αποτέλεσμα η ακυρώσιμη δικαιοπραξία να μεταπίπτει πρακτικά στην κατηγορία των απόλυτα άκυρων δικαιοπραξιών (ΑΚ 180 επ.), των οποίων η ακυρότητα μπορεί να προταθεί από οποιονδήποτε έχει έννομο συμφέρον και (κατ' αρχήν) κατά παντός, ακόμα και καλόπιστου¹⁴⁸ (με την επιφύλαξη ωστόσο της ΑΚ 184 για την ισχύ των διατάξεων που αφορούν εμπράγματα δικαιώματα που τρίτος απέκτησε από σύμβαση που ακυρώθηκε). Από την άλλη πλευρά, η προσωρινή εγκυρότητα της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας πριν από την ακύρωση καθίσταται οριστική με την απόσβεση του δικαιώματος ακύρωσης είτε λόγω παραίτησης του δικαιούχου (ΑΚ 156)¹⁴⁹, είτε λόγω παρέλευσης της προβλεπόμενης αποσβεστικής προθεσμίας¹⁵⁰.

Για την άσκηση δε από το δηλώσαντα (ή τους κληρονόμους του) του διαπλαστικού δικαιώματος προς ακύρωση της σχετικής δικαιοπραξίας, σε περίπτωση διάστασης μεταξύ της δήλωσης και της βούλησής του ή ελαττώματος της βούλησής του, δηλαδή για να έχει «ακυρώσιμο» χαρακτήρα η δικαιοπραξία, στην κατάρτιση της οποίας κατατείνει η επίμαχη δήλωση βούλησης, πρέπει αφενός να συντρέχουν όλες οι αντίστοιχες προϋποθέσεις που προβλέπονται στο νόμο (δηλαδή οι προβλεπόμενες στις ΑΚ 140-143 σε περίπτωση πλάνης και -κατ' ανάλογη εφαρμογή αυτών βάσει της ΑΚ 146- σε περίπτωση εσφαλμένης διαβίβασης δήλωσης, στην ΑΚ 147 σε περίπτωση απάτης και στις ΑΚ 150-151 σε περίπτωση απειλής) και, αντίθετα, να μην

¹⁴⁷ Για τη διάκριση μεταξύ της ενέργειας της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας πριν και μετά από την ακύρωση βλ. αντί άλλων Μ. Καρασή σε ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, ερμηνεία άρθρου ΑΚ 184, παρ. 1.

¹⁴⁸ Βλ. Αντί άλλων Μ. Καρασή ό.π., ερμηνεία άρθρου ΑΚ 184, παρ. 3 επ. σε συνδυασμό με ερμηνεία άρθρου ΑΚ 180, παρ. 3

¹⁴⁹ Η παραίτηση από το δικαίωμα ακύρωσης αποτελεί κατ' ΑΚ 156 άτυπη μονομερή μη απευθυντέα δήλωση βούλησης, που μπορεί να συνάγεται και συμπερασματικά («...,ρητή ή σιωπηρή,...» κατά το γράμμα της ΑΚ 156) και προϋποθέτει λογικά τη γνώση του δικαιούχου για την ύπαρξη του σχετικού δικαιώματος βλ. Ι. Καρακατσάνη ό.π., άρθρα 156-157, παρ. 1

¹⁵⁰ Σύμφωνα με την ΑΚ 157, η εν λόγω αποσβεστική προθεσμία είναι διετής, με αφετηρία τον χρόνο κατάρτισης της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας (εδ. α) ή, σε περίπτωση που ο θεμελιωτικός λόγος της ακύρωσης (πλάνη, απάτη ή απειλή) εξακολούθησε και μετά την κατάρτιση της δικαιοπραξίας, με αφετηρία το χρόνο παρέλευσης της κατάστασης αυτής (εδ. β), σε κάθε περίπτωση δε αποκλείεται η ακύρωση όταν περάσουν είκοσι χρόνια από τη δικαιοπραξία (εδ. γ). Πιο συγκεκριμένα, η προθεσμία αρχίζει από την επόμενη κατάρτισης της δικαιοπραξίας (ΑΚ 241§1) και λήγει μόλις περάσει η αντίστοιχη μέρα του τελευταίου χρόνου (ΑΚ 243§3), ενώ είναι άκυρη η παραίτηση από αυτή (ΑΚ 280). Ειδικές προθεσμίες για την άσκηση του δικαιώματος ακύρωσης προβλέπονται στις ΑΚ 1380 (γάμος), ΑΚ 1788 (διαθήκη) και ΑΚ 1857 §2 (αποδοχή ή αποποίηση κληρονομιάς).

συντρέχουν τυχόν λόγοι που αποκλείουν την ακύρωση και μπορούν να προβληθούν με ένσταση από τον καθ' ου η αγωγή ακύρωσης (ΑΚ 144 για την ακύρωση λόγω πλάνης).

Τέλος, σημειώνεται ότι σε περίπτωση ακυρωσίας λόγω απάτης ή απειλής, παράλληλα με τη θεμελίωση του δικαιώματος ακύρωσης, ο νόμος προβλέπει και την αδικοπρακτική ευθύνη αυτού που εξαπάτησε το δηλώσαντα ή άσκησε την απειλή σε βάρος αυτού, για αποκατάσταση τυχόν ζημίας του τελευταίου (ΑΚ 149 και 152 αντίστοιχα).

β) Στάθμιση συμφερόντων των συναλλαχθέντων – ιδίως: οι εκφάνσεις της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αντικειμενικής καλής πίστης

Σε σχέση με τη νομοθετική στάθμιση των εννόμων συμφερόντων των εμπλεκομένων μερών κατά τις διατάξεις των ΑΚ 140-157 και ΑΚ 184 και τις γενικές αρχές που εκφράζουν οι νομοθετικές επιλογές σχετικά με την ακυρωσία και τις συνέπειες αυτής, πρέπει να γίνουν οι ακόλουθες επισημάνσεις, που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τη σκοπιά εφαρμογής των σχετικών διατάξεων στη δικαιοπραξία της πληρεξουσιότητας και, κατ' επέκταση, στο πλέγμα των εννόμων σχέσεων της άμεσης αντιπροσώπευσης.

Όπως είναι προφανές, η βασική νομοθετική επιλογή, δηλαδή η πρόβλεψη δικαιώματος ακύρωσης δικαιοπραξίας λόγω πλάνης, απάτης ή απειλής (ΑΚ 154) και η κατ' αρχήν απόλυτη ενέργεια της ακύρωσης (ΑΚ 184), κατά τα ανωτέρω, αποβλέπει στην προστασία της ιδιωτικής αυτονομίας¹⁵¹ του δηλώσαντα, καθώς παρέχει σ' αυτόν τη δυνατότητα να αποδεσμευτεί από τις έννομες συνέπειες δικαιοπραξιών που κατήρτισε είτε λόγω ακούσιας διάστασης μεταξύ της δικαιοπρακτικής δήλωσης και της δικαιοπρακτικής βούλησής του, οφειλόμενης σε ουσιώδη πλάνη¹⁵² (πλάνη στη δήλωση) είτε επειδή κατά το σχηματισμό της δικαιοπρακτικής βούλησής

¹⁵¹ Από την άλλη πλευρά βέβαια, εκδήλωση της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας είναι και η προσωρινή εγκυρότητα της ακυρώσιμης δικαιοπραξίας, αφού η αυτοδιάθεση συνεπάγεται και ευθύνη του φορέα της για τυχόν ελαττωματική ενάσκησή της βλ. Καρακατσάνη ό.π. άρθρο 140 αρ. 1

¹⁵² Η προϋπόθεση του «ουσιώδους» της πλάνης (ΑΚ 140-141), ωστόσο, όπως και η κατά κανόνα μη λήψη υπ' όψιν της πλάνης ως προς τα παραγωγικά αίτια της βούλησης (ΑΚ 142) για τη θεμελίωση δικαιώματος ακύρωσης περιορίζουν το τελευταίο χάριν προστασίας των συναλλαγών και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης βλ. Καρακατσάνη ό.π.

του εμφιλοχώρησε ελάττωμα λόγω ουσιώδους πλάνης (πλάνη στη βούληση) ή αθέμιτης επέμβασης άλλου προσώπου (απάτη, απειλή)¹⁵³.

Απο την άλλη πλευρά, ωστόσο, αξιολογο πεδίο εφαρμογής¹⁵⁴ έχουν εκείνες οι διατάξεις που, κατ' εφαρμογή των αρχών της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της αντικειμενικής καλής πίστης προτάσσουν την προστασία των καλόπιστων συναλλαχθέντων, άλλοτε σε βάρος της ιδιωτικής αυτονομίας του δηλώσαντος (αποκλείοντας την ακύρωση της δικαιοπραξίας – ΑΚ 144 περ.2 και ΑΚ 147 εδ. β), άλλοτε επιβαρύνοντας τον τελευταίο με τον κίνδυνο από ενδεχόμενη πρόκληση ζημίας¹⁵⁵ στους πρώτους εξαιτίας της ακύρωσης (ΑΚ 145 και ΑΚ 153) και άλλοτε περιορίζοντας την αναδρομική απόλυτη ενέργεια της ακύρωσης χάριν προστασίας των καλόπιστων τρίτων που απέκτησαν εμπράγματα δικαιώματα από σύμβαση που ακυρώθηκε (ΑΚ 184 με παραπομπή στις ΑΚ 1203 και ΑΚ 1204).

Προτού εξεταστεί η εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας, είναι χρήσιμη η διατύπωση των ακόλουθων βασικών παρατηρήσεων σχετικά με τις δύο πρώτες από τις προαναφερθείσες κατηγορίες διατάξεων:

1 i. Στα πλαίσια της πρώτης κατηγορίας, η διατάξη της ΑΚ 144 περ. 2, η οποία αποτελεί *ius cogens*¹⁵⁶ αποκλείει την ακύρωση λόγω πλάνης, όταν η ακύρωση αντιβαίνει στην καλή πίστη, παρά τη συνδρομή όλων των νόμιμων προϋποθέσεων της ουσιώδους πλάνης. Όπως γίνεται δεκτό¹⁵⁷, η διάταξη είναι εφαρμοστέα κυρίως όταν συντρέχουν περιστατικά, τα οποία, κατά την αντικειμενική καλή πίστη οδηγούν στο συμπέρασμα ότι μόνο με τη διάσωση του κύρους της δικαιοπραξίας (και όχι με την απλή παροχή αποζημίωσης από τον πλανηθέντα κατ' ΑΚ 145, για την οποία βλ. παρακάτω υπό β) μπορεί να παρασχεθεί ουσιαστική έννομη προστασία στον λήπτη της (λόγω πλάνης) δήλωσης βούλησης. Όπως προκύπτει από τα ανωτέρω, η καλή πίστη

¹⁵³ Αντίστοιχα, στην περίπτωση της ΑΚ 144 περ. 1 αποκλείεται η ακύρωση, ενώ στην περίπτωση της ΑΚ 148 το δικαστήριο δύναται να μην ακυρώσει την προσβαλλόμενη δικαιοπραξία.

¹⁵⁴ Βλ. Καρακατσάνη ό.π. άρθρο ΑΚ 144 IV. Αρ. 4, σχετικά με την ανάγκη επιπλέον τελολογικού περιορισμού των αυστηρών συνεπειών που προβλέπουν για τους τρίτους οι διατάξεις περί πλάνης

¹⁵⁵ Πρόκειται για εκφάνσεις της «αρνητικής προστασίας» της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

¹⁵⁶ Βλ. Καρακατσάνη ό.π. άρθρο ΑΚ 140 I αρ. 3

¹⁵⁷ Βλ. Καρακατσάνη ό.π. άρθρο ΑΚ 144 III, βλ. όμως Δεληγιάννη ό.π. σελ. 114, όπου επικαλείται την ΑΚ 144§2 για τον αποκλεισμό της ακύρωσης λόγω πλάνης όταν έχει δημιουργηθεί «τυπική πληρεξουσιότητα» (με δήλωση προς τον τρίτο) βάσει της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του τρίτου.

του λήπτη της ελαττωματικής δήλωσης (γενικότερα του καθ' ου η αγωγή ακύρωσης κατ' ΑΚ 155¹⁵⁸), δηλαδή η ανυπαίτια άγνοια (η δικαιολογημένη ανικανότητα διάγνωσης) της πλάνης, εξαιτίας της οποίας ο τελευταίος πίστεψε δικαιολογημένα ότι η καταρτισθείσα δικαιοπραξία δεν έχει νομικό ελάττωμα είναι μεν απαραίτητη -αλλά όχι και επαρκής (ενόψει των ανωτέρω)- προϋπόθεση για την παροχή της προστασίας αυτής. Αντίθετα, γίνεται δεκτό¹⁵⁹ ότι δεν είναι αναγκαία προϋπόθεση η αμέλεια του πλανηθέντα ως προς το σχηματισμό της πλάνης του. Τυχόν πταίσμα του τελευταίου, ωστόσο, έχει βαρύνουσα σημασία για την κρίση αν η ακύρωση, ενόψει και των συγκεκριμένων περιστάσεων, αντιβαίνει στην καλή πίστη¹⁶⁰. Έτσι, αντίθεση της ακύρωσης στην καλή πίστη θα συντρέχει, όπως παρατηρείται¹⁶¹, αν η πλάνη προήλθε από «ασύγγνωστη» αμέλεια του πλανηθέντα και η ακύρωση κρίνεται ανεπιεικής για τον εναγόμενο, κυρίως λόγω της δυσανάλογα μεγαλύτερης ζημίας που τυχόν θα υποστεί αυτός εξαιτίας της ακύρωσης (και μάλιστα παρά την αξίωση αποζημίωσης που θα έχει στην περίπτωση αυτή, ως καλόπιστος κατά την ΑΚ 145 -για την οποία βλ. παρακάτω) σε σχέση με τη ζημία του ενάγοντος από τη διατήρηση της δικαιοπραξίας σε ισχύ. Υποστηρίζεται¹⁶² ακόμα, ότι αντίθετη στην καλή πίστη θα είναι η έγερση αγωγής ακύρωσης από τον πλανηθέντα από απλή ιδιοτροπία και χωρίς κάποιο σοβαρό συμφέρον προς τούτο, λαμβανομένων υπόψη των δυσμενών συνεπειών για τον καθ' ου, που αντλεί από τη δικαιοπραξία έννομο συμφέρον.

¹⁵⁸ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 49-50

¹⁵⁹ Βλ. Δωρή ΕρμΑΚ

¹⁶⁰ Βλ. χαρακτηριστικά ΑΠ 768/1982 Τμήμα Β' ΝΟΜΟΣ και ΕφΑθ 7466/1988, Δ/νη 1989 σελ. 147, οι οποίες συνδέουν την κρίση περί αντίθεσης της ακύρωσης στην καλή πίστη και, συνεπώς, αποκλεισμού της ακύρωσης, αφενός με τη συνδρομή «ασύγγνωστης» (βαριάς) αμέλειας του πλανηθέντα στην οποία οφείλεται η πλάνη, αφετέρου με τα ανεπιεική αποτελέσματα της ακύρωσης για τον λήπτη της δικαιοπρακτικής δήλωσης. Συγκεκριμένα, κατά την ΕφΑθ 7466/1988, δεδομένου ότι η πλάνη που επικαλούνται κατ' ένσταση οι αιτούντες, προκειμένου να ανακόψουν διαταγή πληρωμής σε βάρος τους από σύμβαση πίστωσης με Τράπεζα, ακόμα κι αν συνέτρεχε (κάτι που δεν δέχεται το δικαστήριο, αφού ο εκπρόσωπος της εταιρείας των αιτούντων είχε επίγνωση της άγνοιάς του σχετικά με το περιεχόμενο της σύμβασης), θα οφειλόταν τουλάχιστον σε βαριά αμέλεια αυτού (μη ανάγνωση της σύμβασης, ούτε καν του τίτλου της) και η ανατροπή της σύμβασης λόγω ακύρωσης θα επέφερε σημαντική περιουσιακή βλάβη στη Τράπεζα (λόγω του ότι είχε καταβληθεί σημαντικό ποσό από τον ανοιχθέντα λογαριασμό) και αδικαιολόγητη -κατά τη συναλλακτική πίστη- ωφέλεια στους ανακόπτοντες, η ακύρωση της σύμβασης θα αποκλειόταν λόγω αντίθεσης στην καλή πίστη με την έννοια της ΑΚ 144 περ. 2. Από την άλλη πλευρά, η ΑΠ 768/1982 κρίνει ότι δεν υπάρχει στην επίδικη περίπτωση αντίθεση προς την καλή πίστη λόγω μη συνδρομής των δύο παραπάνω κριτηρίων.

¹⁶¹ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ 48-49 καθώς και τη νομολογία στην προηγούμενη υποσημείωση.

¹⁶² Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 48

ii. Αφετέρου, η διάταξη του άρθρου ΑΚ 147 εδ. β θέτει ως προϋπόθεση για την ακύρωση δικαιοπραξίας που περιέχει απευθυντέα δήλωση βούλησης (δηλαδή σύμβασης ή μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας), λόγω απάτης που έγινε από τρίτο, τη γνώση της απάτης εκ μέρους του λήπτη της δήλωσης (δηλαδή του αντισυμβαλλομένου ή του λήπτη, αντίστοιχα) ή του τυχόν τρίτου που απέκτησε αμέσως δικαίωμα από αυτή ή έστω την υπαίτια (οφειλόμενη σε αμέλεια του εν λόγω προσώπου) άγνοια της απάτης. Προϋποθέτει, συνεπώς, την κακοπιστία κάποιου από τα ανωτέρω πρόσωπα. Εξ αντιδιαστολής, τυχόν καλή πίστη όλων των ανωτέρω προσώπων αποκλείει τη θεμελίωση δικαιώματος ακύρωσης.

Επιπλέον, στην ειδική περίπτωση χορήγησης πληρεξουσιότητας λόγω εξαπάτησης του κυρίου των υποθέσεων από «τρίτο», η οποία ενδιαφέρει εν προκειμένω, προβληματικός είναι και ο προσδιορισμός του προσώπου, η κακή πίστη του οποίου απαιτείται ή αρκεί για την ακύρωση της δικαιοπραξίας. Το τελευταίο αυτό ζήτημα, όμως, ως ειδικό, θα αναπτυχθεί παρακάτω, στην οικεία θέση.

Σχετικά με τον προσδιορισμό του «τρίτου», παρατηρείται ότι με τον όρο αυτό δεν αποκλείεται ερμηνευτικά μόνο ο λήπτης της δήλωσης, στην οποία παρασύρθηκε εξαιτίας της απάτης ο δηλώσας, αλλά και τα πρόσωπα που ενεργούν στο όνομα ή έστω για λογαριασμό του λήπτη (π.χ. ο άμεσος¹⁶³ ή έμμεσος αντιπρόσωπος αυτού), τα πρόσωπα για το πταίσμα των οποίων ευθύνεται ο λήπτης (π.χ. βοηθοί εκπλήρωσης - ΑΚ 334), αλλά και –γενικότερα- τα πρόσωπα, που, λόγω σχέσης εμπιστοσύνης με τον λήπτη και κοινότητας συμφερόντων με αυτόν, δικαιολογούν αφενός τον καταλογισμό της συμπεριφοράς τους σε αυτόν, αφετέρου το δικαίωμα του εξαπατηθέντος να ζητήσει την ακύρωση της δικαιοπραξίας ανεξάρτητα από τυχόν καλή πίστη του ίδιου του λήπτη¹⁶⁴, μη εφαρμοζομένης στις περιπτώσεις αυτές της ΑΚ 147 εδ. β. Η υιοθέτηση της συσταλτικής αυτής ερμηνείας του «τρίτου» περιορίζει, επομένως, το πεδίο εφαρμογής της διάταξης.

2. Στα πλαίσια της δεύτερης κατηγορίας, σε περίπτωση ακύρωσης της δικαιοπραξίας λόγω πλάνης ή απειλής που άσκησε κατά του δηλώσαντος τρίτος (δηλαδή πρόσωπο διαφορετικό από το λήπτη της δήλωσης, στην οποία εξαναγκάστηκε λόγω της απειλής ο δηλώσας), ο νόμος (ΑΚ

¹⁶³ Το ίδιο ισχύει και για τον ψευδοαντιπρόσωπο μετά την έγκριση της δικαιοπραξίας βλ. Βλ. Ι. Καρακατσάνης, ό.π. άρθρο 147 ΙΙΙ (3)

¹⁶⁴ Ι. Καρακατσάνης ό.π., όπου και σχετική περιπτωσιολογία

145 και ΑΚ 153 αντίστοιχα) ιδρύει ευθύνη (δυνητική στην περίπτωση της ΑΚ 153) του δικαιούχου ακύρωσης προς αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από την ακύρωση, εφόσον ο ζημιωθείς ήταν καλόπιστος, δηλαδή δεν γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει τη συνδρομή πλάνης ή απειλής αντίστοιχα και ανεξάρτητα από τυχόν υπαιτιότητα του υποχρέου. Δικαιούχος της σχετικής αξίωσης προς αποζημίωση μπορεί να είναι στην περίπτωση της ΑΚ 145, λόγω της ευρείας διατύπωσης αυτής, τόσο ο καθ' ου η αγωγή για ακύρωση (ΑΚ 155), δηλαδή ο αντισυμβαλλόμενος του πλανηθέντος ή, σε περίπτωση μονομερούς δικαιοπραξίας, το πρόσωπο που αντλεί άμεσα από αυτήν έννομο συμφέρον, όσο και ο τυχόν τρίτος που απέκτησε άμεσο δικαίωμα από την ακυρωθείσα σύμβαση. Αντίθετα, δικαιούχος στην περίπτωση της ΑΚ 153 είναι μόνο ο λήπτης της απευθυντέας δήλωσης βούλησης, που αποτελεί το προϊόν της απειλής, δηλαδή, σε περίπτωση σύμβασης, ο αντισυμβαλλόμενος και σε περίπτωση μονομερούς απευθυντέας δικαιοπραξίας, ο λήπτης αυτής.

II. Η ρύθμιση της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας ειδικότερα

α) Ενέργεια της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας και δυνατότητες προστασίας του πληρεξουσιοδότη

Όπως αναπτύχθηκε ήδη παραπάνω, η νομική κατάσταση και η ενέργεια μιας ακυρώσιμης δικαιοπραξίας εξαρτώνται κατ' αρχήν από την άσκηση του δικαιώματος ακύρωσης και την έκδοση της σχετικής διαπλαστικής απόφασης. Ακολούθως, η συστατική πληρεξουσιότητας δικαιοπραξία (ΑΚ 216-217) που είναι ακυρώσιμη λόγω ουσιώδους¹⁶⁵ πλάνης του δηλώσαντος (πληρεξουσιοδότη) ή απάτης ή απειλής σε βάρος του (υπό τους όρους των αντίστοιχων διατάξεων των ΑΚ 140-157) χορηγεί παρά ταύτα¹⁶⁶ στον πληρεξούσιο εξουσία άμεσης αντιπροσώπευσης του πληρεξουσιοδότη, εφόσον δεν ακυρώθηκε με τελεσίδικη δικαστική απόφαση. Συνεπώς, οι κύριες δικαιοπραξίες, τις οποίες τυχόν επιχειρεί ο εν λόγω πληρεξούσιος

¹⁶⁵ Στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας, ουσιώδης πλάνη με την έννοια των ΑΚ 141-142 μπορεί να είναι π.χ. η πλάνη ως το περιεχόμενο της εξουσίας αντιπροσώπευσης που χορηγείται με την πληρεξουσιότητα ή η άγνοια της τυχόν περιορισμένης ικανότητας προς δικαιοπραξία του ορισθέντα πληρεξουσίου βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 49.

¹⁶⁶ Περίπτωση που το ελάττωμα της βούλησης οδηγεί σε αντίθεση του περιεχομένου της δικαιοπραξίας με τα χρηστά ήθη (ΑΚ 178) και, επομένως, αυτοδίκαιη ακυρότητα βλ. ΕρμΑΚ π.χ. πληρεξουσιότητα που αποτελεί προϊόν απάτης και ταυτόχρονα είναι ανήθικη ως καταπλεονεκτική ΑΚ 179 βλ. ΠολΠρωτΡόδου 149/2009 ΝΟΜΟΣ

πριν από την ακύρωση¹⁶⁷, εντός των ορίων της χορηγηθείσας πληρεξουσιότητας, ενεργούν αμέσως υπέρ και κατά του πληρεξουσιοδότη, εφαρμοζομένης της ΑΚ 211. Από την τελεσιδικία, όμως, της απόφασης που ακυρώνει την πληρεξουσιότητα ανατρέπονται αναδρομικά και *erga omnes* (ΑΚ 184), όπως ήδη επισημάνθηκε, οι έννομες συνέπειες αυτής, δηλαδή η σύσταση εξουσίας αντιπροσώπευσης, με αποτέλεσμα τυχόν δικαιοπραξία που είχε καταρτίσει ο πληρεξούσιος στο όνομα του πληρεξουσιοδότη πριν από την ακύρωση να θεωρείται ότι επιχειρήθηκε από ψευδοαντιπρόσωπο και να μη δεσμεύει τον (ψευδο)αντιπροσωπευόμενο, εφαρμοζομένων των διατάξεων ΑΚ 229 επ., που ρυθμίζουν την έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης (σε συνδυασμό με τις διατάξεις των ΑΚ 140-157 και ΑΚ 184 που ρυθμίζουν ειδικές συνέπειες της ακύρωσης).

Κατά μείζονα λόγο, η τελεσιδική ακύρωση της πληρεξουσιότητας καθιστά τον πληρεξούσιο ψευδοαντιπρόσωπο, σε σχέση με την κύρια δικαιοπραξία που τυχόν επιχειρήσει αυτός στο όνομα του πληρεξουσιοδότη μετά την ακύρωση. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, όμως, αν δηλαδή δεν έχει ακόμα λάβει χώρα η κύρια δικαιοπραξία, ο πληρεξουσιοδότης μπορεί, προκειμένου να αποφύγει τη νομική δέσμευση, να επιλέξει, αντί της ακύρωσης, την ανάκληση της χορηγηθείσας πληρεξουσιότητας (υπό τους όρους των ΑΚ 219-221), εν' όψει της αρχής του ελεύθερα ανακλητού αυτής (ΑΚ 218). Δεδομένου ότι στην ανωτέρω περίπτωση η άσκηση του δικαιώματος ανάκλησης, με την οποία παύει η πληρεξουσιότητα (*ex nunc* ενέργεια), έχει πρακτικά το ίδιο αποτέλεσμα με την ακύρωση (*ex tunc* ενέργεια), δηλαδή τη μη δέσμευση του πληρεξουσιοδότη από τυχόν μ ελλοντική κύρια δικαιοπραξία στο όνομά του, είναι ευνόητο να προτιμάται από τον τελευταίο, ως απλούστερη οδός προστασίας. Γι' αυτό, όπως παρατηρείται¹⁶⁸, η ακύρωση της πληρεξουσιότητας αποκτά κυρίως σημασία μετά την επιχείρηση της κύριας δικαιοπραξίας (οπότε η ανάκληση, λόγω της μη αναδρομικής της ισχύος, δεν προστατεύει τον πληρεξουσιοδότη), ενώ για το προηγούμενο διάστημα έχει αυτοτελή πρακτική αξία μόνο στις περιπτώσεις αμετάκλητης πληρεξουσιότητας¹⁶⁹.

¹⁶⁷ Η κατάσταση αυτή τελεί υπό τον κίνδυνο της αναδρομικής ανατροπής της, εφόσον το δικαίωμα ακύρωσης εξακολουθεί να υφίσταται (δεν έχει αποσβεστεί λόγω παραίτησης ή παρέλευσης αποσβεστικής προθεσμίας) και μπορεί να ασκηθεί (δεν συντρέχει λόγος αποκλεισμού της ακύρωσης όπως στην περίπτωση της ΑΚ 144).

¹⁶⁸ Βλ. Κλαβανίδου, ό.π. σελ. 187, Δεληγιάννης, ό.π. σελ. 52-53, Μπόσδας, ό.π., σελ. 76, Δωρής ό.π. άρθρα ΑΚ 216-217 ΙΙΙ αρ. 21

¹⁶⁹ Δηλαδή όταν έχει λάβει χώρα παραίτηση από το δικαίωμα ανάκλησης της πληρεξουσιότητας έγκυρα (όταν δηλαδή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της ΑΚ 218 εδ. β).

β) Άσκηση του δικαιώματος ακύρωσης: νομιμοποιούμενα πρόσωπα-διάδικοι

Σύμφωνα με την ΑΚ 154 εδ β, φορέας του δικαιώματος ακύρωσης και ενεργητικά νομιμοποιούμενος (ενάγων) στη σχετική δίκη είναι το πρόσωπο που χορήγησε πληρεξουσιότητα επειδή πλανήθηκε, εξαπατήθηκε ή απειλήθηκε καθώς και οι κληρονόμοι του.

Όσον αφορά δε τον παθητικά νομιμοποιούμενο (εναγόμενο), η ΑΚ 155 ορίζει ότι σε περίπτωση μονομερούς δικαιοπραξίας, όπως η πληρεξουσιότητα, η αγωγή ακύρωσης απευθύνεται κατά εκείνου που αντλεί άμεσα από αυτήν έννομο συμφέρον. Ακολουθώντας, γίνεται δεκτό ότι, όταν η αγωγή ακύρωσης ασκείται πριν από την επιχείρηση της κύριας δικαιοπραξίας, εναγόμενος είναι ο εκάστοτε λήπτης της δήλωσης παροχής πληρεξουσιότητας (ΑΚ 217), δηλαδή, σε περίπτωση εσωτερικής πληρεξουσιότητας, ο εξουσιοδοτούμενος, ενώ, σε περίπτωση εξωτερικής πληρεξουσιότητας, ο τρίτος με τον οποίο θα επιχειρηθεί η κύρια δικαιοπραξία¹⁷⁰. Στη συνηθέστερη δε περίπτωση που η πληρεξουσιότητα προσβάλλεται μετά την κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας, νομιμοποιούνται παθητικά, κατά την ορθότερη και κρατούσα άποψη¹⁷¹, τόσο ο εξουσιοδοτούμενος όσο και ο τρίτος με τον οποίο επιχειρήθηκε η δικαιοπραξία δυνάμει της προσβαλλόμενης πληρεξουσιότητας, αφού και οι δύο έλκουν άμεσα έννομο συμφέρον από την τελευταία¹⁷². Σημειώνεται ότι, σε περίπτωση που εναγόμενος είναι ο τρίτος, ο τελευταίος μπορεί να προσεπικαλέσει¹⁷³ τον πληρεξούσιο ως δικονομικό εγγυητή στη δίκη της ακύρωσης και να τον καταστήσει διάδικο αυτής δυνάμει της ΚΠολΔ 88, καθώς, σε περίπτωση ήττας του τρίτου στη δίκη (δηλαδή ακύρωσης της πληρεξουσιότητας), ο τελευταίος, εφόσον είναι καλόπιστος, θα έχει αξίωση αποζημίωσης κατά του πληρεξουσίου κατά την ΑΚ 231. Για τον ίδιο λόγο, ο πληρεξούσιος έχει συμφέρον να παρέμβει στη δίκη υπέρ του τρίτου.

¹⁷⁰ Βλ. Κλαβανίδου, ό.π. σελ 187, Καρακατσάνη ό.π. άρθρο ΑΚ 155 αρ. 7. Αντίθετα, κατά το Μπόσδα, ό.π. σελ. 76, σε περίπτωση άσκησης του δικαιώματος ακύρωσης πριν από την κύρια δικαιοπραξία, εναγόμενος είναι πάντα ο εξουσιοδοτούμενος, ακόμα κι αν η πληρεξουσιότητα δόθηκε με δήλωση στον τρίτο.

¹⁷¹ Βλ. Δεληγιάννη, ό.π. σελ. 53, Κλαβανίδου, ό.π. σελ. 188, με παραπομπή στο Μπαλή Γενικές Αρχές § 74 σελ. 202-²⁰³. Αντίθετα, κατά τον Καρακατσάνη, ό.π. μετά την κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας, νομιμοποιούμενος υπό τους όρους της ΑΚ 155 είναι σε κάθε περίπτωση μόνο ο τρίτος.

¹⁷² Βλ. Σχετικά βλ. και ΠΠρΛαρ 191/1994 ΝΟΜΟΣ, κατά την οποία «...Σε περίπτωση δε προσβολής της πληρεξουσιότητας ως ακυρωσίμου, η ακύρωση μπορεί να επιδιωχθεί τόσο κατά του πληρεξουσίου, όσο και κατά του μετ' αυτού συμβληθέντος επί τη βάσει της προσβαλλόμενης πληρεξουσιότητας, από την οποία αμφότεροι έλκουν αμέσως έννομο συμφέρον» καθώς και ΠΠρΑΘ 4086/1976 ΝοΒ ΚΔ σελ.744.

¹⁷³ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ 53

γ) Λόγοι αποκλεισμού ακύρωσης χάριν προστασίας της καλής πίστης

1. Αντίθεση της λόγω πλάνης ακύρωσης της πληρεξουσιότητας στην καλή πίστη (ΑΚ 144 περ. 2)

Ήδη επιχειρήθηκε παραπάνω μια ερμηνευτική προσέγγιση της «αντίθεσης προς την καλή πίστη», ως λόγου που, σύμφωνα με την ΑΚ 144 περ. 2, αποκλείει την ακύρωση μιας κατ' αρχήν ακυρώσιμης, λόγω ουσιώδους πλάνης, δικαιοπραξίας. Στα πλαίσια της προσέγγισης αυτής, για να κριθεί *in concreto* ότι η ακύρωση λόγω πλάνης της δήλωσης παροχής πληρεξουσιότητας αντιβαίνει στην καλή πίστη, δεν αρκεί, όπως επισημάνθηκε, η (υποκειμενική) καλή πίστη του εναγομένου (πληρεξουσίου ή τρίτου), δηλαδή η ανυπαίτια άγνοιά του σχετικά με την πλάνη του πληρεξουσιοδότη, αλλά απαιτείται επιπλέον να συντρέχουν περιστατικά που κατά την αντικειμενική καλή πίστη καθιστούν την αναδρομική ανατροπή της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας ανεπιεική και δυσανάλογα βλαπτική για τον εναγόμενο. Έτσι, π.χ. ο καλόπιστος τρίτος που κατήρτισε με τον πληρεξούσιο κύρια δικαιοπραξία στο όνομα του αντιπροσωπευόμενου δυνάμει πληρεξουσιότητας που χορήγησε ο τελευταίος λόγω ουσιώδους πλάνης, σε περίπτωση που εναχθεί από τον τελευταίο με αίτημα την ακύρωση της πληρεξουσιότητας (και την εντεύθεν αναγνώριση της ακυρότητας της κύριας δικαιοπραξίας), μπορεί να αντιτάξει ότι η ακύρωση αντιβαίνει στην καλή πίστη κατά ΑΚ 144 περ. 2, επικαλούμενος αφενός ότι η πλάνη του πληρεξουσιοδότη οφειλόταν σε αδικαιολόγητη (βαριά) αμέλεια του ίδιου, αφετέρου (κυρίως) ότι η ζημία που θα υποστεί ο τρίτος από την ακύρωση υπερβαίνει κατά πολύ το ύψος της αποζημίωσης (αρνητικό διαφέρον) που θα δικαιούται, σε περίπτωση ακύρωσης, να αξιώσει είτε από τον ενάγοντα δυνάμει της ΑΚ 145§1, είτε από τον (καθ' υπόθεση) καλόπιστο ψευτοαντιπρόσωπο δυνάμει της ΑΚ 231§2, (η οποία -και στις δύο αυτές περιπτώσεις- δεν μπορεί κατά το νόμο να υπερβαίνει το διαφέρον εκπλήρωσης) και ότι είναι δυσανάλογα μεγαλύτερη από τη ζημία που θα προκαλέσει στον πληρεξουσιοδότη η διάσωση του κύρους της πληρεξουσιότητας¹⁷⁴ (και η συνακόλουθη δέσμευσή του από την κύρια δικαιοπραξία). Αντίστοιχα, όπως προαναφέρθηκε, ο τυχόν εναγόμενος με την αγωγή ακύρωσης (καλόπιστος) πληρεξούσιος μπορεί να επικαλεστεί κατ' ένσταση ότι η έγερση της αγωγής από τον πληρεξουσιοδότη δεν αποσκοπεί στην ικανοποίηση κάποιου σοβαρού εννόμου

¹⁷⁴ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 49-51

συμφέροντος, αλλά οφείλεται απλά σε ιδιοτροπία του, ισχυρισμός που, αν αποδειχθεί, μπορεί επίσης να θεμελιώσει λόγο αποκλεισμού της ακύρωσης κατά ΑΚ 144 περ. 2

Όπως παρατηρείται από τα παραπάνω παραδείγματα, η συνδρομή του λόγου της ΑΚ 144 περ. 2 κρίνεται κάθε φορά στο πρόσωπο του εναγομένου που την επικαλείται, για το λόγο δε αυτό το δικαίωμα ακύρωσης λόγω πλάνης είναι σχετικό, με την έννοια ότι μπορεί π.χ. (στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας) να θεμελιώνεται κατά του πληρεξουσίου, αν ως προς αυτόν δεν τίθεται θέμα αντίθεσης στην καλή πίστη, όχι όμως και έναντι του τρίτου, ο οποίος μπορεί να ζημιώνεται δυσανάλογα από την ακύρωση, κατά τα ανωτέρω. Ακολουθώντας, αν ληφθεί υπόψη ότι η *erga omnes* διαπλαστική ενέργεια μιας απόφασης (εν προκειμένω ακυρωτικής) αναφέρεται στη δημιουργία τεκμηρίου εγκυρότητας ως προς τη νομική κατάσταση / σχέση που διαπλάθει (εν προκειμένω την ακύρωση) και όχι στη δημιουργία τεκμηρίου ορθότητας σχετικά με τη διάγνωση του διαπλαστικού δικαιώματος (που ισχύει μόνο για τους δεσμευόμενους από το δεδικασμένο)¹⁷⁵, ο τρίτος, στην ανωτέρω περίπτωση, θα μπορεί, παρά την έκδοση ακυρωτικής απόφασης, να αντιτάξει κατά του ισχυρισμού του πληρεξουσιοδότη ότι η κύρια δικαιοπραξία είναι ανίσχυρη, εφόσον στηρίζεται σε ακυρωθείσα πληρεξουσιότητα, το λόγο της ΑΚ 144 περ. 2 και να πετύχει ικανοποίηση των απαιτήσεών του κατά του πληρεξουσιοδότη από την κύρια δικαιοπραξία, σαν να ήταν έγκυρη η πληρεξουσιότητα¹⁷⁶.

2. Αποκλεισμός ακύρωσης της πληρεξουσιότητας σε περίπτωση απάτης από τρίτο (ΑΚ 147 εδ. β)

Όπως παρατηρήθηκε παραπάνω, στην ειδική περίπτωση που ο δηλώσας εξαπατήθηκε από «τρίτο» πρόσωπο (δηλαδή όχι από τον λήπτη της δήλωσης¹⁷⁷), η ακύρωση αποκλείεται, αν τόσο ο λήπτης όσο και τυχόν άλλο πρόσωπο, που απέκτησε αμέσως δικαίωμα από τη δικαιοπραξία, αγνοούν ανυπαίτια την απάτη. Για την ακύρωση, δηλαδή, απαιτείται η κακή πίστη ενός τουλάχιστον από τα αμέσως εμπλεκόμενα πρόσωπα.

Πέρα από τα γενικότερα ερμηνευτικά ζητήματα που θέτει η ως άνω διάταξη, η εφαρμογή της στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας είναι προβληματική αφενός λόγω της νομοτυπικής

¹⁷⁵ Βλ. Κ. Μπέη Μαθήματα Πολιτικής Δικονομίας 1984, σελ. 282-283

¹⁷⁶ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 49-50

¹⁷⁷ Η προϋπόθεση αυτή για τον προσδιορισμό του «τρίτου» είναι μεν αναγκαία, όχι όμως και επαρκής σε κάθε περίπτωση βλ. ανωτέρω Καρακατσάνη ό.π. άρθρο ΑΚ 147 ΙΙΙ αρ. 12 σχετικά με τη συστατική ερμηνεία του όρου «τρίτος»

μορφής της συγκεκριμένης δικαιοπραξίας (δυνατότητα εσωτερικής ή εξωτερικής πληρεξουσιότητας) αφετέρου λόγω του στενού λειτουργικού δεσμού της πληρεξουσιότητας με την κύρια δικαιοπραξία. Με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά της πληρεξουσιότητας συνδέονται τα ζητήματα προσδιορισμού του «τρίτου (που μετήλθε την απάτη)» και του «τρίτου που απέκτησε άμεσα δικαίωμα (από την πληρεξουσιότητα)» αντίστοιχα.

Έτσι, όταν η πληρεξουσιότητα είναι εσωτερική, το πρόσωπο με το οποίο κατάρτισε ο πληρεξούσιος την κύρια δικαιοπραξία, μπορεί να θεωρηθεί «τρίτος», οπότε η εξαπάτηση του πληρεξουσιοδότη από αυτόν εμπίπτει στην ΑΚ 147 εδ. β. Τίθεται λοιπόν το ζήτημα, αν η καλή πίστη του πληρεξουσίου μπορεί να αποκλείσει την ακύρωση της πληρεξουσιότητας στην περίπτωση αυτή. Κατά μία άποψη¹⁷⁸, η ακύρωση λόγω απάτης πράγματι αποκλείεται, οπότε ο πληρεξουσιοδότης μπορεί να προστατευθεί είτε ζητώντας την ακύρωση της πληρεξουσιότητας λόγω ουσιώδους πλάνης (εφόσον συντρέχει εν προκειμένω) είτε με αξίωση αποζημίωσης (ΑΚ 914) κατά του τρίτου που τον εξαπάτησε. Σύμφωνα με επικρατέστερη άποψη¹⁷⁹, δεδομένου ότι ο αποκλεισμός του δικαιώματος ακύρωσης και η συνακόλουθη ισχυροποίηση της πληρεξουσιότητας στην περίπτωση αυτή ευνοούν αδικαιολόγητα τον τρίτο, ο οποίος, αν και εξαπάτησε τον πληρεξουσιοδότη, επιτυγχάνει την οριστική δέσμευση του τελευταίου από την κύρια δικαιοπραξία, επωφελούμενος από την καλοπιστία του πληρεξουσίου. Για το λόγο αυτό, προτείνεται τελολογική συστολή της διάταξης, ώστε να θεμελιώνεται δικαίωμα ακύρωσης παρά την καλοπιστία του αντιπροσώπου. Με τη λύση αυτή, γίνεται δεκτό ότι δεν παραβιάζεται η ratio της ΑΚ 147 εδ. β ως προς την προστασία του καλόπιστου πληρεξουσίου, καθώς ο τελευταίος, παρά την έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης, λόγω της ακύρωσης της πληρεξουσιότητας, θα απαλλάσσεται από κάθε υποχρέωση έναντι του κακόπιστου τρίτου βάσει της ΑΚ 231§3¹⁸⁰. Παρατηρείται¹⁸¹, ωστόσο, ότι στην ίδια λύση θα οδηγούσε και η παραδοχή ότι ο τρίτος που προκάλεσε την απάτη εμπίπτει ταυτόχρονα και στην έννοια του «τρίτου που απέκτησε αμέσως δικαίωμα από τη (πληρεξουσιοδοτική) δικαιοπραξία», δεδομένου μάλιστα ότι η τελευταία αυτή

¹⁷⁸ Βλ. Μπόσδα ό.π. σελ. 77-78

¹⁷⁹ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ 191 με παραπομπές στη γερμανική θεωρία

¹⁸⁰ Στο πλαίσιο αυτής της τελολογικής συστολής, υποστηρίζεται ότι η καλή πίστη του πληρεξουσίου οδηγεί σε αποκλεισμό της ακύρωσης, μόνο αν η πληρεξουσιότητα είχε δοθεί προς το συμφέρον του τελευταίου βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ 192.

¹⁸¹ Η παραδοχή αυτή έχει υποστηριχθεί από εκπρόσωπο της γερμανικής θεωρίας, στον οποίο παραπέμπει ο Μπόσδας ό.π. σελ 77, αν και αντικρούει τον ισχυρισμό

ιδιότητα αποδίδεται, κατά γενική παραδοχή¹⁸², στον τρίτο που επιχείρησε την κύρια δικαιοπραξία, όταν η απάτη προκαλείται από πρόσωπο διαφορετικό τόσο από τον πληρεξούσιο όσο και από τον εν λόγω τρίτο και η πληρεξουσιότητα είναι εσωτερική. Η παραδοχή αυτή δικαιολογείται από το στενό λειτουργικό δεσμό της πληρεξουσιότητας και της κύριας δικαιοπραξίας¹⁸³.

Από την άλλη πλευρά, όταν η πληρεξουσιότητα είναι εξωτερική, ο πληρεξούσιος μπορεί να θεωρηθεί «τρίτος», οπότε η εξαπάτηση του πληρεξουσιοδότη από αυτόν εμπίπτει επίσης στην ΑΚ 147 εδ. β. Στην περίπτωση αυτή, κατά την επικρατέστερη άποψη¹⁸⁴ υποστηρίζεται ότι για την άσκηση του δικαιώματος ακύρωσης απαιτείται η κακή πίστη του λήπτη της πληρεξουσιότητας (δηλαδή του τρίτου που συμμετείχε στην κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας), ενώ κατ' άλλη άποψη¹⁸⁵ αρκεί για την ακύρωση η κακοπιστία του εξαπατήσαντα πληρεξουσίου, με την αιτιολογία ότι ο τελευταίος, αν και όχι λήπτης, απέκτησε από την πληρεξουσιότητα αμέσως δικαίωμα.

Τέλος, γίνεται δεκτό, όπως ήδη επισημάνθηκε, ότι, όταν η απάτη προκαλείται από πρόσωπο διαφορετικό τόσο από τον πληρεξούσιο όσο και από τον τρίτο που συμμετείχε στην κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας και η πληρεξουσιότητα είναι εσωτερική, αρκεί για την ακύρωση η γνώση ή η υπαίτια άγνοια της απάτης είτε του πληρεξουσίου είτε του ανωτέρω τρίτου, ενώ σε περίπτωση εξωτερικής πληρεξουσιότητας απαιτείται κακή πίστη του λήπτη-τρίτου.

δ) Έννομες συνέπειες ακύρωσης της πληρεξουσιότητας

1. Αναδρομική ενέργεια – Έλλειψη εξουσίας αντιπροσώπευσης

Όπως επισημάνθηκε, η διαπλαστική ενέργεια της τελεσίδικης δικαστικής απόφασης που ακυρώνει την πληρεξουσιότητα συνίσταται στην κατ' αρχήν (με την επιφύλαξη της ΑΚ 184 για

¹⁸² Βλ. Δωρή, ό.π., άρθρα 216-217 αρ. 21 (τέλος), Κλαβανίδου, ό.π. σελ. 192, Δεληγιάννης, ό.π. σελ. 52

¹⁸³ Βλ. όμως Μπόσδα, ό.π., κατά τον οποίο ο τρίτος που συμμετέχει στην κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας δεν αποκτά αμέσως δικαίωμα από την πληρεξουσιότητα αλλά από την κύρια δικαιοπραξία, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υπαχθεί στην έννοια του «του τρίτου, που απέκτησε αμέσως δικαίωμα από την (πληρεξουσιοδοτική) δικαιοπραξία.

¹⁸⁴ Βλ. Μπαλή Γενικές Αρχές § 49 σελ. 146

¹⁸⁵ Βλ. Μπόσδα, ό.π. σελ. 78

τα εμπράγματα δικαιώματα που απέκτησαν βάσει αυτής καλόπιστοι τρίτοι) *erga omnes*¹⁸⁶ αναδρομική ανατροπή των εννόμων συνεπειών της τελευταίας, καθώς, κατ' εφαρμογή της ΑΚ 184, η ακυρωθείσα πληρεξουσιότητα εξομοιώνεται με την εξ' υπαρχής άκυρη. Επομένως, τυχόν δικαιοπραξία που είχε καταρτίσει ο πληρεξούσιος στο όνομα του πληρεξουσιοδότη πριν από την ακύρωση θεωρείται ότι επιχειρήθηκε από ψευδοαντιπρόσωπο και δεν ενεργεί αμέσως υπέρ και κατά του πληρεξουσιοδότη¹⁸⁷. Ο τελευταίος, όταν η κύρια δικαιοπραξία είναι σύμβαση ή μονομερής απευθυντέα, δικαιούται να την εγκρίνει, εφόσον δεν έχει ήδη «υπαναχωρήσει» από αυτήν ή δεν την έχει ήδη αποκρούσει (κατά ΑΚ 230 και 233§1 εδ. α, αντίστοιχα, ανάλογα με το είδος της κύριας δικαιοπραξίας) ο τρίτος που συμμετείχε στην κατάρτισή της. Σε περίπτωση δε αποποίησης (άρνησης έγκρισης) της κύριας δικαιοπραξίας από τον πληρεξουσιοδότη (που συμβαίνει κατά κανόνα, τουλάχιστον στη συνηθέστερη περίπτωση που η αγωγή ακύρωσης της πληρεξουσιότητας ασκείται μετά την κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας), ενεργοποιείται, η *ex lege* γνήσια αντικειμενική ευθύνη του ψευδοαντιπροσώπου έναντι του τυχόν καλόπιστου τρίτου, με τον οποίο συναλλάχθηκε, σύμφωνα με τις διατάξεις των ΑΚ 231§§1 και 2 και ΑΚ 234. Πρέπει εδώ να επισημανθεί ότι, στην περίπτωση της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας, για τη στοιχειοθέτηση τυχόν κακής πίστης του ψευδοαντιπροσώπου κατά την ΑΚ 231§1, αρκεί αυτός να γνώριζε ή να όφειλε να γνωρίζει το λόγο της ακύρωσης, δηλαδή την πλάνη, την απάτη ή την απειλή εξαιτίας των οποίων χορηγήθηκε η πληρεξουσιότητα¹⁸⁸.

¹⁸⁶ Με την επιφύλαξη της διάκρισης ως προς την έννοια της *erga omnes* ισχύος, που αναπτύχθηκε ανωτέρω σε σχέση με την εφαρμογή της ΑΚ 144 περ. 2.

¹⁸⁷ Κατά μείζονα λόγο, όπως προαναφέρθηκε, η κύρια δικαιοπραξία, που επιχειρείται βάσει ήδη τελεσίδικα ακυρωθείσας πληρεξουσιότητας, συνιστά δικαιοπραξία που ενεργείται από ψευδοαντιπρόσωπο, δηλαδή ελλείπει εξουσίας αντιπροσώπευσης. Στην περίπτωση αυτή, όπως είναι ευνόητο, δεν υπάρχει πεδίο εφαρμογής της επιφύλαξης της ΑΚ 184 Εκτός αυτού, κατά κανόνα, δεν θα τίθεται θέμα αποζημίωσης βάσει των ΑΚ 145 (πλάνη) ή ΑΚ 153 (απειλή)

¹⁸⁸ Το συμπέρασμα αυτό συνάγεται από τη θεωρία (ενδεικτικά βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 55). Αποτέλεσμα της παραδοχής αυτής είναι ότι το υποκειμενικό στοιχείο της γνώσης (ή της άγνοιας) για τη θεμελίωση (ή τη διαβάθμιση, στην περίπτωση της ΑΚ 231) της ευθύνης κατά τις διατάξεις της ΑΚ 231 αφενός και των ΑΚ 145 και 153 αφετέρου να αναφέρεται στο ίδιο αντικείμενο, δηλαδή την ύπαρξη του ελαττώματος, που συνιστά το λόγο ακυρωσίας.

2. Ευθύνη του πληρεξουσιοδότη προς αποκατάσταση της ζημίας από την ακύρωση

Παράλληλα με την ως άνω ευθύνη του ψευδοαντιπροσώπου, που συντρέχει ανεξάρτητα από το λόγο έλλειψης της εξουσίας αντιπροσώπευσης, σε περίπτωση ακύρωσης της πληρεξουσιότητας λόγω πλάνης ή απειλής που ασκήθηκε από τρίτο πρόσωπο, γνήσια αντικειμενική ευθύνη προς αποζημίωση μπορεί να γεννηθεί και στο πρόσωπο του ψευδο-αντιπροσωπευομένου υπό τους όρους των ΑΚ 145 και 153, αντίστοιχα. Αντικείμενο της ex lege ευθύνης του πληρεξουσιοδότη και στις δύο ανωτέρω περιπτώσεις είναι η αποκατάσταση της ζημίας (αρνητικό διαφέρον ή διαφέρον εμπιστοσύνης) που η ακύρωση της πληρεξουσιότητας προκάλεσε σε καλόπιστο συναλλαχθέντα (το πρόσωπο του δικαιούχου διαφέρει ανάλογα με το λόγο ακύρωσης, όπως προκύπτει από τις ΑΚ 145 και 153, βλ. παρακάτω). Η ευθύνη του πληρεξουσιοδότη, τουλάχιστον στην περίπτωση της ακύρωσης λόγω πλάνης (ΑΚ 145), δικαιολογείται από τη διάψευση της εμπιστοσύνης¹⁸⁹ του καλόπιστου ζημιωθέντα ότι η δοθείσα πλήρεξουσιότητα ήταν νομικώς άψογη. Δεδομένου ότι τη διάψευση προκάλεσε ο ίδιος ο πληρεξουσιοδότης, λόγω της πλάνης του, ο τελευταίος φέρει και τον κίνδυνο των συνεπειών της ελαττωματικής δικαιοπρακτικής συμπεριφοράς του¹⁹⁰. Στην περίπτωση δε της ακύρωσης λόγω απειλής που ασκήθηκε από τρίτο πρόσωπο (ΑΚ 153), η θεμελίωση της ευθύνης δικαιολογείται κυρίως για λόγους επιείκειας απέναντι στον καλόπιστο ζημιωθέντα¹⁹¹. Γι' αυτό και η ευθύνη αυτή έχει από το νόμο δυνητικό χαρακτήρα.

Στη συνέχεια, αναπτύσσονται τα ειδικότερα χαρακτηριστικά των ανωτέρω δύο νόμιμων λόγων ευθύνης του πληρεξουσιοδότη, ανάλογα με το λόγο της ακύρωσης, καθώς και η σχέση της ευθύνης αυτής με εκείνη του ψευδοαντιπροσώπου κατά τις ΑΚ 231§§1 και 2.

¹⁸⁹ Βλ. την αντίστοιχη θεμελίωση της ex lege ευθύνης του ψευδοαντιπροσώπου κατά ΑΚ 231

¹⁹⁰ Βλ. Καρακατσάνη, ό.π. άρθρο ΑΚ 145 ΙΙ

¹⁹¹ Βλ. Ι. Καρακατσάνη άρθρο 153 ΙΙΙ, με παραπομπή στην ΑιτΕκθΕισΓΑ, 196. Παρατηρείται όμως, μεταξύ άλλων και από τον ίδιο, ότι η προστασία του καλόπιστου λήπτη της δήλωσης δεν φαίνεται εν προκειμένω πλήρως δικαιολογημένη, διότι υπερέχει το συμφέρον του επίσης καλόπιστου απειληθέντα. Ωστόσο, ο απειληθείς προστατεύεται και εν προκειμένω, στο μέτρο που μπορεί να αξιώσει το ποσό που κατέβαλε ως αποζημίωση κατά την ΑΚ 153 από το πρόσωπο που άσκησε την απειλή σε βάρος του (ΑΚ 152 σε συνδυασμό με ΑΚ 914 επ.)

ι. Σε περίπτωση ακύρωσης λόγω πλάνης (ΑΚ 145)

Όπως επισημάνθηκε, η ευθύνη του πλανηθέντα πληρεξουσιοδότη για αποζημίωση κατά τη διάταξη αυτή -όπως και κατά τη διάταξη της ΑΚ 153- δεν εξαρτάται από πταίσμα του. Για τη θεμελίωσή της απαιτούνται μόνο η ζημία του δικαιούχου και η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και της ακύρωσης. Η ευθύνη όμως του πληρεξουσιοδότη αποκλείεται όταν αυτός που ζημιώθηκε γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει την πλάνη (ΑΚ 145§2). Το βάρος απόδειξης αυτού φέρει ο εναγόμενος-πληρεξουσιοδότης. Η αποζημίωση συνίσταται, όπως προαναφέρθηκε, στο αρνητικό διαφέρον (διαφέρον εμπιστοσύνης)¹⁹², τίθεται όμως περιορισμός από το νόμο ως προς το ύψος αυτής, καθώς δεν μπορεί να υπερβαίνει το διαφέρον από την έγκυρη πληρεξουσιότητα (διαφέρον εκπλήρωσης).

Αναφορικά με το δικαιούχο της σχετικής αξίωσης για αποζημίωση στην περίπτωση αυτή, γίνεται δεκτό¹⁹³ ότι είναι κατ' αρχήν το πρόσωπο κατά του οποίου ασκήθηκε η αγωγή ακύρωσης, δηλαδή είτε ο πληρεξούσιος είτε ο τρίτος με τον οποίο επιχειρήθηκε¹⁹⁴ η κύρια δικαιοπραξία. Επομένως, η αξίωση αποζημίωσης μπορεί να ασκηθεί και με ανταγωγή κατά του πληρεξουσιοδότη στη δίκη της ακύρωσης¹⁹⁵.

Όταν δικαιούχος είναι ο πληρεξούσιος, η ζημία του λόγω της ακύρωσης συνίσταται κατά βάση στο ποσό που θα υποχρεωθεί, αν και καλόπιστος, να καταβάλει στον τυχόν επίσης καλόπιστο τρίτο κατά την ΑΚ 231§2. Για το λόγο αυτό, αν ο πληρεξούσιος εναχθεί από τον τρίτο βάσει της ΑΚ 231§2, μπορεί να προσεπικαλέσει τον πληρεξουσιοδότη ως δικονομικό εγγυητή (ΚΠολΔ 88), για να παρέμβει στη δίκη. Από την άλλη πλευρά, ο τρίτος, ως δανειστής του πληρεξουσίου κατά τα ανωτέρω, προκειμένου να προστατευθεί από ενδεχόμενη αφερεγγυότητα αυτού, μπορεί να ασκήσει πλαγιαστικά (ΚΠολΔ 72) την κατ' ΑΚ 145 αξίωση του τελευταίου κατά του πληρεξουσιοδότη. Επίσης, έχει τη δυνατότητα, αφού αποκτήσει για την απαίτησή του κατά του

¹⁹² Για το περιεχόμενο του αρνητικού διαφέροντος βλ. αναλυτικά Καρακατσάνη ό.π. άρθρο 145 ΙΙΙ

¹⁹³ Βλ. Κλαβαλίδου, ό.π. σελ. 188, Δεληγιάννη ό.π. σελ. 55 επ.

¹⁹⁴ Στην παραπάνω ανάπτυξη λαμβάνεται ως δεδομένη η συνηθέστερη περίπτωση, όπου η ακύρωση επήλθε μετά την κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας. Δεν είναι όμως απίθανο κατά το χρόνο της ακύρωσης να μην έχει καταρτιστεί ακόμα η κύρια δικαιοπραξία, αλλά να υφίσταται ζημία λόγω της ακύρωσης, οπότε το αρνητικό διαφέρον θα περιλαμβάνει π.χ. μόνο τα τυχόν προπαρασκευαστικά έξοδα του πληρεξουσίου ή του τρίτου εν όψει καταρτίσεως της κύριας δικαιοπραξίας. Στην περίπτωση αυτή, δεν θα τίθεται βεβαίως θέμα ζημίας του πληρεξουσίου λόγω αντικειμενική ευθύνης του κατά την ΑΚ 231 ούτε συρροή αντίστοιχης αξίωσης του τρίτου με την αξίωσή του κατά ΑΚ 145, τα οποία αναπτύσσονται στη συνέχεια.

¹⁹⁵ Βλ. Κλαβαλίδου, ό.π. σελ. 189, Δεληγιάννη ό.π. σελ. 56

πληρεξουσίου εκτελεστό τίτλο, να κατάσχει δυνάμει αυτού την απαίτηση του οφειλέτη του στα χέρια του πληρεξουσιοδότη κατά την ΚΠολΔ 982επ¹⁹⁶.

Όταν πάλι δικαιούχος της αξίωσης κατά ΑΚ 145 είναι ο τρίτος, τότε συρρέουν υπέρ αυτού δύο αυτοτελείς αξιώσεις προς αποζημίωση (της ΑΚ 145 κατά του πληρεξουσιοδότη και της ΑΚ 231§2 ή ΑΚ 231§1 κατά του πληρεξουσίου, ανάλογα με το αν αυτός είναι, αντίστοιχα, καλόπιστος ή κακόπιστος). Επομένως, αν ο τρίτος στραφεί πρώτα κατά του πληρεξουσιοδότη, δεν θα δικαιούται να στραφεί μετά κατά του πληρεξουσίου, εκτός αν η ζημία του υπερβαίνει αυτή που καλύπτεται από την ΑΚ 145, όπως στην περίπτωση της ΑΚ 231§1, οπότε θα διατηρήσει την αξίωση κατά του πληρεξουσίου για το επιπλέον¹⁹⁷.

ii. Σε περίπτωση ακύρωσης λόγω απειλής από τρίτο (ΑΚ 153)

Σε περίπτωση ακύρωσης της πληρεξουσιότητας λόγω απειλής, αντίστοιχη υποχρέωση του πληρεξουσιοδότη για αποκατάσταση της ζημίας από την ακύρωση προβλέπεται μόνο στην ειδική περίπτωση που η απειλή ασκήθηκε από τρίτο, δηλαδή, κατά βάση¹⁹⁸, από πρόσωπο διαφορετικό από τον λήπτη της δήλωσης παροχής πληρεξουσιότητας. Αν και η ΑΚ 153 δεν θέτει περιορισμό στην έκταση της αποζημίωσης, όπως η ΑΚ 145, το πεδίο εφαρμογής της είναι σαφώς στενότερο σε σχέση με την τελευταία, αφενός διότι η ευθύνη του απειληθέντα προβλέπεται ως δυνητική για το δικαστή (ενώ η ευθύνη του πλανηθέντα από την ακύρωση είναι υποχρεωτική), αφετέρου διότι οι προϋποθέσεις της ευθύνης είναι αυστηρότερες για το δικαιούχο.

¹⁹⁶ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 189

¹⁹⁷ Παρατηρείται ότι διαφορετική θα είναι η κατάσχεση της ευθύνης, αν δεχτούμε ότι δικαιούχος στην ΑΚ 145 είναι κάθε ζημιωθείς που αντλεί από την ακυρωθείσα πληρεξουσιότητα άμεσο έννομο συμφέρον, οπότε κατ' αρχήν αξίωση κατά του πληρεξουσιοδότη θα έχουν και οι δύο, εφόσον είναι καλόπιστοι, έτσι ώστε σε περίπτωση π.χ. καταβολής στον τρίτο, ο πληρεξούσιος θα έχει ευθύνη έναντι του τρίτου μόνο για το επιπλέον, ενώ σε περίπτωση ικανοποίησης του πληρεξουσίου, ο τρίτος θα έχει κατ' αυτού την αξίωση της ΑΚ 231§2. Τον κίνδυνο της προκληθείσας ζημίας, εφόσον και οι δύο είναι καλόπιστοι, θα φέρει επομένως ο πληρεξουσιοδότης, κάτι που είναι συνεπές με τη ratio της ειδικής (σε σχέση με την ΑΚ 231) διάταξης της ΑΚ 145.

¹⁹⁸ Για τον προσδιορισμό του «τρίτου» στην ΑΚ 153 είναι συνεπές να τεθούν τα ίδια κριτήρια με εκείνα για τον προσδιορισμό του «τρίτου» στην περίπτωση της ΑΚ 147 εδ. β βλ. Καρακατσάνη, ό.π. άρθρο ΑΚ 153 II. Όπως παρατηρείται από τον ίδιο ό.π., από τις διαφορετικές έννομες συνέπειες που προβλέπει κάθε μία από τις παραπάνω διατάξεις (δυνητική αποκατάσταση ζημίας κατά την ΑΚ 153 και αποκλεισμός ακύρωσης κατά την ΑΚ 147 εδ. β), προκύπτει ότι η απειλή αξιολογείται από το νόμο ως βαρύτερο ελάττωμα της βούλησης συγκριτικά με την απάτη.

Συγκεκριμένα, για τη στοιχειοθέτηση ευθύνης του απειληθέντα πληρεξουσιοδότη κατά την ΑΚ 153 πρέπει κατ' αρχάς, όπως αναφέρθηκε, η ακύρωση της πληρεξουσιότητας να οφείλεται σε απειλή που άσκησε σε βάρος του πληρεξουσιοδότη όχι ο λήπτης της πληρεξουσιότητας αλλά τρίτο πρόσωπο. Περαιτέρω, απαιτείται, βέβαια, ζημία του δικαιούχου και αιτιώδης συνάφεια αυτής με την ακύρωση. Επιπλέον, όμως, στην περίπτωση αυτή ο ζημιωθείς φέρει το βάρος της επίκλησης και απόδειξης ότι δεν γνώριζε ούτε όφειλε να γνωρίζει την απειλή, δηλαδή της καλής πίστης του. Κι αυτό γιατί η καλή πίστη του δικαιούχου στην περίπτωση της ΑΚ 153 συνιστά προϋπόθεση για τη θεμελίωση της αξίωσής του, δηλαδή στοιχείο της νόμιμης βάσης της αγωγής του, σε αντίθεση με την περίπτωση της ακύρωσης λόγω πλάνης, όπου βαρύνεται ο εναγόμενος-πλανηθείς να επικαλεστεί κατ' ένσταση και να αποδείξει τη γνώση ή τη βαριά αμέλεια του ζημιωθέντα, καθώς η τελευταία συνιστά κατά το νόμο (ΑΚ 145§2) λόγο απαλλαγής από την ευθύνη¹⁹⁹.

Όσον αφορά το πρόσωπο του δικαιούχου, η αξίωση της ΑΚ 153 γεννάται αποκλειστικά υπέρ του λήπτη της ακυρωθείσας δήλωσης περί παροχής πληρεξουσιότητας και όχι υπέρ του καθ' ου η ακύρωση ή –γενικότερα– του προσώπου που αντλεί άμεσα έννομο συμφέρον από την πληρεξουσιότητα. Επομένως, δικαιούχος στην περίπτωση της εσωτερικής πληρεξουσιότητας είναι μόνο ο πληρεξούσιος²⁰⁰, ενώ στην περίπτωση της εξωτερικής, μόνο ο τρίτος προς τον οποίο απευθύνθηκε η δήλωση περί παροχής πληρεξουσιότητας²⁰¹.

¹⁹⁹ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 190

²⁰⁰ Αυτό ισχύει και όταν μετά την παροχή της πληρεξουσιότητας με δήλωση προς τον πληρεξούσιο ανακοινωθεί το γεγονός αυτό στο τρίτο, γιατί η τελευταία αυτή ανακοίνωση δεν συνιστά δήλωση βούλησης, όπως απαιτεί η ΑΚ 153, αλλά πράξη δικαίου με στενή έννοια

²⁰¹ Κατά το Δελγιάννη, ο οποίος θεωρεί μόνο τη δήλωση προς τον πληρεξούσιο ως δήλωση βούλησης με δικαιοπρακτικό χαρακτήρα, με την οποία συστήνεται ουσιαστική πληρεξουσιότητα, ενώ τη δήλωση προς τον τρίτο, ακόμα και στην περίπτωση της εξωτερικής πληρεξουσιότητας (όταν δηλαδή απευθύνεται μόνο σε αυτόν), ως απλή νομική πράξη (πράξη δικαίου) με στενή έννοια και ειδικότερα ανακοίνωση νομικού γεγονότος (της παροχής πληρεξουσιότητας σε ορισμένο πρόσωπο), στην οποία ο νόμος προσαρτά αμέσως και αυτοτελώς εξουσιοδοτικά αποτελέσματα (τυπική πληρεξουσιότητα), ανεξάρτητα από τη βούληση του δηλώσαντος (βλ. αναλυτικά στον ίδιο ό.π. ιδίως σελ. 65 επ.), δικαιούχος της αποζημίωσης κατά την ΑΚ 153 μπορεί να είναι μόνο ο πληρεξούσιος, όταν έχει απευθυνθεί σ' αυτόν η δήλωση πληρεξουσιότητας, και όχι ο τρίτος (ό.π. σελ. 56-57). Ο τελευταίος, ωστόσο, αν του ανακοινώθηκε, σε περίπτωση εσωτερικής πληρεξουσιότητας, η παροχή αυτής, θα προστατεύεται, παρά την ακύρωση της πληρεξουσιοδότησης, κατ' εφαρμογή της αρχής του φαινομένου δικαίου, δυνάμει της οποίας θα εξακολουθεί, υπό προϋποθέσεις, να νομιμοποιείται τυπικά υπέρ αυτού ο πληρεξούσιος, παρά το ελάττωμα της δήλωσης βούλησης του πληρεξουσιοδότη, εφόσον ο τρίτος είναι καλόπιστος (βλ. ό.π.σελ 69 επ.). Αντίστοιχα, σε περίπτωση εξωτερικής πληρεξουσιότητας, δεν θα είναι κατ' αρχήν δυνατή η ακύρωση της δήλωσης που

Έτσι, στη συνηθέστερη περίπτωση που η πληρεξουσιότητα έχει καταρτιστεί με δήλωση που απευθύνθηκε στον πληρεξούσιο και η ακύρωσή της, λόγω άσκησης απειλής από τρίτο με την έννοια της ΑΚ 153, επιτευχθεί μετά την κατάρτιση της κύριας δικαιοπραξίας, ο καλόπιστος τρίτος με τον οποίο καταρτίστηκε η τελευταία δεν θα δικαιούται να στραφεί ευθέως κατά του πληρεξουσιοδότη για τη ζημία που υπέστη από την ακύρωση, ούτε ακόμα κι όταν η αγωγή ακύρωσης στρέφεται κατ' αυτού (σε περίπτωση που και η έγερση της αγωγής έλαβε χώρα μετά την κύρια δικαιοπραξία), π.χ. με ανταγωγή. Επομένως, στην ανωτέρω περίπτωση, ο καλόπιστος τρίτος μπορεί να στραφεί ευθέως μόνο κατά του ψευδοαντιπροσώπου για την αποκατάσταση της ζημίας του, ασκώντας την αξίωση της ΑΚ 231. Όπως όμως παρατηρήθηκε και παραπάνω, προκειμένου να προστατευθεί από ενδεχόμενη αφερεγγυότητα του πληρεξουσίου-οφειλέτη του, ο τρίτος έχει τη δυνατότητα να επιδιώξει την ικανοποίηση της ως άνω απαίτησής του, στρεφόμενος εμμέσως κατά του πληρεξουσιοδότη, υπό την προϋπόθεση ότι θεμελιώνεται στη συγκεκριμένη περίπτωση ευθύνη αυτού έναντι του πληρεξουσίου κατά την ΑΚ 153. Έτσι, ο τρίτος, ως δανειστής του πληρεξουσίου, μπορεί, αφενός, να ασκήσει πλαγιαστικά (ΚΠολΔ 72) την κατ' ΑΚ 153 αξίωση του τελευταίου κατά του πληρεξουσιοδότη, αφετέρου δε, έχει τη δυνατότητα να πετύχει την αναγκαστική ικανοποίηση της κατ' ΑΚ 231§2 απαίτησής του, κατάσχοντας την κατ' ΑΚ 153 απαίτηση του οφειλέτη του στα χέρια του πληρεξουσιοδότη (ΚΠολΔ 982επ). Από την άλλη πλευρά, αν ο πληρεξούσιος εναχθεί απευθείας από τον τρίτο βάσει της ΑΚ 231§2, μπορεί να προσεπικαλέσει τον πληρεξουσιοδότη-οφειλέτη του κατ' ΑΚ 153, ως δικονομικό εγγυητή (ΚΠολΔ 88), για να παρέμβει στη δίκη²⁰².

Σε περίπτωση, εξ' άλλου, που η πληρεξουσιότητα έχει καταρτιστεί με δήλωση που απευθύνθηκε στον τρίτο (εξωτερική πληρεξουσιότητα), ο τελευταίος, αν είναι καλόπιστος, θα έχει δύο αυτοτελείς αξιώσεις προς αποζημίωση (της ΑΚ 153 κατά του πληρεξουσιοδότη και της ΑΚ 231§2 ή ΑΚ 231§1 κατά του πληρεξουσίου, ανάλογα με το αν αυτός είναι, αντίστοιχα, καλόπιστος ή κακόπιστος), όπως και στην αντίστοιχη περίπτωση, που αναπτύχθηκε παραπάνω σε σχέση με την εφαρμογή της ΑΚ 145.

Σημειώνεται ότι ο πληρεξουσιοδότης, εφόσον κατέβαλε αποζημίωση στον λήπτη της δήλωσης κατά την ΑΚ 153, δικαιούται να αξιώσει το καταβληθέν ποσό από εκείνον που τον απείλησε,

απευθύνθηκε στον τρίτο, κατ' εφαρμογή της ίδιας ως άνω αρχής. Αν πάλι δεν έχει λάβει χώρα η ανωτέρω ανακοίνωση προς τον τρίτο ή σε κάθε περίπτωση δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις της φαινόμενης πληρεξουσιότητας, η ζημία του καλόπιστου τρίτου θα καλυφθεί μέσω της αξίωσής του κατά του πληρεξουσίου κατά την ΑΚ 231 (βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 57) βλ. αμέσως παρακάτω.

²⁰² Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 57

βάσει της ΑΚ 152 εδ. α σε συνδυασμό με τις διατάξεις για τις αδικοπραξίες (ΑΚ 914 επ.)²⁰³. Την αξίωση του πληρεξουσιοδότη κατ' ΑΚ 152 μπορεί ακόμα να ασκήσει πλαγιαστικά κατά του προσώπου που άσκησε την απειλή ο δικαιούχος της ΑΚ 153 αξίωσης.

Αναφορικά, τέλος, με την έκταση της αποζημίωσης (αρνητικού διαφέροντος) κατ' ΑΚ 153, παρατηρείται²⁰⁴, ότι, αν και δεν τίθεται περιορισμός ως προς το ύψος της, όπως στην ΑΚ 145, λόγω του δυνητικού της χαρακτήρα και της κατά νόμο σύνδεσης της τυχόν επιδίκασής αυτής καθώς και του ύψους της από τις συγκεκριμένες κάθε φορά περιστάσεις, στην πράξη δεν θα επιδικάζεται κατά κανόνα από το δικαστήριο πλήρης αποζημίωση παρά μόνο εύλογη, ενώ σπάνια η επιδικαζόμενη αποζημίωση θα ξεπερνά το διαφέρον εκπλήρωσης.

3. Εφαρμογή της κατ' ΑΚ 184 προστασίας των καλόπιστων τρίτων σε περίπτωση ακύρωσης πληρεξουσιότητας

Σημαντικό φραγμό στην αναδρομική ενέργεια της ακύρωσης θέτει η ίδια η ΑΚ 184, χάριν προστασίας των εμπράγματων δικαιωμάτων που τρίτοι απέκτησαν καλόπιστα από σύμβαση που ακυρώθηκε. Με την επιφύλαξη που τίθεται από την ανωτέρω διάταξη, γίνεται παραπομπή κυρίως στην ΑΚ 1204 (σε συνδυασμό με την ΑΚ 1203), προκειμένου για εμπράγματα συμβάσεις επί ακινήτων, αλλά και στις ΑΚ 1036 επ. που καθιερώνουν ευρύτερη προστασία υπέρ εκείνου που αποκτά καλόπιστα κινητό από μη κύριο²⁰⁵.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την ΑΚ 1204, τα εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων που τρίτοι απέκτησαν καλόπιστα δυνάμει μεταγεγραμμένης εμπράγματος σύμβασης που ακυρώθηκε δεν αναιρούνται με την ακύρωση, εφόσον αποκτήθηκαν πριν από αυτή, δηλαδή πριν από τη σημείωση της τελεσιδικής ακυρωτικής απόφασης στο περιθώριο της μεταγεγραμμένης σύμβασης, που, σύμφωνα με την ΑΚ 1203, αποτελεί το χρονικό σημείο, μετά το οποίο επέρχονται στην περίπτωση αυτή τα περιγραφόμενα στην ΑΚ 184 αποτελέσματα της ακύρωσης²⁰⁶.

²⁰³ Για το περιεχόμενο της αποζημίωσης βλ. αναλυτικά Καρακατσάνη άρθρο 152, το οποίο παραπέμπει *mutatis mutandis* στο περιεχόμενο της αντίστοιχης αξίωσης σε περίπτωση απάτης, άρθρο 149 Ι αρ. 3 επ.

²⁰⁴ Βλ. Ι. Καρακατσάνη ό.π. άρθρο 153 ΙΙΙ αρ. 4

²⁰⁵ Βλ. Μ. Καρασή ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου άρθρο 184 ΙΙ αρ. 5

²⁰⁶ Επομένως, τα ως άνω δικαιώματα προστατεύονται ακόμα κι αν αποκτήθηκαν μετά την τελεσιδικία της ακυρωτικής απόφασης, εφόσον δεν είχε ακόμα λάβει χώρα η σημείωση αυτής στο βιβλίο μεταγραφών βλ. Μ. Καρασή ό.π.

Εν όψει της προστατευτικής λειτουργίας των ανωτέρω διατάξεων, έχει απασχολήσει τη θεωρία το ζήτημα –επί του οποίου υφίσταται διχογνωμία- , αν χωρεί αναλογική εφαρμογή των ΑΚ 1203 και 1204 σε περίπτωση ακύρωσης πληρεξουσιότητας, δυνάμει της οποίας είχε καταρτιστεί από τον πληρεξούσιο, πριν από την ακύρωση, εμπράγματα σύμβαση για ακίνητο και είχε μεταγραφεί. Το ζήτημα τίθεται, δεδομένου ότι ο δικαιολογητικός λόγος της προστασίας των καλόπιστων τρίτων σε περίπτωση ακύρωσης μεταγεγραμμένης εμπράγματος σύμβασης από την οποία αυτοί απέκτησαν δικαιώματα επί ακινήτων, κατά τις ΑΚ 1203 και 1204 (ασφάλεια των εμπράγματος συναλλαγών που αφορούν σε ακίνητα μέσω της δημοσιότητας) συντρέχει και στην περίπτωση που, λόγω ακύρωσης της πληρεξουσιότητας, η ήδη καταρτισθείσα κατά το χρόνο της ακύρωσης κύρια εμπράγματα σύμβαση επί ακινήτου θεωρείται ότι καταρτίστηκε χωρίς εξουσία αντιπροσώπευσης. Κι αυτό επειδή, αν ο πληρεξουσιοδότης δεν εγκρίνει τη σύμβαση, η τελευταία θα παραμείνει ανίσχυρη. Πρακτικά, λοιπόν οι ειδικοί διάδοχοι εκείνου που συμβλήθηκε με τον ψευδοπληρεξούσιο βρίσκονται στην ίδια θέση, όπως αν είχε ακυρωθεί η σύμβαση με την οποία είχε αποκτήσει εμπράγματο δικαίωμα ο δικαιοπάροχός τους²⁰⁷.

Κατά μία άποψη²⁰⁸, δεδομένου ότι η επιφύλαξη της ΑΚ 184 προϋποθέτει ακύρωση σύμβασης, δεν μπορεί να επεκταθεί σε περιπτώσεις ακύρωσης μεταγεγραμμένων μονομερών δικαιοπραξιών. Υποστηρίζεται, ωστόσο, και αντίθετη άποψη²⁰⁹, που τάσσεται υπέρ της αναλογικής εφαρμογής των ΑΚ 1203-1204 σε περίπτωση ακύρωσης πληρεξουσιότητας, δυνάμει της οποίας είχε καταρτιστεί από τον πληρεξούσιο, πριν από την ακύρωση, εμπράγματα σύμβαση για ακίνητο και είχε μεταγραφεί, με επίκληση του προστατευτικού σκοπού των εν λόγω διατάξεων, που καλύπτει και την περίπτωση αυτή. Στα πλαίσια της άποψης αυτής, γίνεται γενικότερα δεκτό ότι ο προστατευτικός σκοπός των ΑΚ 1203-1204 επιβάλλει την αναλογική εφαρμογή τους και στην περίπτωση των μονομερών μεταγραφτέων δικαιοπραξιών, στην κατηγορία των οποίων εμπίπτει κατ' αποτέλεσμα και η πληρεξουσιότητα (όπως και η έγκριση, σε περίπτωση έλλειψης πληρεξουσιότητας), όταν χορηγείται για την κατάρτιση εμπράγματος συμβάσεων σε ακίνητα, για τη νομιμοποίηση των συμβαλλομένων. Προς συμπλήρωση των ανωτέρω επιχειρημάτων, πρέπει να προστεθεί ότι η υποβολή της πληρεξουσιότητας σε μεταγραφή γίνεται, όπως έχει ήδη επισημανθεί, από κοινού με την κύρια σύμβαση, με τη μνεία

²⁰⁷ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 194

²⁰⁸ Μπαλής, ό.π. §75 σελ. 205, Δεληγιάννης ό.π. σελ. 54, Καράσης ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο ΑΚ 184 ΙΙ αρ. 5

²⁰⁹ Δωρής, ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρα ΑΚ 216-217 ΙΙΙ αρ. 21 Σπυριδάκης Ι., Ακύρωση εμπράγματος δικαιοπραξίας και εμπράγματα δικαιώματα τρίτων, σελ.146 σημ. 12

και την προσάρτηση του πληρεξουσίου στην κύρια πράξη. Επομένως, και από την άποψη του τρόπου της δημοσιότητας, η μεταγεγραμμένη πληρεξουσιότητα ως τμήμα της ενιαίας μεταγραφής πρέπει να αντιμετωπιστεί όπως η μεταγεγραμμένη αυτοπρόσωπη σύμβαση.

Για τους λόγους αυτούς, κρίνεται σκόπιμη η ανάλογη εφαρμογή της ΑΚ 184, ώστε όταν ακυρώνεται η πληρεξουσιότητα, να μην αναιρούνται τα εμπράγματα δικαιώματα που απέκτησαν τρίτοι με βάση τη σύμβαση που επιχειρήθηκε από τον ψευδοπληρεξούσιο πριν από τη σημείωση της τελεσίδικης απόφασης ακύρωσης της πληρεξουσιότητας στο περιθώριο της μεταγεγραμμένης σύμβασης²¹⁰.

Τέλος, σε περίπτωση ακύρωσης πληρεξουσιότητας που χορηγήθηκε για εμπράγματα σύμβαση σε κινητό π.χ. μεταβίβαση κυριότητας κινητού, θέμα επίκλησης της ΑΚ 1036 (σύμφωνα με την επιφύλαξη της ΑΚ 184) τίθεται μόνο σε περίπτωση, που λόγω της ακύρωσης, καταστεί ανίσχυρη η αρχική μεταβίβαση οπότε, ο ειδικός διάδοχος του τρίτου που συμβλήθηκε με τον ψευδοπληρεξούσιο, θα μπορεί, εν' όψει της έλλειψης κυριότητας στο πρόσωπο του δικαιοπαρόχου του, να επικαλεστεί την ΑΚ 1036 για την κτήση κυριότητας κινητού από μη κύριο. Την εν λόγω διάταξη δεν θα μπορούσε να επικαλεστεί ο δικαιοπάροχός του, ως καλόπιστα συμβληθείς βάσει εκ των υστέρων ακυρωθείσας πληρεξουσιότητας, αφού η διάταξη της ΑΚ 1036 καλύπτει μόνο την έλλειψη κυριότητας στο πρόσωπο του μεταβιβάζοντα και όχι την έλλειψη πληρεξουσιότητας στο πρόσωπο του εμφανιζόμενου ως πληρεξουσίου του.

²¹⁰ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 194

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

Θεμελίωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου σε περίπτωση άκυρης ή ακυρώσιμης πληρεξουσιοδότησης

Α. Η αυτοτέλεια της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου έναντι της δικαιοπρακτικά παρασχεθείσας

Όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, κατ' εφαρμογήν της αρχής του φαινομένου δικαίου, είναι δυνατή η ex lege νομιμοποίηση του ενεργούντος ως πληρεξουσίου έναντι του καλόπιστου τρίτου συναλλαγέντος και η συνακόλουθη δέσμευση του κυρίου της υπόθεσης από την κύρια δικαιοπραξία, όταν η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του καλόπιστου τρίτου λόγω της οποίας αυτός συναλλάχθηκε με τον φαινόμενο πληρεξούσιο, προκλήθηκε από την ενδεικτική παροχής πληρεξουσιότητας εξωτερική συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης. Όπως προκύπτει από τη σχετική ανάπτυξη που προηγήθηκε, η θεμελίωση αυτής της σχετικής ισχύος (μόνο υπέρ του καλόπιστου ή των καλόπιστων τρίτων) πληρεξουσιότητας, που επιβάλλεται από την ανάγκη για ασφάλεια των συναλλαγών και εμπέδωση της συναλλακτικής πίστης, αποκτά αυτοτελή σημασία ως λόγος σύστασης εξουσίας αντιπροσώπευσης, όταν δεν υφίσταται έγκυρη δικαιοπρακτική θεμελίωση πληρεξουσιότητας, αντίστοιχης έκτασης με το φαινόμενο που δημιουργείται στους τρίτους. Ακολούθως, η αυτοτελής συστατική λειτουργία της αρχής του φαινομένου δικαίου μπορεί να ανακύψει, μεταξύ άλλων²¹¹, στις περιπτώσεις όπου ο κύριος της υπόθεσης προέβη σε δήλωση παροχής πληρεξουσιότητας κατ' ΑΚ 216 και 217§1, η οποία είναι ανίσχυρη λόγω ακυρότητας ή ακύρωσης αυτής, παράλληλα, όμως, δημιούργησε με τη συμπεριφορά του φαινόμενο ισχυρής πληρεξουσιότητας που οδήγησε τους καλόπιστους τρίτους σε συναλλαγή με τον φαινόμενο πληρεξούσιο²¹².

²¹¹ Για τις περιπτώσεις όπου προκύπτει αυτοτελής συστατική (τυπικής πληρεξουσιότητας) λειτουργία της προς τους τρίτους ανακοίνωσης πληρεξουσιότητας βλ. Μπόσδα 1972 σελ 3

²¹² Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 195

Πράγματι, όπως άλλωστε επιβάλλεται από τον προστατευτικό σκοπό της ανωτέρω αρχής, η εξωτερική συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης, ως δήλωση/ανακοίνωση γεγονότος²¹³, που συνιστά πράξη δημοσιότητας²¹⁴ (είτε πρόκειται για ρητή ανακοίνωση, ειδική ή δημόσια, άμεση ή έμμεση είτε για σιωπηρή, όταν δηλαδή συνάγεται από έμπρακτη συμπεριφορά, θετική ή αρνητική), βρίσκεται σε «χαλαρό δεσμό» με το γεγονός που ανακοινώνεται δι' αυτής στους τρίτους²¹⁵, δηλαδή με το γεγονός της παροχής πληρεξουσιότητας, επομένως και με την ίδια τη βούληση του δηλούντος για παροχή πληρεξουσιότητας. Και τούτο διότι, σε αντίθεση με τη δικαιοπρακτική δήλωση παροχής πληρεξουσιότητας, η ανακοίνωση πληρεξουσιότητας, στα πλαίσια της αρχής του φαινομένου δικαίου, ισχύει έναντι των καλόπιστων τρίτων όχι επειδή το θέλησε ο δηλών αλλά χάριν προστασίας αυτών²¹⁶.

Συνέπεια αυτού του «χαλαρού δεσμού» είναι ότι η βάσει φαινομένου δικαίου πληρεξουσιότητα μπορεί να ιδρυθεί -κατ' αρχήν- ανεξάρτητα από τυχόν ακυρότητα της πράξης παροχής πληρεξουσιότητας (πληρεξουσιοδότησης) αλλά και από ενδεχόμενο ελάττωμα της βούλησης του πληρεξουσιοδότη ή από ενδεχόμενη διάσταση μεταξύ δήλωσης και βούλησης αυτού, που καθιστούν την πληρεξουσιοδότηση ακυρώσιμη.

B. Η επίδραση ορισμένων λόγων ακυρότητας της πληρεξουσιοδότησης στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου

Παρά, ωστόσο, την κατ' αρχήν ανεξαρτησία, κατά τα ανωτέρω, της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου από το κύρος τυχόν δικαιοπρακτικά παρασχεθείσας, παρατηρείται ότι η συνδρομή ορισμένων λόγων ακυρότητας της δεύτερης εμποδίζει εν τοις πράγμασι και τη

²¹³ Για το χαρακτηρισμό της μη δικαιοπρακτικής συμπεριφοράς του κυρίου της υπόθεσης, που δημιουργεί, υπό προϋποθέσεις, φαινόμενο πληρεξουσιότητας, ως ανακοίνωσης γεγονότος βλ. Μπόσδα 1980 σελ. 1, Δεληγιάννη ό.π. σελ. 67 επ., όπου αποδίδεται ο ίδιος νομικός χαρακτηρισμός στη (μη δικαιοπρακτική) δήλωση του κυρίου της υπόθεσης προς τον τρίτο, με την οποία δημιουργείται σχετικής ισχύος «τυπική πληρεξουσιότητα» (σε αντιδιαστολή με την απόλυτης ισχύος ουσιαστική, που παρέχεται δικαιοπρακτικά προς τον εξουσιοδοτούμενο).

²¹⁴ Αυτό ισχύει για όλες τις πράξεις δημοσιότητας, οι οποίες έχουν αυτοτελή συστατική λειτουργία ακριβώς βάσει της αρχής του φαινομένου δικαίου βλ. Δεληγιάννη σελ. 69.

²¹⁵ Βλ. Δεληγιάννη, ό.π. σελ. 69, Μπόσδα 1972 σελ. 3, Μπόσδα 1980 σελ. 1-2

²¹⁶ Βλ. Δεληγιάννη σελ. 76-77

στοιχειοθέτηση της πρώτης. Η αρνητική αυτή επίδραση είναι έμμεση και δικαιολογείται στο βαθμό που ο συγκεκριμένος λόγος ακυρότητας αποτελεί ταυτόχρονα λόγο που αποκλείει τη συνδρομή κάποιας από τις προϋποθέσεις της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου και συγκεκριμένα είτε τον καταλογισμό της συμπεριφοράς του κυρίου της υπόθεσης στον φορέα αυτής είτε τη δημιουργία φαινομένου δικαίου, με την έννοια των εξωτερικών ενδείξεων από τις οποίες ένας αντικειμενικός παρατηρητής μπορεί να σχηματίσει την πεποίθηση ότι έχει παρασχεθεί εγκύρως πληρεξουσιότητα.

I. Έλλειψη δικαιοπρακτικής ικανότητας

Έτσι, αποκλείεται η θεμελίωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου όταν ο κύριος της υπόθεσης στερείται πλήρους δικαιοπρακτικής ικανότητας (εκτός αν η περιορισμένη δικαιοπρακτική του ικανότητα αρκεί εν προκειμένω για την επιχείρηση της δικαιοπραξίας, στην οποία προέβη στο όνομα και για λογαριασμό του ο φαινόμενος πληρεξούσιος). Και τούτο διότι ο καταλογισμός στον κύριο της υπόθεσης της ενδεικτικής παροχής πληρεξουσιότητας συμπεριφοράς του, που, κατά κανόνα, τεκμαίρεται, αποκλείεται αν ο τελευταίος αποδείξει φυσική ανικανότητα προς καταλογισμό λόγω ηλικίας ή νόσου. Περαιτέρω, γίνεται δεκτό²¹⁷ ότι οι κανόνες του Αστικού Κώδικα περί δικαιοπρακτικής ικανότητας (ΑΚ 127 επ. και ΑΚ 170 επ. καθώς και ειδικές διατάξεις), που θεσπίζουν τεκμήρια σχετικά με την φυσική ανικανότητα προς καταλογισμό και καθορίζουν τους όρους υπό τους οποίους μπορεί να δικαιοπρακτεί ένα περιορισμένα ικανό πρόσωπο, μπορούν να εφαρμοστούν αναλογικά και στις πράξεις δημοσιότητας, όπως είναι εν προκειμένω η ενδεικτική παροχής πληρεξουσιότητας συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης. Ακολούθως, για να συνιστά η «ανακοίνωση πληρεξουσιότητας» καταλογιστή στον κύριο της υπόθεσης συμπεριφορά και να μπορεί να αποδοθεί σε αυτήν νομική σημασία και δεσμευτικότητα, πρέπει ο τελευταίος να έχει την ίδια δικαιοπρακτική ικανότητα με εκείνη που απαιτείται κατά νόμο για την έγκυρη παροχή πληρεξουσιότητας²¹⁸.

²¹⁷ Βλ. Δεληγιάννη σελ. 79 επ.

²¹⁸ Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι αποκλείεται *in concreto* να είναι άκυρη η πληρεξουσιοδότηση λόγω δικαιοπρακτικής ανικανότητας του πληρεξουσιοδότη, να είναι όμως καταλογιστή σε αυτόν η ανακοίνωση της πληρεξουσιότητας στον τρίτο και το αντίστροφο, δεδομένου ότι ο κρίσιμος χρόνος για τη συνδρομή της προϋπόθεσης αυτής μπορεί να είναι διαφορετικός. Αυτό θα συμβαίνει αν π.χ. κατά το χρόνο της δικαιοπρακτικής δήλωσης ο πληρεξουσιοδότης δεν είχε συνείδηση τωνπραττομένων (ΑΚ 131) και η κατάσταση αυτή δεν συνέτρεχε κατά τον χρόνο ανακοίνωσης της ακύρως παρασχεθείσας πληρεξουσιότητας.

Εκτός αυτού, όμως, η δικαιοπρακτική ικανότητα του κυρίου της υπόθεσης απαιτείται, σε κάθε περίπτωση, για την εγκυρότητα της ίδιας της κύριας δικαιοπραξίας, αφού αυτή καταρτίζεται από το φαινόμενο πληρεξούσιο στο όνομα και για λογαριασμό του κυρίου της υπόθεσης και δεσμεύει τον τελευταίο. Κατά συνέπεια, όσα παρατηρήθηκαν ανωτέρω για τη δικαιοπρακτική ικανότητα του πληρεξουσιοδότη ισχύουν και στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου, για την ταυτότητα του νομικού λόγου²¹⁹.

II. Έλλειψη νόμιμου συστατικού τύπου

Η τήρηση νόμιμου συστατικού τύπου, όταν κατ' εξαίρεση, όπως αναπτύχθηκε ανωτέρω, επιβάλλεται για το κύρος της πληρεξουσιοδότησης είτε έμμεσα, κατ' ΑΚ 217§2, είτε άμεσα, βάσει ειδικής διάταξης νόμου, αποτελεί προϋπόθεση και για τη στοιχειοθέτηση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου²²⁰, έτσι ώστε τα υφιστάμενα εξωτερικά στοιχεία να δικαιολογούν την εμπιστοσύνη των τρίτων στην ύπαρξη έγκυρης πληρεξουσιότητας. Επομένως, όταν για το κύρος της πληρεξουσιοδότησης απαιτείται π.χ. συμβολαιογραφικός τύπος, δεν δημιουργείται φαινόμενο πληρεξουσιότητας μόνο με την έμπρακτη (συναγόμενη) συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης (π.χ. την ανοχή ή την υπαίτια αδράνεια αυτού) ούτε με την προφορική ή και απλώς έγγραφη ανακοίνωση της πληρεξουσιότητας από αυτόν (π.χ. με ατομική ειδοποίηση του τρίτου ή με δημόσια ανακοίνωση), αλλά απαιτείται να περιέλθει σε γνώση του τρίτου σχετικό συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο π.χ. με επίδειξη αυτού στον τρίτο από τον ίδιο τον κύριο της υπόθεσης ή από το φαινόμενο πληρεξούσιο, στον οποίο ο κύριος το παρέδωσε.

²¹⁹ Το ίδιο ισχύει και για τη δικαιοπρακτική ικανότητα του φαινομένου πληρεξουσίου, για τον οποίο αρκεί περιορισμένη δικαιοπρακτική ικανότητα κατ' ΑΚ 213. Βλ. σχετικά και Μπόσδα 1980 σελ. 5

²²⁰ Βλ. ενδεικτικά Μπόσδα 1980 σελ. 16 επ. που αναφέρεται στο ανίσχυρο της «σιωπηρής πληρεξουσιότητας» σε περίπτωση νόμιμου συστατικού τύπου, εννοώντας τόσο την έμπρακτη συμπεριφορά από την οποία συνάγεται δικαιοπρακτική βούληση για παροχή πληρεξουσιότητας όσο και εκείνη από την οποία συνάγεται ανακοίνωση πληρεξουσιότητας.

Γ. Η επίδραση των ελαττωμάτων της βούλησης και της διάστασης μεταξύ δήλωσης και βούλησης του πληρεξουσιοδότη στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου

Ι. Εισαγωγικές παρατηρήσεις: Βούληση προς εξουσιοδότηση και βούληση προς ανακοίνωση

Όπως επισημάνθηκε, συνέπεια της ανεξαρτησίας της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου από τη βούληση του κυρίου της υπόθεσης προς παροχή πληρεξουσιότητας είναι ότι τυχόν ελαττώματα της εν λόγω βούλησης ή διάστασης μεταξύ δήλωσης και βούλησης, που κατ' εφαρμογή των ΑΚ 140 επ. θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ακύρωση της σχετικής δικαιοπραξίας ή σε ακυρότητα αυτής (σε περίπτωση εικονικότητας), δεν ασκούν κατ' αρχήν επίδραση στη θεμελίωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις της τελευταίας. Από την άλλη πλευρά, όμως, για να είναι καταλογιστή η συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης και, επομένως, νομικά δεσμευτική, πρέπει να είναι καθ' εαυτή ηθελημένη, να υφίσταται δηλαδή βούληση του δηλούντος/πράττοντος ως προς την ανακοίνωση της πληρεξουσιότητας ή την ενδεικτική αυτής έμπρακτη συμπεριφορά. Για το λόγο αυτό, γίνεται διάκριση ανάμεσα στη «βούληση προς εξουσιοδότηση», η οποία δεν αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της συμπεριφοράς του κυρίου της υπόθεσης στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου και τη «βούληση προς ανακοίνωση», η οποία ως στοιχείο του καταλογισμού, ασκεί επίδραση στη θεμελίωση της υπό εξέταση πληρεξουσιότητας²²¹.

Από τα παραπάνω τίθενται στενά όρια στη δυνατότητα αναλογικής εφαρμογής των διατάξεων του ΑΚ περί ελαττωμάτων της βούλησης και διάστασης μεταξύ δήλωσης και βούλησης, στην περίπτωση της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου²²², δεδομένου ότι αναλογική εφαρμογή θα είναι κατ' αρχήν επιτρεπτή μόνο όταν υφίσταται διάσταση μεταξύ βούλησης προς ανακοίνωση και (ρητής) ανακοίνωσης της πληρεξουσιότητας²²³, ή η βούληση του κυρίου της

²²¹ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 109 επ. και, ειδικότερα, σελ 113 επ. για την ανεξαρτησία από τη βούληση προς εξουσιοδότηση και σελ. 117 επ. για τη σχετική εξάρτηση από τη βούληση ως στοιχείο του καταλογισμού.

²²² Όπως άλλωστε γενικότερα παρατηρείται για τις πράξεις δημοσιότητας (βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 109-110), η πλήρης αναλογική εφαρμογή επ' αυτών των εν λόγω διατάξεων δεν είναι δυνατή, διότι αυτό αντιβαίνει προφανώς στον προορισμό τους.

²²³ Η διάσταση αυτή δεν είναι νοητή σε περίπτωση έμπρακτης συμπεριφοράς

υπόθεσης σε σχέση με την ανακοίνωση ή αυτή καθεαυτή την έμπρακτη συμπεριφορά του έχει σχηματιστεί ελαττωματικά²²⁴. Σε κάθε περίπτωση, από τον προστατευτικό σκοπό της αρχής του φαινομένου δικαίου, δηλαδή την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των καλόπιστων τρίτων, προκύπτει ότι τα περιθώρια ανατροπής της φαινόμενης πληρεξουσιότητας ή της πληρεξουσιότητας ανοχής κατ' επίκληση τυχόν ελαττωματικής διαμόρφωσης της βούλησης του κυρίου της υπόθεσης ή διάστασης μεταξύ αυτής και της δήλωσής του πρέπει να είναι πολύ περιορισμένα.

Πρέπει, εξάλλου, να επισημανθεί ότι και στο πεδίο των υπό εξέταση διατάξεων του ΑΚ περί ακυρωσίας και εικονικότητας δικαιοπραξιών, υφίστανται, χάριν προστασίας της καλής πίστης τρίτων, προστατευτικές διατάξεις με σημαντικό πεδίο εφαρμογής, η εφαρμογή των οποίων, όπως ήδη αναπτύχθηκε ανωτέρω, έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό της ακύρωσης ή την αδυναμία αντίταξης της ακυρότητας λόγω εικονικότητας έναντι του καλόπιστου τρίτου συναλλασσομένου. Πρόκειται για τις ΑΚ 144 περ. 2, ΑΚ 147 εδ. β και ΑΚ 139, οι οποίες, όπως έχει τονιστεί στην οικεία θέση, αποτελούν σε μεγάλο βαθμό εκφάνσεις της αρχής του φαινομένου δικαίου σε βάρος της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας, και, κατ' αποτέλεσμα, σχετικοποιούν την εξάρτηση της συστατικής πληρεξουσιότητας δικαιοπραξίας από τη βούληση του πληρεξουσιού. Κατά μείζονα λόγο οι διατάξεις αυτές εφαρμόζονται επί πράξεων δημοσιότητας²²⁵ και μπορούν να αξιοποιηθούν ως νομικά ερείσματα στο πλαίσιο της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου, αν και η προστασία που παρέχουν δεν είναι επαρκής. Για το λόγο αυτό, προτείνεται και η προσφυγή στην ΑΚ 281 που απαγορεύει την καταχρηστική άσκηση δικαιώματος.²²⁶

²²⁴ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 195-196, Δεληγιάννη ό.π. σελ. 117. Γίνεται λόγος για αναλογική εφαρμογή λόγω της παραδοχής ότι στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου δεν υπάρχει δικαιοπρακτική συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης αλλά ανακοίνωση γεγονότος, που, ως πράξη φημοσιότητας, συνιστά πράξη δικαίου με τη στενή έννοια του όρου. Αντίθετα, βλ. Μεντή ό.π. σελ. 201, ο οποίος δέχεται τη δικαιοπρακτική θεμελίωση και της φαινόμενης πληρεξουσιότητας/πληρεξουσιότητας ανοχής και εφαρμόζει ευθέως τις διατάξεις περί πλάνης, καταλήγοντας, ωστόσο, στο ίδιο συμπέρασμα με την παρούσα ανάπτυξη.

²²⁵ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 111

²²⁶ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 116

II. Ειδικότερη διερεύνηση της επίδρασης των ελαττωμάτων της βούλησης και της διάστασης μεταξύ δήλωσης και βούλησης του πληρεξουσιοδότη στην πληρεξουσιότητα βάσει φαινομένου δικαίου

Κατ' εφαρμογή των ανωτέρω γενικών παρατηρήσεων και ενόψει της δυσχέρειας και του έντονου ενδιαφέροντος που παρουσιάζει στη θεωρία το ζήτημα της ακυρωσίας (ιδίως λόγω πλάνης) της πληρεξουσιότητας, όταν αυτή θεμελιώνεται βάσει φαινομένου δικαίου, μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες ειδικότερες παρατηρήσεις:

α) Σε περίπτωση πλάνης

Η ανεξαρτησία της ανακοίνωσης²²⁷ της πληρεξουσιότητας από τη βούληση προς εξουσιοδότηση αποκλείει, αρχικά, την ακύρωση αυτής με την αιτιολογία ότι υφίσταται ακούσια διάσταση, λόγω ουσιώδους πλάνης, μεταξύ της ανακοίνωσης της πληρεξουσιότητας από τον κύριο της υπόθεσης και της βούλησης αυτού προς εξουσιοδότηση. Κατά συνέπεια, ο κύριος δεν μπορεί να ζητήσει ακύρωση της ανακοίνωσης επειδή πλανήθηκε π.χ. ως προς την ιδιότητα του πληρεξουσίου ή ως προς τη σημασία της παρασχεθείσας πληρεξουσιότητας. Επίσης, δεν χωρεί ανάλογη εφαρμογή των ΑΚ 140 επ., αν π.χ. ο κύριος της υπόθεσης πλανήθηκε ως προς τις έννομες συνέπειες της ρητής ανακοίνωσης, στην οποία προέβη, ή αν, επί πληρεξουσιότητας ανοχής, πλανήθηκε ως προς τη σημασία της ανοχής του²²⁸. Περαιτέρω, ο κύριος της υπόθεσης δεν μπορεί να ζητήσει την ακύρωση της ανακοίνωσης με την αιτιολογία ότι πίστευε πεπλανημένα στην εγκυρότητα της χορηγηθείσας πληρεξουσιότητας, ακόμα κι αν η πλάνη αυτή

²²⁷ Με τον όρο νοείται εδώ όχι μόνο η ρητή ανακοίνωση αλλά και κάθε συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης που μπορεί να προκαλέσει τη δημιουργία φαινομένου δικαίου.

²²⁸ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 196, επίσης Απ. Γεωργιάδη, Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας σελ. 234 αρ. Ε 113-114, όπου γίνεται δεκτό ότι η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του καταναλωτικού κοινού, που συναλλάσσεται με το λήπτη του franchising (σύμβασης δικαιόχρησης), ότι δηλαδή η επιχείρηση του λήπτη είναι υποκατάστημα της ενιαίας επιχείρησης του δότη (λόγω χρήσης του σήματος κλπ του τελευταίου) οδηγεί στη θεμελίωση «φαινόμενης αντιπροσώπευσης», όταν την εσφαλμένη αυτή εντύπωση δημιουργεί όχι μόνο η συμπεριφορά του λήπτη αλλά και του δότη. Εν προκειμένω, είτε πρόκειται για φαινόμενη πληρεξουσιότητα είτε για πληρεξουσιότητα ανοχής, γίνεται δεκτό ότι δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις για τα ελαττώματα της βούλησης του δότη, καθώς για τη δέσμευση αυτού από τη σύμβαση μεταξύ λήπτη και καλόπιστου τρίτου, δεν είναι νομικά σημαντική η πραγματική του βούληση αλλά μόνο η εξωτερική του συμπεριφορά που προκάλεσε το φαινόμενο αντιπροσώπευσης.

(που αναφέρεται στα παραγωγικά αίτια της βούλησης) θεωρηθεί ουσιώδης²²⁹. Η ίδια λύση γίνεται δεκτό²³⁰ ότι προκύπτει κατ' εφαρμογή της ΑΚ 144 περ. 2, που αποκλείει την ακύρωση λόγω πλάνης, όταν αυτή αντιβαίνει στην καλή πίστη. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται²³¹ ότι η επίκληση της πλάνης ως λόγου ακύρωσης στην περίπτωση της φαινόμενης πληρεξουσιότητας αντίκειται κατ' ΑΚ 144 περ. 2 στην καλή πίστη, καθώς η τελευταία απαιτεί να επωμίζεται ο κύριος της υπόθεσης τον κίνδυνο της λόγω πλάνης δήλωσής του έναντι των τρίτων, όταν αυτή προκάλεσε τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη τους, δεδομένου ότι ο πλανηθείς κατά κανόνα θα μπορούσε να αποφύγει την πλάνη αν επεδείκνυε τη δέουσα επιμέλεια, ενώ οι τρίτοι δεν είναι συνήθως σε θέση να διαπιστώσουν την ύπαρξη πλάνης. Στην περίπτωση αυτή γίνεται δεκτό ότι προέχει αναμφισβήτητα το συμφέρον του τρίτου να εμπιστεύεται με ασφάλεια την ανακοίνωση του κυρίου της υπόθεσης και όχι του τελευταίου να μη δεσμεύεται από δηλώσεις που δεν θέλησε ως προς το περιεχόμενο²³².

Ζήτημα τίθεται, από την άλλη πλευρά, αν είναι δυνατή η ακύρωση της ανακοίνωσης κατ' επίκληση τυχόν εσφαλμένης διαβίβασης αυτής ή παραδρομής κατά τη διατύπωσή της ή πλάνης του κυρίου της υπόθεσης ως προς το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται. Δεδομένου ότι ο λόγος ακύρωσης εν προκειμένω αφορά στη βούληση προς ανακοίνωση, η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ κατ' αρχήν γίνεται δεκτή²³³ (με την επιφύλαξη της ΑΚ 144 περ. 2). Ωστόσο, υποστηρίζεται²³⁴, ότι και στην περίπτωση αυτή η ακύρωση πρέπει εξ' αρχής να

²²⁹ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 115

²³⁰ Αξίζει να σημειωθεί ότι και ο Μεντής, ό.π. σελ. 201, ο οποίος εκπροσωπεί την άποψη ότι η φαινόμενη πληρεξουσιότητα θεμελιώνεται δικαιοπρακτικά και ότι, συνεπώς, είναι κατ' αρχήν δυνατή η προσβολή αυτής λόγω πλάνης, δέχεται ότι, εν' όψει της ΑΚ 144 περ. 2, δεν μπορεί κατά κανόνα να προβληθεί η πλάνη του κυρίου της υπόθεσης ως προς τη δικαιοπρακτική σημασία της συμπεριφοράς του (όταν η τελευταία είναι έμπρακτη).

²³¹ Βλ. Μπόσδα Η σιωπηρά πληρεξουσιότητας, σελ. 8, Δεληγιάννη ό.π. σελ. 114-115

²³² Αν και στην παρούσα ανάπτυξη ανιχνεύεται αυτοτελώς η ακυρωσία της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου και, για το λόγο αυτό, θεωρείται δεδομένο ότι η προηγηθείσα πληρεξουσιοδότηση έχει ακυρωθεί, στην πράξη η συνύπαρξη μιας κατ' αρχήν ακυρώσιμης λόγω ουσιώδους πλάνης πληρεξουσιοδότησης με τη διαμόρφωση εξωτερικών ενδείξεων που δημιουργούν στους καλόπιστους τρίτους φαινόμενο πληρεξουσιότητας, θα έχει ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό ακύρωσης έναντι του καλόπιστου τρίτου και της ίδιας της δικαιοπραξίας, δεδομένου ότι θα στοιχειοθετείται αντίθεση στην καλή πίστη κατά ΑΚ 144 περ. 2.

²³³ Βλ. Κλαβανίδου ό.π. σελ. 196 και 82-83

²³⁴ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 118

αποκλείσται ως αντικείμενη στην καλή πίστη κατ' ΑΚ 144 περ. 2, για τους ανωτέρω λόγους, που ισχύουν και εδώ²³⁵.

Όπως είναι ευνόητο, η επίκληση της ΑΚ 144 περ. 2, κατά τα ανωτέρω, έχει σκοπό να αποκλείσει την αναδρομική ανατροπή των αποτελεσμάτων της φαινόμενης πληρεξουσιότητας, που συνεπάγεται η ακύρωση της ανακοίνωσης, ως προϋπόθεση αυτής. Άλλο είναι το ζήτημα της δυνατότητας του κυρίου της υπόθεσης να προβεί σε διόρθωση της ανακοίνωσης, η οποία δεν μπορεί όμως να έχει αναδρομική ισχύ, αλλά ενεργεί ex nunc²³⁶.

β) Σε περίπτωση απάτης

Όπως στην περίπτωση συνδρομής ουσιώδους πλάνης, κατά τα ανωτέρω, έτσι και όταν η βούληση προς εξουσιοδότηση ήταν προϊόν απάτης, δεν χωρεί αναλογική εφαρμογή των σχετικών διατάξεων του ΑΚ σε περίπτωση πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου. Εν προκειμένω, παρατηρείται²³⁷ ότι, ακόμα κι αν επιτευχθεί ακύρωση της πληρεξουσιότητας λόγω απάτης, αφού, όπως έγινε δεκτό αμέσως ανωτέρω (παρ. 1), δεν μπορεί να ακυρωθεί και η ανακοίνωση με τον ισχυρισμό ότι έγινε λόγω πλάνης ότι η πληρεξουσιότητα ήταν έγκυρη, δεν μπορεί ούτε βάσει του ισχυρισμού ότι η βούληση προς εξουσιοδότηση διαμορφώθηκε ελαττωματικά²³⁸. Σε περίπτωση όμως που ο τρίτος γνώριζε την απάτη ή η άγνοιά του δεν είναι δικαιολογημένη, οπότε δεν είναι καλόπιστος, όπως απαιτείται για την εφαρμογή της αρχής του

²³⁵ Σε κάθε περίπτωση, όταν ο καλόπιστος τρίτος έλαβε γνώση της πληρεξουσιότητας με ανακοίνωση του πληρεξουσιοδότη, ο τελευταίος βαρύνεται να αποδείξει τη συμφωνία της ακύρωσης με την καλή πίστη και όχι ο τρίτος την αντίθεση προς αυτήν, αντίθετα με τα ισχύοντα στις υπόλοιπες περιπτώσεις εφαρμογής της ΑΚ 144 περ. 2 βλ. Μπόσδα 1972 σελ. 5-6

²³⁶ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 114, υποσημείωση 174, όπου παρατηρείται επιπλέον ότι δυνάμει της ΑΚ 221 και η διόρθωση (όπως και η ανακοίνωση) πρέπει να απευθυνθεί στον τρίτο. Κατά το Μεντή, ό.π. σελ. 201, που τάσσεται υπέρ της δικαιοπρακτικής θεμελίωσης της φαινόμενης πληρεξουσιότητας, έμμεση συνέπεια της ΑΚ 144 περ. 2 είναι και το ότι αποκλείεται η επίκληση της πλάνης για παρελθούσα δικαιοπραξία, όταν η πληρεξουσιότητα αποτέλεσε τη βάση για κατάρτιση περισσότερων συναλλαγών με το κοινό. Για λόγους προστασίας των τρίτων συναλλασσομένων και ασφάλειας των συναλλαγών, η ακυρότητα μιας τέτοιας πληρεξουσιότητας λόγω πλάνης ενεργεί μόνο ex nunc.

²³⁷ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 115-116

²³⁸ Το ίδιο ισχύει και όταν η βούληση προς εξουσιοδότηση ήταν προϊόν απειλής βλ. στην αμέσως επόμενη παράγραφο (3)

φαινομένου δικαίου, ο κύριος μπορεί να αποκρούσει την επίκληση από τον τρίτο της ελαττωματικής ανακοίνωσης με την ένσταση της κατάχρησης δικαιώματος.

Για την προστασία του καλόπιστου τρίτου, όπως ήδη επισημάνθηκε, μπορεί να γίνει επίκληση και της ΑΚ 147 εδ. β, που εφαρμόζεται στην πληρεξουσιοδότηση λόγω απάτης. Δεδομένου όμως, ότι το πεδίο εφαρμογής της είναι περιορισμένο, για τις περιπτώσεις που δεν καλύπτει (π.χ. όταν η ανακοίνωση του κυρίου της υπόθεσης είναι δημόσια) μπορεί να γίνει προσφυγή στην ΑΚ 281²³⁹.

γ) Σε περίπτωση απειλής

Σε περίπτωση που η βούληση προς εξουσιοδότηση ήταν προϊόν απειλής, ισχύουν οι ίδιες παρατηρήσεις που έγιναν αμέσως ανωτέρω (παρ. 2) για την απάτη, παρά το γεγονός ότι δεν μπορεί εν προκειμένω να γίνει επίκληση ειδικής προστατευτικής διάταξης, όπως της ΑΚ 147 εδ. β. Αντίθετα, γίνεται δεκτή²⁴⁰ η δυνατότητα ακύρωσης λόγω απειλής, αν η συνδρομή της τελευταίας καθιστά ελαττωματική τη βούληση του κυρίου της υπόθεσης προς ρητή ανακοίνωση ή προς αυτή καθεαυτή την έμπρακτη συμπεριφορά του, εξαιτίας της οποίας δημιουργήθηκε το φαινόμενο περί παροχής πληρεξουσιότητας. Πρέπει δηλαδή να είναι προϊόν απειλής η ίδια η βούληση προς ανακοίνωση. Στην περίπτωση αυτή, ο καλόπιστος τρίτος προστατεύεται από την ΑΚ 153 (που, όπως αναπτύχθηκε, θεσπίζει δυνητική ευθύνη του κυρίου της υπόθεσης προς αποζημίωση), αν η ανακοίνωση είχε απευθυνθεί σε αυτόν. Αν, όμως, η ανακοίνωση ήταν δημόσια ή πρόκειται για έμπρακτη συμπεριφορά του κυρίου της υπόθεσης, η προστασία του τρίτου δεν καλύπτεται από το γράμμα της ΑΚ 153. Στην περίπτωση αυτή προτείνεται για λόγους επιείκειας²⁴¹, η (διασταλτική) ερμηνεία της διάταξης, ώστε να περιληφθεί στο πεδίο εφαρμογής της και ο κύκλος προσώπων στον οποίο απευθύνονται οι ανωτέρω κατηγορίες ανακοινώσεων.

²³⁹ Βλ. και Μπόσδα 1980 σελ. 8

²⁴⁰ Βλ. Μπόσδα 1980 σελ. 9, στον ίδιο 1972 σελ. 6, Δεληγιάννη ό.π. σελ. 118

²⁴¹ Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 119

δ) Σε περίπτωση εικονικότητας

Σε περίπτωση, τέλος, εκούσιας διάστασης μεταξύ ανακοίνωσης και βούλησης προς εξουσιοδότηση (εικονικότητα) η δεσμευτικότητα της ανακοίνωσης (όπως άλλωστε και της δικαιοπρακτικής δήλωσης βούλησης) χάριν προστασίας των καλόπιστων τρίτων εξασφαλίζεται πλήρως από την ΑΚ 139, δυνάμει της οποίας, δεν μπορεί να αντιταχθεί κατά του καλόπιστου τρίτου η ακυρότητα λόγω εικονικότητας. Δεν ενδιαφέρει εν προκειμένω αν η ανακοίνωση απευθύνθηκε προς τον τρίτο ή ήταν δημόσια, αρκεί ο τρίτος να συναλλάχθηκε με τον εμφανιζόμενο ως πληρεξούσιο επειδή πείσθηκε ότι έχει πληρεξουσιότητα λόγω της εξωτερικής συμπεριφοράς του κυρίου της υπόθεσης²⁴².

Όπως προκύπτει από τις ανωτέρω ειδικότερες παρατηρήσεις, οι περιπτώσεις ανατροπής της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου είναι πρακτικά ελάχιστες.

²⁴² Βλ. Δεληγιάννη ό.π. σελ. 114, Μπόσδα 1980 σελ. 9, στον ίδιο 1972 σελ. 5.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην ανάπτυξη που προηγήθηκε επιχειρήθηκε η διερεύνηση των συνεπειών της άκυρης και της ακυρώσιμης πληρεξουσιότητας στο πεδίο της εκούσιας άμεσης αντιπροσώπευσης σε δύο βασικά επίπεδα: αφενός μεν μέσα από την κατ' αρχήν υπαγωγή τους στις περιπτώσεις έλλειψης εξουσίας αντιπροσώπευσης που εμφανίζονται με αξιόλογη συχνότητα στη συναλλακτική ζωή και ενεργοποιούν την εφαρμογή των αντίστοιχων γενικών διατάξεων για τη διευθέτηση των συγκρουόμενων συμφερόντων των εμπλεκόμενων μερών (δηλαδή του κυρίου της υπόθεσης, του ψευδοαντιπρόσωπου και του τρίτου) σύμφωνα με τις βασικές αξιολογικές σταθμίσεις του νομοθέτη, αφετέρου δε ως ιδιαίτερων πεδίων δημιουργίας εννόμων σχέσεων και καταστάσεων, που συχνά αποκλίνουν από τις ως άνω σταθμίσεις χάριν κυρίως εντονότερης προστασίας της καλής πίστης.

Στο πρώτο από τα παραπάνω επίπεδα, επιχειρήθηκε η προσέγγιση των συνεπειών που προκαλεί η ακυρότητα ή η ακύρωση της πληρεξουσιότητας στη λειτουργία της άμεσης αντιπροσώπευσης, καθώς αυτές εξομοιώνονται κατ' αρχήν με έλλειψη πληρεξουσιότητας και εμποδίζουν τη δημιουργία άμεσου συναλλακτικού δεσμού μεταξύ του πληρεξουσιοδότη και του τρίτου, με τον οποίο επιχειρεί δικαιοπραξία ο ψευδο-πληρεξούσιος στο όνομα του πρώτου. Οι συνέπειες αυτές προσεγγίστηκαν υπό το φως του λειτουργικού δεσμού που συνδέει την πληρεξουσιότητα και την κύρια δικαιοπραξία για την πραγμάτωση των σκοπών της άμεσης αντιπροσώπευσης. Η έλλειψη έγκυρης πληρεξουσιότητας δημιουργεί μια «μετέωρη» κατάσταση, στον τερματισμό της οποίας κυριαρχικό ρόλο έχει, βάσει της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας, ο πληρεξουσιοδότης, με τη δυνατότητα που του παρέχει ο νόμος να εγκρίνει ή όχι την ανίσχυρη δικαιοπραξία. Από την άλλη πλευρά, η προστασία των καλόπιστων τρίτων συναλλασσομένων εκδηλώνεται κυρίως με την πρόβλεψη της αντικειμενικής ευθύνης του ψευδο-πληρεξούσιου προς αποκατάσταση τυχόν ζημίας λόγω διάψευσης της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης τους.

Στο πλαίσιο αυτό, εντοπίστηκαν επίσης περιπτώσεις όπου η ακυρότητα ή το ελάττωμα που οδήγησε στην ακύρωση της πληρεξουσιότητας συνδέονται με αντίστοιχο ελάττωμα της κύριας δικαιοπραξίας και εμποδίζουν κατά βάση την εφαρμογή των διατάξεων για την έλλειψη πληρεξουσιότητας.

Στο δεύτερο από τα προαναφερθέντα επίπεδα, η ανάπτυξη εστίασε πρώτα στην περίπτωση της εικονικής πληρεξουσιότητας, στην περίπτωση δηλαδή που το ανίσχυρο οφείλεται σε καταλογιστή και εμπρόθετη συμπεριφορά του πληρεξουσιοδότη, η οποία δημιούργησε φαινόμενο πληρεξουσιότητας, όπου βάσει της προστατευτικής διάταξης της ΑΚ 139 η καλή

πίστη του πληρεξουσίου απαλλάσσει αυτόν από ενδεχόμενη ευθύνη κατά τα ανωτέρω, ενώ η καλή πίστη του τρίτου οδηγεί σε δέσμευση του εικονικού πληρεξουσιοδότη. Στο πεδίο της πληρεξουσιότητας που χορηγήθηκε λόγω ουσιώδους πλάνης, απάτης ή απειλής, διερευνήθηκε αρχικά η νομική κατάσταση αυτής πριν και μετά την ακύρωση καθώς και το ακυρώσιμο αυτής με έμφαση στους λόγους που αποκλείουν την ακύρωση κατ' εφαρμογή των αρχών της καλής πίστης, που εκφράζεται κυρίως στην ΑΚ 144 περ.2 (σχετικά με την ακύρωση λόγω πλάνης), με αποτέλεσμα τη μη στοιχειοθέτηση, στις περιπτώσεις αυτές, λόγου έλλειψης πληρεξουσιότητας και τη συνακόλουθη δέσμευση του πληρεξουσιοδότη από τις ενέργειες του πληρεξουσίου. Στη συνέχεια, εξετάστηκαν οι συνέπειες της ακύρωσης, με έμφαση στις περιπτώσεις θεμελίωσης ευθύνης του πληρεξουσιοδότη (ιδίως στην περίπτωση ακύρωσης λόγω πλάνης), όπου –υπό προϋποθέσεις- ο τελευταίος, ευθυνόμενος αντικειμενικά κατ' ΑΚ 145, φέρει τον κίνδυνο της ζημίας που προκάλεσε στον τρίτο η ακύρωση (και, επομένως, η έλλειψη) της πληρεξουσιότητας λόγω της καταλογιστής σ' αυτόν ελαττωματικής δικαιοπρακτικής συμπεριφοράς. Σχετικά με την ακύρωση της πληρεξουσιότητας, εξετάστηκε, ακόμα, και έγινε δεκτή η δυνατότητα προστασίας και στην περίπτωση αυτή των καλόπιστων τρίτων με ανάλογη εφαρμογή της επιφύλαξης της ΑΚ 184.

Στο τελευταίο μέρος της ανάπτυξης, επιχειρήθηκε εγγύτερη προσέγγιση της πληρεξουσιότητας βάσει φαινομένου δικαίου ως θεσμού προστατευτικού της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των καλόπιστων τρίτων, η συνδρομή των προϋποθέσεων του οποίου συνεπάγεται αυτοτελώς τη δέσμευση του κυρίου των υποθέσεων κατά τους κανόνες της άμεσης αντιπροσώπευσης, χάριν της ασφάλειας των συναλλαγών, ανεξάρτητα από τη βούληση αυτού. Για το λόγο αυτό, άλλωστε, ήδη από το πρώτο μέρος της ανάπτυξης, η αρχή του φαινομένου δικαίου επισημάνθηκε ως εν δυνάμει θεμέλιο πληρεξουσιότητας, το οποίο, σε εξαιρετικές μεν αλλά ταυτόχρονα σημαντικές στη σύγχρονη συναλλακτική ζωή περιπτώσεις, μπορεί, κατ' αποτέλεσμα, να υποκαταστήσει την ιδιωτική βούληση, όταν αυτή ελλείπει, όπως στις περιπτώσεις ακυρότητας ή ακύρωσης της πληρεξουσιοδότησης. Στο πλαίσιο αυτό, εξετάστηκε περαιτέρω, αν συγκεκριμένοι λόγοι ακυρότητας ή ακυρωσίας, μπορούν να ματαιώσουν ή, αντίστοιχα, να ανατρέψουν τη βάση φαινομένου δικαίου ιδρυθείσα πληρεξουσιότητα. Συμπεράσματα της ανάπτυξης ήταν, όσο μεν αφορά στους λόγους ακυρωσίας, η διαπίστωση ελάχιστων πρακτικά δυνατοτήτων ανατροπής της αντιπροσώπευσης για λόγο αναγόμενο στη βούληση του πληρεξουσιοδότη, όσο δε αφορά σε λόγους ακυρότητας, η διαπίστωση της επίδρασης εκείνων που ανάγονται στην προστασία του πληρεξουσιοδότη (δικαιοπρακτική ικανότητα) ή το ίδιο το φαινόμενο δικαίου (συστατικός τύπος).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ-ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- Ασπρογέρακας-Γρίβας Κ., Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου (1981)
- Γαζής Αν., Γενικαί Αρχαί του Αστικού Δικαίου Α' (1970), Β', Γ' (1973)
- Γεωργιάδης Απ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου (2002)
- Γεωργιάδης Απ., Εμπράγματο Δίκαιο 1 (1991), 2 (1993)
- Γεωργιάδης Απ., Νέες μορφές συμβάσεων της σύγχρονης οικονομίας (2000)
- Δεληγιάννης Ι., Η πληρεξουσιότητα εις το παρ' ημιν ισχύον ιδιωτικόν δίκαιον (1954 και ανατ. 1991)
- Δωρής Φ, ΕρμΑΚ Γεωργιάδη – Σταθόπουλου, αρθ. 211-235, αρθρ. 236-239
- Δωρής Φ., Σημείωση στην ΟΛΑΠ 19/2003 ΝοΒ 52, σελ. 1175-1176
- Καρακώστας Ι., Αστικός Κώδικας, τόμος ΙΙ (2005)
- Καρασής Μ., Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου. Δικαιοπραξία 1 (1966)
- Καρασής Μ., Εγχειρίδιο Γενικών Αρχών του Αστικού Δικαίου. Δίκαιο της Δικαιοπραξίας (1996)
- Καρασής Μ. ΕρμΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρα 167-172, άρθρα 174-199
- Καρύμπαλη – Τρίπτσιου Γ., Η έγκριση των δικαιοπραξιών. Συμβολή στην ερμηνεία των ΑΚ 236 και 238 (1990)
- Καρύμπαλη – Τρίπτσιου Γ., Η ακυρότητα λόγω εικονικότητας. Συμβολή στην ερμηνεία των ΑΚ 138 & 1 και 139 ΑΚ (2004)
- Καρύμπαλη – Τρίπτσιου Γ., Η ευθύνη στο πεδίο των δικαιοπραξιών που επιχειρούνται στο όνομα άλλου χωρίς πληρεξουσιότητα, ΕλλΔνη 35 (1994), σελ. 565-577
- Κλαβανίδου Δ., Έλλειψη πληρεξουσιότητας (2007)
- Κοτσίρης Λ., Φαινόμενον του δικαίου και αρχή της εμπιστοσύνης, ΕΕΝ 34 (1967), ΣΕΛ. 875-882
- Κουμάντος Γ., Η υποκειμενική καλή πίστις (1958)
- Λαδάς Π., Η ακυρότης της δικαιοπραξίας λόγω αντιθέσεως εις τα χρηστά ήθη (1979)
- Μεντής Γ., Σιωπηρή πληρεξουσιότητα (2005)
- Μπαλής Γ., Γενικαί Αρχαί του Αστικού Δικαίου (1961)
- Μπέης Κ., Μαθήματα Πολιτικής Δικονομίας (1984)
- Μπόσδας Δ., Τα ελαττώματα της βουλήσεως και η γνώσις ή άγνοια ορισμένων περιστατικών επί αντιπροσωπεύσεως κατά τον Α.Κ., ΕΕΝ 16 (1949), σελ. 148-150.

- Μπόσδας Δ., Παρατηρήσεις επί της ακύρου και ακυρώσιμου πληρεξουσιότητας, Αρμ Η (1954), σελ. 73-78
- Μπόσδας Δ., Περί σιωπηράς πληρεξουσιότητας, Ελληνική Δικαιοσύνη 1980, σελ. 1-25
- Μπόσδας Δ., Σύστασις πληρεξουσιότητας δια δηλώσεως προς τον τρίτον, Αρχείον Νομολογίας, Έτος ΚΓ΄ (1972) σελ. 3-8
- Νεζερίτη Ε., Η φαινόμενη και κατ' ανοχήν πληρεξουσιότητα υπό το φως της αρχής της προστατευόμενης εμπιστοσύνης, Digesta 2006, σελ. 35-47
- Νεζερίτη Ε., Σημείωση στην ΟλΑΠ 19/2003 ΧρΙΔ Γ/2003, σελ. 785
- Παπαχρίστου Θ., Πότε η σιωπή του αντιπροσωπευομένου συνιστά έγκριση δικαιοπραξίας που επιχειρήθηκε χωρίς πληρεξουσιότητα; ΧρΙΔ 2(2002), σελ. 88-90.
- Πουρνάρας Ε., Η κατάχρηση της πληρεξουσιότητας (2006).
- Σημαντήρας Κ., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου (1988).
- Σπυριδάκης Ι., Ακύρωση εμπράγματης δικαιοπραξίας και εμπράγματα δικαιώματα τρίτων (1981).
- Σταθόπουλος Μ., Περί της μεθόδου ερμηνείας της δηλώσεως βουλήσεως, ΝΔικ 25 (1969), σελ. 1-22.
- Φίλιος Π., Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου 1 (2001), 2 (2002).